

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMEN
ADAYLARININ ÖZEL ALAN YETERLİKLERİNİ ETKİLEYEN
FAKTÖRLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE BU
YETERLİKLERİN LİSANS EĞİTİMİYLE İLİŞKİSİ**

Kerim CÜCE

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Murat Bayram YILAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nisan, 2019

TELİF HAKKI

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Ek Madde 40 hükümleri çerçevesinde (Ek:22/2/2018-7100/10 md.) “*Lisansüstü tezler yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından gizlilik kararı alınmadıkça, bilime katkı sağlamak amacıyla Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından elektronik ortamda erişime açılır.*”

Araştırmacılar tezlerin tamamı veya bir bölümünü yazarın izni olmadan ticari veya mali kazanç amaçlı kullanamaz, yayınlamayaz, dağıtamaz ve kopyalayamaz. Ulusal Tez Merkezi Web Sayfasını kullanan araştırmacılar, tezlerden bilimsel etik ve atıf kuralları çerçevesinde yararlanırlar.

YAZARIN

Adı : Kerim

Soyadı : Cüce

Bölümü : İlköğretim Anabilim Dalı- Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Özel Alan Yeterliklerini Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri ve Bu Yeterliklerin Lisans Eğitimiyle İlişkisi

İngilizce Adı : The Views of Social Studies Teachers and Teacher Candidates About the Factors Affecting the Special Field Competencies and the Relationship Between these Competencies and Undergraduate Education

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Kerim CÜCE

İmza:

KABUL VE ONAY

Kerim CÜCE tarafından hazırlanan “**Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri ve bu yeterliklerin lisans eğitimiyle ilişkisi**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi **İlköğretim** Anabilim Dalı, **Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı**’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat Bayram YILAR

(Türkçe ve Sosyal Bilimler ABD, Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Başkan: Doç. Dr. Necati TOMAL

(Türkçe ve Sosyal Bilimler ABD, Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ

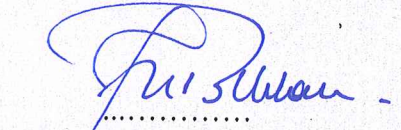

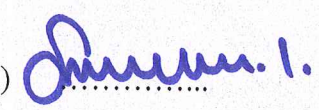
(Türkçe ve Sosyal Bilimler ABD, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

.....

.....

.....

Bu tezin **İlköğretim** Anabilim Dalı, **Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı**’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: ___ / ___ / ___

Prof. Dr. Ali ERASLAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

*Uzun yıllardır hayatta olmamasına rağmen sanki her zaman yanımdaymış gibi
beni ilimle uğraşmaya, okumaya heveslendiren rahmetli babama...*

TEŞEKKÜRLER

“Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri ve bu yeterliklerin lisans eğitimiyle ilişkisi” adlı yüksek lisans çalışmamın yaklaşık dokuz yıl gibi uzun bir mazisi mevcut. Çeşitli nedenlerle yıllarca kesintiye uğrayan “bilim insanı olma” hayalimin, bu çalışmanın son cümlelerini yazarken en sonunda gerçeğe dönüşüyor olması bana hayatta ikinci bir şans verilmiş gibi hissettiriyor. Bu durumun oluşmasında muhakkak ki birçok kişinin katkısı bulunmaktadır. Onların isimlerini burada anmak bana onur verecektir. Yüksek lisans maceramın bitmesine ramak kala bana özgüven vererek yeniden hayallerime sarılmamı sağlayan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Murat Bayram YILAR’a teşekkürlerimi sunarım.

Lisansüstü eğitime başladığım ilk günden beri bana gelecekte karşıma çıkabilecek durumlarla ilgili uyarılar yapan ve kendisini her zaman haklı çıkarmama rağmen benden ümidini hiç kesmeyen ve bunu da hissettiren kıymetli hocam Doç. Dr. Alper KESTEN’e teşekkürü bir borç bilirim. Ortaya çıkan bu çalışmaya desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli öğretmenlere, öğretmen adaylarına ve kıymetli arkadaşım Mustafa YAVUZ’a da teşekkürlerimi sunarım.

Genç yaşta hem annelik hem de babalık yükünü omuzlarına yüklenen değerli anneme sevgim sonsuzdur. Son olarak yüksek lisansa başladığım zaman hayatımda olmayan ancak bitirirken hep yanı başımda destek olan biricik kızımız Zeynep Duru’nun annesi sevgili eşim Ümran CÜCE’ye de sevgilerimi sunarım.

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMEN
ADAYLARININ ÖZEL ALAN YETERLİKLERİNİ ETKİLEYEN
FAKTÖRLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ VE BU
YETERLİKLERİN LİSANS EĞİTİMİYLE İLİŞKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Kerim CÜCE

**ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Nisan, 2019

ÖZ

Bu araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşlerine göre özel alan yeterliklerini etkileyen faktörler ve özel alan yeterliklerinin lisans eğitimi ile olan ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, sosyal bilgiler öğretmenleri ve öğretmen adaylarının görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma, 2017-2018 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği son sınıfta öğrenim gören sekiz öğretmen adayı ve yine aynı üniversiteden son beş yıl içerisinde mezun olup atanmış olan on iki sosyal bilgiler öğretmeni ile sınırlandırılmıştır. Nitel yaklaşımın benimsendiği araştırmada görüşme tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı araştırmada elde edilen veriler, içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen ve öğretmen adaylarının MEB tarafından belirlenen sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterliklerinin bir kısmını lisans eğitimi ile kazanabildikleri ancak bununla birlikte bazı yeterlik alanlarını kazanmada ise eksiklikler olduğu ve sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre genel itibarıyla aldıkları lisans eğitimine dayanarak hem sosyal bilgiler öğretmenleri hem de öğretmen adayları kendilerini en fazla “öğrenme–öğretme sürecinde alan bilgisini kullanma” (ÖÖSABK) alanında yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte yine aldıkları lisans eğitimine dayanarak hem sosyal bilgiler öğretmenlerinin hem de öğretmen adaylarının kendilerini “okul, aile ve toplumla iş birliği yapma” (OA ve TİY) ve “izleme ve değerlendirme yapabilme” (İDY) alanlarında az yeterli gördükleri belirlenmiştir. Öğretmen ve öğretmen

adaylarına göre özel alan yeterliklerini kazandırmada sosyal bilgiler lisans programında bulunan öğretmenlik uygulaması, okul deneyimi, özel öğretim yöntemleri 1-2 ile öğretim ilke ve yöntemleri dersleri en etkili dersler olarak düşünülürken; ölçme ve değerlendirme, topluma hizmet uygulamaları ve uzaktan eğitim yolu ile alınan dersler en etkisiz dersler olarak ifade edilmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda, sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterliklerini daha iyi kazandırabilecek bir lisans programı için bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Sosyal Bilgiler lisans programı, yeterlik, sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri, öğretmen, öğretmen adayı.

Sayfa Sayısı : 100

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Murat Bayram YILAR

İkinci Danışman :

**THE VIEWS OF SOCIAL STUDIES TEACHERS AND TEACHER
CANDIDATES ABOUT THE FACTORS AFFECTING THE
SPECIAL FIELD COMPETENCIES AND THE RELATIONSHIP
BETWEEN THESE COMPETENCIES AND UNDERGRADUATE
EDUCATION**

MS Thesis

Kerim CÜCE

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

April, 2019

ABSTRACT

In this research, the factors affecting the special field competencies and the relationship between special field competencies and undergraduate education were tried to be put forward according to the views of social studies teachers and teacher candidates. For this reason, the views of the teachers and the teacher candidates of social studies were consulted. The research was limited to eight teacher candidates who were educated in the last grade of the department of social studies teaching of Samsun Ondokuz Mayıs University in the spring semester of 2017-2018 academic year and eight social studies teachers who graduated from the same university and were appointed as teachers in the last five years. In the study in which the qualitative approach was adopted, the data were obtained by using the interview technique. The data obtained in the research using the semi-structured interview form developed by the researcher was analyzed by content analysis. As a result of the research, it has been found that the teachers and the teacher candidates can acquire the Social Studies private field competences determined by the Ministry of Education through undergraduate education, however there are also deficiencies and problems in acquiring some areas of competences. According to the findings, as a result of the undergraduate education they obtained, it was determined that the competence area in

which they exist who see themselves qualified among the social science teachers and the teacher candidates is "WTWSFC" working together with school, family and community. The area with the greatest number of people who see themselves as inadequate was determined as the "ability to monitor and evaluate "AME" among the teachers and "professional development "PD" among the teacher candidates private field competences. While special teaching methods 1-2, teaching practice / school experience and teaching principles and methods lessons are considered as the most effective lessons in obtaining private field competencies according to teachers and teacher candidates, the lessons given through the distance education in the university are expressed as the most inefficient lessons. In line with the results of the research, some proposals have been made such as the introduction of some new undergraduate courses which can earn each competence and the increase of the credits of some practice lessons in the program.

Key Words : Social studies undergraduate program, competence, social studies, private field competences, teacher, teacher candidate.

Number of Pages : 100

Advisor : Asst. Prof. Murat Bayram YILAR

Co-advisor :

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI.....	II
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	III
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT.....	IX
İÇİNDEKİLER	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XIV
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
I. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı.....	5
1.2 Araştırmanın Önemi ve Problem Durumu	5
1.2.1 Alt Problemler.....	6
1.3 Sayıtlar	7
1.4 Sınırlılıklar	7
1.5 Araştırmanın Temel Kavramları.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	9
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1 Meslek Olarak Öğretmen	9
2.1.1 Öğretmenlik Mesleği Genel Alan Yeterlikleri	10
2.1.2 Türkiye’de Öğretmen Eğitimi	11
2.2 Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler	14
2.2.1 Sosyal Bilgilerin Tanımı.....	15
2.2.2 Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel Yaklaşımlar	16
2.3 Sosyal Bilgiler Programı	17
2.3.1 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.....	17
2.3.2 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı.....	18
2.4 Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri	20
2.5 İlgili Araştırmalar	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	26
III. YÖNTEM.....	26
3.1 Araştırmanın Modeli.....	26

3.2 Çalışma Grubu	26
3.3 Veri Toplama Aracı.....	28
3.4 Verilerin Toplanması ve Analizi	29
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	31
IV. BULGULAR.....	31
4.1 Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	31
4.1.1 Araştırmanın Birinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	31
4.1.2 Araştırmanın Birinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	34
4.2 Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	38
4.2.1 Araştırmanın İkinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	38
4.2.2 Araştırmanın İkinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	41
4.3 Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	44
4.3.1 Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	45
4.3.2 Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	47
4.4 Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	51
4.4.1 Araştırmanın Dördüncü Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	51
4.4.3 Araştırmanın Dördüncü Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	54
4.5 Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	58
4.5.1 Araştırmanın Beşinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	58
4.5.2 Araştırmanın Beşinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	62
4.6 Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular	68
4.6.1 Araştırmanın Altıncı Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	68
4.6.2 Araştırmanın Altıncı Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	70
4.7 Araştırmanın Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	74
4.7.1 Araştırmanın Yedinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	74
4.7.2 Araştırmanın Yedinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	75

BEŞİNCİ BÖLÜM	79
V. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER.....	79
5.1 ÖSP ve OD Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar.....	79
5.2 ÖÖSABK Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar	80
5.3 İDY Alanına İlişkin Sonuçlar	81
5.4 OA ve TİY Alanına İlişkin Sonuçlar	82
5.5 MGS Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar	83
5.6 Lisans Derslerine İlişkin Sonuçlar	84
5.7 Öneriler	85
KAYNAKÇA	87
EKLER.....	95
Ek 1: Odak grup görüşme formu (Öğretmen adayı)	95
Ek 2: Görüşme formu (Öğretmen)	96
Ek 3: 2005 Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans dersleri	97
Ek 4: Sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri	98
Ek 5: Öğretmen adayı görüşme soruları.....	99
Ek 6: Öğretmen görüşme soruları	100

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrenci ve Öğretmenler Hakkında Genel Bilgiler.....	26
Tablo 2: ÖSP ve OD Konusunda Öğretmen Adaylarının Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları	31
Tablo 3: Öğretmen Adaylarının ÖSP ve OD Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri	32
Tablo 4: Öğretmen Adaylarının ÖSP ve OD Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri	33
Tablo 5: ÖSP ve OD Konusunda Öğretmenlerin Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları	34
Tablo 6: Öğretmenlerin ÖSP ve OD Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri	35
Tablo 7: Öğretmenlerin ÖSP ve OD Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri.....	36
Tablo 8: ÖÖSABK Konusunda Öğretmen Adaylarının Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları	38
Tablo 9: Öğretmen Adaylarının ÖÖSABK Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri.....	39
Tablo 10: Öğretmen Adaylarının ÖÖSABK Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri	40
Tablo 11: ÖÖSABK Konusunda Öğretmenlerin Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları	41
Tablo 12: Öğretmenlerin ÖÖSABK Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri	42
Tablo 13: Öğretmenlerin ÖÖSABK Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri.....	43
Tablo 14: İDY Konusunda Öğretmen Adaylarının Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları	45
Tablo 15: Öğretmen Adaylarının İDY Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri.....	45
Tablo 16: Öğretmen Adaylarının İDY Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri.....	46
Tablo 17: İDY Konusunda Öğretmenlerin Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları	47
Tablo 18: Öğretmenlerin İDY Konusunda Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri	48
Tablo 19: Öğretmenlerin İDY Konusunda Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri	49
Tablo 20: OA ve TİY Konusunda Öğretmen Adaylarının Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları	51
Tablo 21: Öğretmen Adaylarının OA ve TİY Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri	52
Tablo 22: Öğretmen Adaylarının OA ve TİY Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri	53
Tablo 23: OA ve TİY Konusunda Öğretmenlerin Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları	54
Tablo 24: Öğretmenlerin OA ve TİY Konusunda Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri.....	55

Tablo 25: Öğretmenlerin OA ve TİY Konusunda Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri.....	56
Tablo 26: MGS Konusunda Öğretmen Adaylarının Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları	58
Tablo 27: Öğretmen Adaylarının MGS Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri.....	59
Tablo 28: Öğretmen Adaylarının MGS Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri.....	60
Tablo 29: Öğretmen Adaylarının MGS Yeterliğini Kazandırmada Etkili Olan Lisans Eğitimi Dışı Faaliyetlere İlişkin Görüşleri.....	61
Tablo 30: MGS Konusunda Öğretmenlerin Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları	62
Tablo 31: Öğretmenlerin MGS Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri	63
Tablo 32: Öğretmenlerin MGS Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri	64
Tablo 33: Öğretmenlerin MGS Yeterliğini Kazandırmada Etkili Olan Lisans Eğitimi Dışı Faaliyetlere İlişkin Görüşleri.....	66
Tablo 34: Öğretmen Adaylarının Özel Alan Yeterliklerinin Kazandırılması Konusunda Lisans Derslerinin Etkililiğine Yönelik Görüşleri.....	69
Tablo 35: Öğretmenlerin Özel Alan Yeterliklerinin Kazandırılması Konusunda Lisans Derslerinin Etkililiğine Yönelik Olumlu Görüşleri.....	71
Tablo 36: Öğretmenlerin Özel Alan Yeterliklerinin Kazandırılması Konusunda Lisans Derslerinin Etkililiğine Yönelik Olumsuz Görüşleri.....	72
Tablo 37: Öğretmen Adaylarının Özel Alan Yeterliklerinin Kazandırılması Konusunda Lisans Eğitiminin İyileştirilmesine Yönelik Önerileri	74
Tablo 38: Öğretmenlerin Özel Alan Yeterliklerinin Kazandırılması Konusunda Lisans Eğitiminin İyileştirilmesine Yönelik Önerileri.....	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: 2005 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Dersleri..... 20

SİMGELER VE KISALTMALAR

İDY	İzleme ve Değerlendirme Yapma
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MGS	Mesleki Gelişim Sağlama
NCSS	ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
OA ve TİY	Okul, Aile ve Toplumla İşbirliği Yapma
OMÜ	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
ÖÖSABK	Öğrenme-Öğretme Sürecinde Alan Bilgisini Kullanma
ÖSP ve OD	Öğretim Sürecini Planlama ve Ortamı Düzenleme
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

İnsan doğduğu günden öldüğü güne kadar durmaksızın bir gelişim içerisinde. Gelişim esnasında dengeli bir hayat için bireyin yaşadığı çevre ile bir uyum yakalaması beklenir. Uyumun yakalanamadığı toplumlarda tembellik, şiddet gibi çeşitli sıkıntılar ortaya çıkar. Dolayısıyla insanoğlunun bu uyumu yakalayabilmesi, bir kısmı doğuştan gelen bir kısmı da sonradan kazanılan birtakım davranışlar sayesinde gerçekleşir. Sonradan kazanılan davranışların bir kısmı yaşantılarla edinilirken önemli bir kısmı ise istendik davranış geliştirme işlevi gören eğitim sayesinde elde edilir. Bu bağlamda eğitim, geçmiş tecrübelerin bireylere aktarılması, yaşanılan zamanın oluşturulmasında ortak çalışma sağlanması ve geleceği şekillendirmek adına bireylerin nitelikli hale getirilmesi işidir (Elsayed, 1997). Nitelik bir toplumun gelişmişlik düzeyini belirleyen ana faktörlerden birisidir. Nitelikli bireyler yetiştirmeyi öncelikleri arasına koyan ülkelerin zaman içerisinde gelişmişlik düzeyleri açısından da ön plana çıktıkları görülmektedir. Hatta günümüzde gelişmiş diye sınıflandırabileceğimiz ülkelerin eğitime çok yüksek bütçeler ayırmaları bu duruma kanıt olarak gösterilebilir. Bu bağlamda eğitimin sadece bireye değil aynı zamanda o ülkenin ekonomisine, bilimsel çalışmalarına ve sosyo-kültürel anlamda gelişmesine katkı sunduğunu belirtebiliriz.

Eğitimde istenilen başarının elde edilebilmesi için eğitim programının mükemmel, öğrenme ortamlarının fiziki olarak yeterli ve her türlü araç-gereç ihtiyacının karşılanmış olması gibi bazı faktörlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bunların her birinin eksiksiz olması eğitimde başarı için yeterli olmamaktadır. Çünkü eğitim, girdisi ve teşkilatları ile açık ve hareketli bir sistemdir. Her sistemde olduğu gibi eğitim sisteminin de ögeleri vardır ve bir çarkın dişlileri gibi bu ögelerin birinde meydana gelen aksaklık tüm sistemin çalışmasını olumsuz yönde etkilemektedir (Yılar, 2015). Dolayısıyla eğitim sisteminin en önemli ögelerinden biri de kuşkusuz öğretmendir. Çünkü eğitim sistemini çalıştıracak, öğretim programını uygulayacak, araç- gereçleri kullanacak ve kullandıracak öge öğretmendir. Öğretmenin niteliği ve yeterliği eğitim-öğretim faaliyetlerinin başarıya ulaşmasında en önemli faktörlerden biridir

(Büyükkaragöz, Muşta, Yılmaz ve Pilten, 1998). Öğretmenin önemine yönelik Darling-Hammond 50 ülkeyi kapsayan çalışmasında, öğrenci başarısının öğretmenin niteliği ile çok yakın ilişkisinin olduğunu ortaya koymuştur (Karacaoğlu, 2008). Hatta günümüzden binlerce yıl önce yaşamış olan Sokrates öğretmenin önemini şöyle ifade etmiştir: “Dünyada her şeye bir değer biçilebilir, ama öğretmenin eserine değer biçilemez. Çünkü onun eseri hem her şeydir ve hem de hiçbir şeydir”. Eğitim sistemi içerisinde öğretmenin bu kadar önemli bir rol oynuyor olması beraberinde öğretmen yetiştirilmesi konusuna önem verilmesini zorunlu kılmaktadır.

Eğitimden istenilen düzeyde verim elde edebilmek için öğretmenlerin birtakım standartlara sahip olması gerekmektedir. Bu standartlar ise daha çok öğretmen yetiştirme sürecinde kazandırılabilirler. Karagözoğlu, Arıcı, Bülbül ve Çoker (1995) de eğitimin öğeleri arasında en çok etki edilebilen unsurun öğretmen yetiştirilmesi süreci olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının seçimi, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi, uygulama aşaması ile izleme ve değerlendirme çalışmaları gibi konular öğretmen yetiştirme sürecinde yer almaktadır (Kavcar, 2003). Eğitim sürecinin niteliğinin artırılması ve iyi öğretmen yetiştirme üzerine yapılan alanyazın taramasında, 1848’deki öğretmen yetiştiren okullardan günümüze kadar çeşitli düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Bu durum iyi öğretmen yetiştirme üzerine sürekli bir arayışın olduğunu göstermektedir. Günümüzde Milli Eğitimin genel ve özel amaçlarına uygun bir şekilde öğretmenlere birtakım nitelikler kazandırmak amacıyla çeşitli öğretmen yetiştirme programları uygulanmaktadır. Bu duruma sebep olarak ise çeşitli konu alanlarının içerik, eğitim durumu ve değerlendirmelerinin farklı olması gösterilebilir. Dolayısıyla farklı branş öğretmenlerinin yetiştirildiği programların standartları da farklıdır diyebiliriz (Mentiş Taş, 2004). Bu branşlardan bir tanesi de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programıdır.

Yapılan alanyazın taramasında Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının çok eski olmadığı görülmektedir. YÖK’ün 04.11.1997 tarih ve 97.39.2761 sayılı kararı ile kurulan sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalında 1998-1999 eğitim ve öğretim döneminden itibaren sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı uygulamaya konulmuştur. Bu program üzerinde çeşitli gerekçelerle 2004 ve 2017 yıllarında bazı güncellemeler yapılarak günümüzde uygulanmaya devam etmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında okutulan derslerin dağılımı; %50 alan bilgisi, %20

genel kültür ve %30 öğretmenlik formasyonu şeklindedir. Ayrıca program 142'si teorik ve 28'i uygulama olmak üzere toplamda 170 saat ders ve 156 krediden oluşmaktadır (Uslu, 2013). Ancak 2017 yılında yapılan program güncelleme çalışmalarından sonra ders dağılımı; %53 alan bilgisi, %26 meslek bilgisi ve %21 genel kültür şeklinde düzenlenmiştir. Toplam kredi sayısı 147, toplam ders saati ise 154 olarak güncellenmiştir. Ayrıca teorik derslerin saati 10 saat artırılmış buna karşın yeni programda uygulama dersleri olarak sadece öğretmenlik uygulaması ve topluma hizmet uygulamaları derslerine yer verilmiştir (YÖK, 2018). Bu bağlamda 2018-2019 eğitim ve öğretim döneminde sadece 1.sınıflarda yeni program uygulanmaya başlanmıştır. Dolayısıyla tüm sınıf kademelerinin tamamen yeni programa geçmesi ancak 3 yıl sonra mümkün olacaktır.

Sosyal bilgiler öğretmenleri gibi diğer branşlardaki öğretmenlerin de sahip olması gereken birtakım nitelikler mevcuttur. Öğretmenlerce kazanılması istenilen bu niteliklerin, yeterlik kavramı ile karşılandığı bilinmektedir. MEB (2017) yeterlik kavramını, bir işi etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri, tutum ve değerler olarak tanımlamaktadır. Alanyazın incelendiğinde bu niteliklere yönelik birçok çalışma olduğu görülmektedir. Ancak MEB öğretmende bulunması gereken üç temel nitelik alanını belirleyerek öğretmen yetiştirme sürecinden beklentisini ortaya koymuştur. Bunlardan ilki, öğretmenin mesleki bilgiye hâkim olmasını sağlamak amacıyla özel alan bilgisi, bir diğeri iyi öğretici ve iyi eğitici özellikleri elde edebilmesi için öğretmenlik bilgisi ve son olarak da öğretmenlerin güncel, yerel ve küresel tarzda yeterli genel kültür bilgisine sahip olmasıdır (DPT, 2000). Öğretmenlerin sahip olması gereken yeterliklerden hareketle öğretmen yetiştirmenin kapsamlı ve çok boyutlu bir konu olduğu görülmektedir.

Yeterlik kendi içinde eğitim otoriteleri tarafından genel kültür ve genel yetenek bilgisi, mesleki bilgi ve alan bilgisi olmak üzere üç ana alana ayrılmıştır (Demirel, 1999). Bu alanlara yönelik yeterliklerin oluşturulabilmesi amacıyla YÖK ve MEB temsilcilerinin yer aldığı "Öğretmen Yeterlikleri Komisyonu" kurulmuştur. Komisyonun çalışmaları sonrasında öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri 6 ana yeterlik alanı, 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşturulmuştur (MEB, 2008). MEB ayrıca genel alan yeterlikleri dışında her biri farklı alanlarda olmak üzere özel alan yeterliklerini de belirlemiştir. Bunlardan bir tanesi de sosyal bilgiler öğretmenliği özel alan

yeterlikleridir. Buna göre MEB tarafından sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri adı altında 5 ana yeterlik alanı olmak üzere, 20 alt yeterlik ve 132 performans göstergesi ortaya konmuştur (MEB, 2008). Dolayısıyla öğretmen yetiştirme kurumlarının öğretmen adaylarına bu yeterlikleri kazandırması beklenmektedir. Bu bağlamda öğretmen yetiştirme yetkisi 1982 yılında eğitim fakültelerine verilmiştir. Günümüzde Yükseköğretim Kurulu'nun belirlediği program dahilinde eğitim fakülteleri öğretmen adaylarına, öğretmenlik mesleği genel yeterliklerini ve özel alan yeterliklerini kazandırmakla yükümlüdür. Öğretmenlik mesleği genel alan yeterlikleri ise en son 01.12.2017 tarih ve 20525423 sayılı bakanlık oluru ile güncellenmiştir. Ancak son güncellenen yeterlikler üzerinde çalışmak için üzerinden belli bir zaman geçmiş olması gerektiği için bu çalışmada 2017 yeterlik güncellemeleri dikkate alınmamıştır.

İlgili alanyazın incelendiğinde, öğretmenlik özel alan yeterlikleri konusunda farklı branşlarda çeşitli çalışmalar (Akdağ, 2016; Avcı ve Cinoğlu, 2012; Bingöl Meşe, 2010; Bozkurt, 2015; Coşkun, Özer ve Tiryaki, 2010; Çaycı, 2011; Ergun, 2013; Ergül, Baydık ve Demir, 2013; Gelen ve Özer, 2008; Işık, Çiltaş ve Baş, 2010; İskender, Yiğit ve Kahramanoğlu, 2013; İskender, Yiğit ve Bektaş, 2015; Kahramanoğlu ve Ay, 2013; Kangalgil, 2014; Karademir, 2013; Kararmaz ve Arslan, 2014; Kök, Çiftçi ve Ayık, 2011; Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2011; Numanoğlu ve Bayır, 2009; Özyurt ve Eren, 2014; Şengül ve Alkaya, 2016; Zengin, 2013) gerçekleştirildiği görülmektedir. Sosyal bilgiler özel alan yeterliği konusunda da çalışmaların olduğu görülmekte ancak çok sınırlı sayıda araştırmaya (Akar, 2007; Ata, 2007; Demircioğlu, 2003; Günden, 1995; Şahin, 1997; Mentiş Taş, 2004; Tuncer, 1998; Uslu, 2013; Uslu, 2014; Yeşil, 2009) rastlanılmıştır. Fakat alanyazında bu çalışmanın konusuna uygun olarak hem öğretmenler hem de öğretmen adayları ile yapılan ortak bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu araştırmanın sosyal bilgiler lisans programının sosyal bilgiler özel alan yeterliklerini kazandırmada ne kadar yeterli olduğu konusunda ortaya koyduğu sonuç ve öneriler ile yol gösterici olacağı ve alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

21. yüzyılda geçmişten ders çıkarmanın, geleceğe umutla bakabilmenin ve iyi bir vatandaş olmanın önemi yadsınamaz. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının da iyi ve etkin vatandaş yetiştirmeyi diğer öğretmenlik programlarına göre öncelikleri arasına aldığı bilinmektedir. Bu hedefi gerçekleştirmek ise MEB'in ortaya koyduğu

sosyal bilgiler öğretmenini özel alan yeterliklerine sahip öğretmenler ile sağlanabilir. Bu bağlamda sosyal bilgilerin hedeflerine ulaşması açısından ilgili alanda yapılan akademik çalışmaların ortaya koyduğu sorunlar ve çözüm önerileri oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki sorunların tespit edilmesi hem teori ile pratik arasındaki dengenin sağlanması hem de etkili bir sosyal bilgiler öğretimi için gereklidir (Yılmaz, 2009). Sonuç olarak sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ve sosyal bilgiler öğretmenliği özel alan yeterlikleri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasında takip edilecek en etkili yollardan biri; özel alan yeterliklerini kazanmak için belli bir lisans eğitimi alan öğretmenlerin ve hala bu eğitimi almakta olan öğretmen adaylarının görüşlerini ortaya koymaktır. Bu sebeple araştırmada sosyal bilgiler öğretmenliği lisans eğitimi ve sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterliklerini, öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda inceleyerek karşılaşılan sorunları ve bunların ortadan kaldırılmasına dönük çözüm önerilerini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi ve konu ile ilgili tanımlanması gereken temel kavramlar ele alınmıştır.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmeni ve öğretmen adaylarının görüşlerinden faydalanarak özel alan yeterliklerini etkileyen faktörleri ve bu yeterlikler ile lisans eğitimi arasındaki ilişkiyi tespit etmektir.

1.2 Araştırmanın Önemi ve Problem Durumu

Bu çalışma, sosyal bilgiler öğretmeni ve öğretmen adaylarının görüşlerinden faydalanarak özel alan yeterliklerini etkileyen faktörleri ve bu yeterlikler ile lisans eğitimi arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bunun için geniş bir alanyazın taraması yapılmış ve özel alan yeterlikleriyle ilgili birçok araştırma yapıldığı belirlenmiştir. Yapılan araştırmaların birçoğunun sosyal bilgiler haricindeki farklı branşlarda yapıldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterliklerini etkileyen faktörler ve lisans eğitimi ile özel alan yeterlikleri arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çalışmalarda ise daha çok doküman incelemesinin kullanıldığı, öğretmen ve öğrenci görüşlerine başvurulması yapılan çalışmaların az olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yapılan bu çalışmanın, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans eğitimi ve özel

alan yeterlikleri arasındaki ilişkiyi öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşlerine dayalı olarak daha derinlemesine irdelemesi alanyazın için önemli olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmanın problemi ise şu şekilde belirlenmiştir:

Öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşlerine göre özel alan yeterliklerini etkileyen faktörler ve bu yeterliklerle lisans eğitimi arasında nasıl bir ilişki vardır?

Araştırmanın temel problem cümlesi doğrultusunda cevap aranan alt problemler ise şöyledir:

1.2.1 Alt Problemler

- Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının “öğretim sürecini planlama ve ortamı düzenleme” özel alan yeterliğini kazanma konusundaki görüşleri nasıldır?
- Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının “öğrenme-öğretme sürecinde alan bilgisini kullanma” özel alan yeterliğini kazanma konusundaki görüşleri nasıldır?
- Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının “izleme ve değerlendirme yapabilme” özel alan yeterliğini kazanma konusundaki görüşleri nasıldır?
- Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının “okul, aile ve toplumla iş birliği yapma” özel alan yeterliğini kazanma konusundaki görüşleri nasıldır?
- Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının “mesleki gelişim sağlama” özel alan yeterliğini kazanma konusundaki görüşleri nasıldır?
- Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini kazanma konusunda lisans eğitiminde aldıkları derslerin etkisine yönelik görüşleri nasıldır?
- Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının lisans eğitimi ile özel alan yeterliklerinin daha etkili bir şekilde kazandırabilmesi konusundaki önerileri nelerdir?

1.3 Sayıtlar

Bu araştırmanın sayıtları aşağıda belirtilmiştir.

- Görüşme yapılan öğretmen ve öğretmen adaylarının sorulara içtenlikle ve dürüst bir şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.
- Veri toplama aracının geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.
- Toplanan verilerin gerçeği yansıttığı varsayılmıştır.

1.4 Sınırlılıklar

Araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları aşağıda belirtilmiştir.

- Araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği lisans bölümü son sınıf öğrencileri ve son beş yıl içerisinde OMÜ sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünden mezun olarak atanmış öğretmen ile sınırlıdır.
- Araştırma, araştırma grubundaki sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşleri ile sınırlıdır.
- Araştırma, veri toplama araçlarından biri olan yarı-yapılandırılmış görüşme sorularına verilen cevaplarla sınırlıdır.

1.5 Araştırmanın Temel Kavramları

Öğretmen: Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir (MEB, 1973, s.5109).

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005, Programın temel yaklaşımları, para. 3).

Yeterlik: Bir işi etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir (MEB, 2017, s.2)

Yeterlik Alanı: Belirli bir alanda birbiriyle ilişkili bilgi, beceri, tutum ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği alanlardır (MEB, 2017, s.2).

Yeterlik Göstergesi: Yeterliklere sahip olabilme düzeyini ortaya koyan bilgi, beceri, tutum ve davranışlardır (MEB, 2017, s.2).

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmaya bir sınır çizmek amacıyla meslek olarak öğretmen, dünyada ve Türkiye’de sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ve sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri ile alakalı ayrıntılı bir alanyazın incelemesine yer verilmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler lisans eğitimi ve sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri ile ilgili olarak bu çalışmaya katkı sunabilecek çeşitli araştırmalara yer verilmiştir.

2.1 Meslek Olarak Öğretmen

Platon’a göre “öğretmenlik Tanrı mesleğidir ve Tanrı yeryüzüne inseydi öğretmenliği seçerdi” (Sönmez, 2007, s.231). Platon’un bu iddialı sözünü destekleyici nitelikte Türer (2009) şöyle der; öğretmenlik mesleği mesleklerin mesleği olarak tanımlanmayı hak eder. Çünkü öğretmenlik, diğer mesleklerin bilişsel, devinişsel inceliklerinin öğretilmesi sürecinde rol oynayan kilit bir meslektir. Öğretmenin binlerce yıldır ne kadar önemli olduğuna yönelik bir Uygur atasözü de şöyle der: “Çocuğunu öğretmene ver, ondan alıp saraya ver.” (Akyüz, 2006, s.15). Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk yeni neslin öğretmenlerin eseri olacağını belirterek öğretmenin önemine vurgu yapmıştır. Bu bağlamda öğretmen, toplumun her kesiminde hizmet verecek olan insan gücünü yetiştirir. Bir ülkenin her açıdan kalkınması, toplumsal huzur ve sosyal barışın tesis edilmesi, bireylerin sosyal hayata hazırlanarak toplumsal değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması sürecinde öğretmenler başat rol oynamaktadır (Özden, 1999). Dolayısıyla insanlık tarihinde her zaman önemli bir yeri olan öğretmenin eğitim-öğretim hedeflerini gerçekleştirebilmesi adına birtakım özelliklere sahip olması beklenmektedir.

Öğretmenlik mesleği fedakârlık, her daim bilgi sahibi olma, kararlılık, sevgi, erdem ve adalet gibi çeşitli niteliklere sahip olmayı gerektirmektedir. Bu sebeple öğretmenlik mesleğinin olmazsa olmazı olan bu kişisel özelliklere sahip olmayan bireylerin öğretmenlik yapması istenen bir durum değildir. Öğretmenliğin bu özelliğinden dolayı

hemen her çağ ve ülkede öğretmenin yetiştirilmesine ayrı bir önem verilmiştir (Ataünal, 2003). Bu bağlamda 14/06/1973 tarihli ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda öğretmenlik, devletin eğitim-öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel ihtisas mesleği olarak tanımlanmış ve öğretmenlerin bu görevlerini Türk Milli Eğitimi'nin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun bir şekilde yerine getirmekle yükümlü oldukları belirtilmiştir.

2.1.1 Öğretmenlik Mesleği Genel Alan Yeterlikleri

Öğrencilerin kendi öğrenmelerinden sorumlu olduğu yapılandırmacı eğitim anlayışı ile birlikte öğretmenlerden beklenen yeterlikler de farklılaşmıştır. Buna göre öğretmenler bilgiyi aktaran değil öğrencilerin öğrenme süreçlerini ve bilgiyi keşfetmelerini kolaylaştıran rehber konumundadır. Böyle bir konuma sahip olan iyi öğretmenin genel kültür, alan bilgisi ve pedagojik formasyon yeterliğine sahip olmasının yanı sıra yenilikçilik, kendini teknolojiye adapte edebilirlik, yaratıcılık ve eleştirel düşünme becerisine sahip olma gibi bazı yeterliklere sahip olması beklenmektedir (Karagözoğlu, 2003).

Öğretmenler günün şartlarına uygun bir donanımına sahip olmalı fikrinden yola çıkarak MEB ve Yükseköğretim kurumları temsilcilerinden oluşturulan öğretmen yeterlikleri komisyonunca Avrupa Birliği ülkeleriyle de uyumlu olacak bir şekilde öğretmenlik yeterlikleri belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri 6 yeterlik alanı, 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşmaktadır (MEB, 2008). Bu yeterlikler ise şu şekilde belirlenmiştir:

- Kişisel ve Meslekî Değerler-Meslekî Gelişim
- Öğrenciyi Tanıma
- Öğrenme ve Öğretme Süreci
- Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme
- Okul-Aile ve Toplum İlişkileri
- Program ve İçerik Bilgisi

Ortaya konulan bu yeterlikler ile öğretmenin kendisini ve öğrencisini tanıması, meslekî duruşunu ve gelişimini sağlaması, etkili öğrenme ve öğretme süreçlerini gerçekleştirebilmesi, çağdaş izleme ve değerlendirme araçlarını kullanabilmesi, öğrenme ve öğretme ortamının okul, aile ve toplum uyumu ile daha etkili olacağına farkında olması ve MEB tarafından oluşturulan program ve içeriğe uygun bilgiye ve davranışa sahip olması hedeflenmektedir. MEB, 2017 yılında öğretmenlik mesleği genel alan yeterlikleri üzerinde güncelleme yaparak yeterlik alanını 3'e, alt yeterlikleri 11'e ve performans göstergelerini de 65'e düşürmüştür (MEB, 2017).

2.1.2 Türkiye'de Öğretmen Eğitimi

Eğitimin en temel unsurlarından olan öğretmenin Türk tarihindeki eğitim süreci bin yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Selçuklularda sıbyan mektepleri ve medreseler yer almaktaydı. Sıbyan mekteplerinde görev yapan eğitimcilere muallim, medreselerde görev yapanlara ise müderris denmekteydi (Şimşek, 2010). Osmanlı'da öğretmen eğitim süreci ise Fatih Sultan Mehmet döneminde kurulan Eyüp ve Ayasofya medreseleri ile başlamaktadır. Bu medreselerde diğer medreselerden farklı bir program uygulanarak dönemin ilkokulları sayılan sıbyan mekteplerinde görev alacak öğretmenler yetiştirilirdi (Akyüz, 2006). Osmanlı'nın klasik dönemine denk gelen bu okullardan sonra 1848 yılında günümüz öğretmen yetiştirme okullarının başlangıcı olarak kabul edebileceğimiz ve rüştiyelere öğretmen yetiştirmek amacıyla ilk Dârülmualimîn (erkek öğretmen okulu) açılmıştır (Unat, 1964). Okulun açılışı ile ilgili olarak 29 Mart 1848 tarihli Takvim-i Vekayi gazetesinde haber yapılmış ve haberde eğitim ve öğretimin önündeki engellerin ancak yeni öğretim yöntemlerinin bulunması ile çözülebileceği, bunun da Darülmualimîn ile gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir (Akyüz, 2006). Öğretmen yetiştirme serüveninin başlangıcı olarak bu gelişme dikkate alınır ise öğretmen yetiştirme sistemimizin 171 yıllık bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir. Dârülmualimîn okulu açıldıktan sonra 1869 yılında Maârif-i Umumîye Nizamnâmesi yayımlanmıştır. Buna göre; öğretmen okullarından mezun olanlar, atamaları yapılırken diğer öğretmen adaylarına göre öncelikli sayılacaktı. Bu durum öğretmenliğin, ülkede ayrı bir "meslek" olarak kabul görmesi ve de resmen tanınması anlamına geliyordu (Binbaşıoğlu, 1995). Dârülmualimîn okullarının öğrenim süresi üç yıldır ve bu okulda eğitim alabilmek için Arapça ve Türkçe tercüme yapabilecek seviyede dil bilgisine sahip olmak ve adayın güzel ahlaklı olması

gerekmekteydi (Akyüz, 2001). Dârümuallimîn açılmasından sonra kız rüştiyelerinde ve sıbyan mekteplerinde bayan öğretmen ihtiyacı da doğmuştur. Bu bağlamda 1870 tarihinde rüştiye ve sıbyan mekteplerine bayan öğretmen yetiştirmek amacıyla Dârümuallimât (kız öğretmen okulu) açılmıştır (Karal, 1988). Bu okullar zamanla geliştirilerek bünyelerine ilk, orta ve liselere öğretmen yetiştiren kısımları da içine alan “Dârümuallimîn-i Âliye” adlı kuruma dönüşmüştür. Yüksek Öğretmen Okullarının asıl çekirdeği olan bu kurum, Cumhuriyete kadar sık sık yapı değiştirmiş ve sonrasında Cumhuriyet’e devredilmiştir (Eşme, 2003).

Cumhuriyet dönemi öğretmen yetiştiren kurumlar incelendiğinde, 13’ü “Dârümuallimîn” ve 7’si “Darümuallimat” olmak üzere toplam 20 tane öğretmen yetiştiren okul olduğu görülmektedir (MEB, 1995). Ancak Cumhuriyet’in ilan edilmesinden kısa bir süre sonra 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen “Tevhid-i Tedrisat Kanunu” ile ülkede yüzyıllardır faaliyet gösteren geleneksel eğitim kurumlarına son verilmiş ve tüm okullar MEB’in sorumluluğu altına alınmıştır (Kaya, 1984). 13 Mart 1924 tarih ve 439 sayılı yasa ile öğretmenlik; devletin genel hizmetlerinden eğitim ve öğretimi yerine getirmekle görevli bir meslek haline getirilerek ilk, orta ve yüksek olmak üzere üç kademeye ayrılmıştır. Yasada ayrıca, öğretmen olabilme koşulları da ayrıntılı olarak belirtilmiştir. (Kavcar, 2002). Bu yasa ile yapılan düzenlemeler günümüzdeki öğretmen yetiştirme ve atama sistemine benzer bir sisteme geçildiğini göstermektedir. Bu bağlamda Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile 1924-1925 eğitim ve öğretim yılından itibaren Dârümuallimîn okullarının ismi Muallim Mektebi ve 1935’ten itibaren de Öğretmen Okulu olarak değiştirilmiştir (Akyüz, 2010). 1937 yılında Eskişehir ve İzmir’de iki köy öğretmen okulu açılmış, bu okullar 1940 yılında “Köy Enstitüsü” adını almıştır. Ancak sayıları 21’e ulaşmış olmasına rağmen 1954 yılında çeşitli sebeplerle tamamen kapatılmıştır (Abazaoğlu, Yıldırım ve Yıldızhan, 2016). Türkiye’de artan nüfus ve ekonomik yatırımlarla birlikte 1950’li yıllardan itibaren mektupla öğretmen yetiştirme, asker öğretmenlik ve açık öğretim gibi çeşitli öğretmen yetiştirme uygulamaları da görülmüştür (Akyüz, 2003).

Tevhid-i Tedrisat Kanunundan itibaren 1973 yılına kadar ülkemizde çeşitli öğretmen okulları açılmıştır. Bunlar; ilk eğitim enstitüsü olan Gazi Eğitim Enstitüsü, ortaokullara Türkçe öğretmeni yetiştirmek amacıyla Konya’da açılan Orta Muallim Mektebi, köy ilkokullarının ihtiyacını karşılamak amacı ile kurulan Köy Enstitüleri

olarak bilinmektedir (Küçüköğlü, 2006). Eğitimin her kademesinde görev yapacak olan öğretmen adaylarının yükseköğrenim görmesini öngören, 1973 yılında yürürlüğe giren 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na kadar bu okullar Türkiye'de ilkokullara öğretmen yetiştirmenin temel kaynağı olarak görev yapmışlardır (Baskan, 2001). 1982 tarihinde "XI. Millî Eğitim Şûrası" toplanmış ve aldığı tavsiye niteliğindeki kararın da etkisiyle tüm öğretmen yetiştiren kurumlar YÖK'e bağlanarak süreleri 4 yıla çıkarılmış ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin standartları belirlenmiştir (MEB, 1982). Yüksek öğretmen okullarının 20 Temmuz 1982'de "Eğitim Fakültesi" adıyla üniversitelere bağlanması da öğretmen okullarının en son örneğini oluşturmuştur (Kavcar, 2002). 1982 yılındaki bu değişiklikle birlikte öğretmen yetiştirme sorumluluğu MEB'den alınarak, üniversitelere verilmiştir.

Öğretmen yetiştirme ile ilgili yapılan birçok yeniliğe rağmen hem nitelik hem de nicelik bakımından öğretmen ihtiyacı tam anlamıyla karşılanamamıştır. YÖK sonraki dönemlerde öğretmen yetiştirme sisteminde bazı yenilik ve değişikliklerin gerekli olduğuna karar vermiş ve 1996 yılında bu konuda bir çalışma başlatmıştır (Atanur Baskan, Aydın ve Madden, 2006). Buna göre YÖK ve Dünya Bankası tarafından yürütülen "Öğretmen Yetiştirme Projesi" nin amaçları 1997 yılında öğretmen yetiştirme sisteminde bir yenileşmeyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ayrıca 1997 yılında 8 yıllık zorunlu eğitime geçilerek, okullar ilköğretim ve lise olarak düzenlenmiş ve MEB, YÖK ve eğitim fakültesi temsilcileri ile yapılan çalışmalar sonucunda, 1998-1999 eğitim ve öğretim döneminden itibaren eğitim fakülteleri yeniden yapılandırılmıştır (YÖK, 1998). Bu tarihte uygulamaya konulan program ile programlarda birlik ve bütünlük korunmuştur. Ayrıca bu düzenleme ile eğitim fakültelerinde öğrenim süresi 4 yıl olan okulöncesi öğretmenliği, ilköğretim sınıf, Türkçe, sosyal bilgiler, matematik ve fen bilgisi öğretmenliği bölümleri kurulmuştur (Abazaoğlu, Yıldırım ve Yıldızhan, 2014). Buna göre tüm öğretmen adayları aynı öğretmenlik meslek derslerini, aynı yarıyılıda, aynı kredi saatte görmüş, aynı uygulamaya gitmiş ve aynı standartlarda yetişmiştir (Küçükahmet, 2007). Ancak bu değişiklikleri takip eden 8 yıllık bir sürenin ardından bazı aksaklıklar görülmüş ve bu aksaklıkların giderilmesi için 2006-2007 yıllarında bazı değişiklikler yapılmıştır. Buna göre 1997'de 16 olan program sayısı 21'e çıkartılmış ve mesleki yeterliklerin kazandırılmasına yönelik öğretmen meslek bilgisi dersleri ise tüm programlar için

yeniden belirlenmiştir (Karaca, 2008). Bu bağlamda iletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişim ve değişimlerden dolayı öğretmen ve öğretim programlarından beklentilerin sürekli bir değişime uğraması muhtemeldir.

2.2 Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgilerin konusunun insanın çevresini anlamlandırması olarak kabul edersek sosyal bilgiler tarihinin çok eski zamanlara uzandığını söyleyebiliriz. Hatta Sümer, Çin, Pers, Yunan ve Roma uygarlıklarında dahi sosyal bilgilerin amacına uygun dersler okutulduğu bilinmektedir (Sönmez, 2005). Ancak 1890’lı yıllarda ABD’ye göç edenlerin içinde buldukları topluma uyum sağlayabilmeleri ve iyi bir vatandaş olabilmeleri amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca John Dewey ve arkadaşlarının da derslerin günlük hayat ve ilgilerden oluşması gerektiği düşüncesi sosyal bilgilerin ABD’de doğmasına neden olmuştur (Şimşek, Aydınözü ve İbret, 2009). Bu bağlamda sosyal bilgiler kavramı ilk kez 1916 yılında ABD Milli Eğitim Derneği’nin Orta Dereceli Okulu Yeniden Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler ortaya çıktığı bu dönemde, konusu doğrudan toplumun örgütlerine ve gelişimine sosyal kurumların bir üyesi olması dolayısıyla insana dair bilgiler olarak tanımlanmıştır (Moffat, 1957, aktaran Keskin, 2013). Sosyal bilgiler 1960’lı yıllara kadar tarih ve coğrafya ağırlıklı olarak okutulmuştur (Kılıçoğlu, 2009). Bu tarihlerden sonra yapısında antropoloji, siyaset bilim, sosyoloji gibi disiplinler ağırlık kazanmasına rağmen önemini kaybeden sosyal bilgiler, 1990’lı yıllarda ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi’nin (NCSS) yeni sosyal bilgiler müfredat standartlarını belirlemesi ile günümüze kadar gelmiştir. (Yalçınkaya ve Uslu, 2015).

Türk tarihinde II. Abdülhamit döneminde sosyal bilgilerin konusuna uygun tarih, coğrafya gibi dersler okutulduğu bilinmektedir (Öztürk ve Dilek, 2003). Cumhuriyet döneminde sosyal bilgiler konularını içeren tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi gibi dersler okutulmuştur. 1926, 1929 ve 1936 yıllarında bu derslerin programlarında çeşitli güncellemeler yapılarak amaçları ortaya konmuştur (Sönmez, 1999). Sosyal bilgiler dersinin öğretim programında yer alması ise 1961 anayasasının hukuk ve sosyal devlet ilkelerinin açıklanma ihtiyacı ile ilişkilidir. Dolayısıyla ilk kez 1968 yılında sosyal bilgiler dersi öğretim programına dahil edilmiştir (İnan, 2014). Sosyal bilgiler dersi 1985 yılında kaldırılmış ve yerine Mili Tarih, Milli Coğrafya ve

Vatandaşlık dersleri getirilmiştir. 1997–1998 öğretim dönemi ile birlikte 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda tekrar sosyal bilgiler dersi okutulmaya başlanmıştır (Safran, 2015). Ancak 2005 yılında ders programının güncellenmesi çalışmaları ile sosyal bilgiler programı tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisinin yanında diğer disiplinleri de kuşatacak şekilde düzenlenmiştir (Ata, 2007). Sosyal bilgiler bugün ABD, Türkiye ve çeşitli ülkelerde ders olarak okutulmaktadır.

2.2.1 Sosyal Bilgilerin Tanımı

Alanyazın incelendiğinde sosyal bilgilerin ortaya çıkışından günümüze kadar birçok tanımının yapıldığı görülmektedir. Bu duruma sebep olarak Öztürk, (2009) sosyal bilgilerin ders olarak okutulmasının yanında amacının, içeriğinin ve yönteminin ne olması gerektiği üzerinde açık bir uzlaşma olmamasını göstermektedir. NCSS'e (1994) göre; sosyal bilgiler, sosyal ve beşerî bilimlerden faydalanarak vatandaşlık yeterlikleri kazandıran bir alandır. Yine gençlerin içinde buldukları toplumda mantıklı davranmalarını ve kültürel farkındalık sahibi olmalarını sağlayarak iyi vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bir başka tanımda ise sosyal bilgiler, “amaçlarını demokratik toplumda yaşayan sorumlu vatandaşların yükümlülüklerinden türeten, içeriğini sosyal bilimlerin temel çerçevesinden alan ve hayat boyu kullanılacak olan vatandaşlık becerilerinin uygulamasını yaptıran bir ders olarak belirtilmiştir” (Tanrıöğen, 2005, s.13). Üzerinde geniş bir mutabakat sağlanan başka bir tanımda “sosyal bilgiler, değişen dünyada bilgiye dayalı karar verebilen ve problem çözebilen etkin vatandaşların yetiştirilmesi amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden faydalanan bir öğretim programıdır” (Öztürk ve Dilek, 2003).

Sosyal bilgiler üzerine araştırmalar yapan Sönmez (2005) sosyal bilgileri, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlamıştır. Yine bir başka sosyal bilgiler araştırmacısı olan Erden'e göre (1996) ise sosyal bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacı ile sosyal bilgiler disiplinlerinde seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel beceri, tutum ve değerlerin kazanıldığı bir çalışma alanıdır. Bir başka araştırmacı olan Doğanay'a (2003) göre ise sosyal bilgiler, insan ve sosyal ile ilgili bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın çevresi ile etkileşimini zaman ve disiplinler arası yaklaşımla ele alan demokratik, düşünen ve yetenekli bireyler yetiştiren çalışma alanıdır. Son olarak Barth ve Demirtaş

(1997) sosyal bilgileri, Türk demokratik toplumunda sorumluluk sahibi vatandaşlara yönelik uygun amaçlar üreten, tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi içeren ve hayat boyu sürecek vatandaşlık becerileri eğitimi olarak tanımlamışlardır. MEB ise 2005 yılındaki programında sosyal bilgiler şu şekilde tanımlanmıştır:

“Bireyin, toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite veya tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (para. 3).

2.2.2 Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel Yaklaşımlar

Eğitim ve öğretimi yönlendirmede kullanacağımız genel perspektife yaklaşım denilmektedir (Sever, 2015). Sosyal bilgiler alanında çalışan bazı eğitimciler sosyal bilgiler öğretimine yönelik çeşitli yaklaşımlara sahiptirler. Ancak sosyal bilgilere yönelik yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere yaklaşımlar üzerinde de her dönem fikir ayrılıkları yaşandığı görülmektedir. Barr, Barth ve Shermis’in (1978) sınıflandırdıkları sosyal bilgiler yaklaşımları ise sosyal bilgiler alanyazında üzerinde en çok mutabakat sağlananıdır (Öztürk, 2012). Bu yaklaşımlar şu şekildedir:

Vatandaşlık Bilgisi Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler: Bilinen en eski ve yaygın yaklaşımdır. Bu yaklaşımla hedeflenen amaç toplumun temel kurum, değer ve inançlarının devamlılığını sağlamaktır (Öztürk, 2009). Programın içeriği yetişkinler tarafından oluşturulan bilgi, ilke değer ve tutumlardan oluşmaktadır. Geçmiş ve gelenekleri öğrenme, gurur duyma, sorumluluk alma, otoriteye bağlı olma bu yaklaşımın içeriğinde yer alan konulardır (Kılıçoğlu, 2009).

Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşıma göre, bireylerin iyi vatandaşlar olabilmeleri, sosyal bilimler disiplinlerindeki bilgi, beceri ve değerleri kazanmaları ile mümkündür (Öztürk, 2009). Bu nedenle, bu yaklaşım sosyal bilim disiplinlerinin yapısının öğrenilmesinin önemini vurgulamakta; bu disiplinlere ait kavramları, genellemeleri, kuramları, sosyal bilimcilerin bilgi üretme süreçlerini kapsamaktadır

(Dönmez, 2003). Bu yaklaşımda kullanılması gereken yöntemler ise araştırma, inceleme ve buluş yoluyla öğrenmedir (Barr, Barth ve Shermis, 1978).

Yansıtıcı İnceleme Alanı Olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşım John Dewey'in düşüncelerine dayanmaktadır (Öztürk, 2009). Bu yaklaşımın temel amacı, öğrencilerin bireysel ve toplumsal sorunları tanımlama, analiz etme, karar verme süreç ve becerilerini geliştirmektir. Öğrencilere olaylara eleştirel bakma alışkanlığı kazandırmak ve egemen olan inanç, değer ve uygulamaları inceleme fırsatı sağlanmaktadır (Erden, 1996). Araştırma-inceleme yöntemi ise bu yaklaşımın temel yöntemi olarak kabul edilmektedir (Doğanay, 2003).

2.3 Sosyal Bilgiler Programı

Bu bölümde sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarına yer verilmiştir.

2.3.1 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

ABD'de doğup gelişen sosyal bilgiler dersi, Japonya, Kore, Türkiye, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerde benimsenmiştir. Ancak İngiltere'nin de dâhil olduğu pek çok ülkede, sosyal bilgiler dersinin alanına giren konular, tek disiplinli anlayışla tarih, coğrafya ve vatandaşlık adı altında ayrı ayrı işlenmektedir (Öztürk, 2012). Türkiye'de ise, sosyal bilgiler dersinin tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konuları olarak cumhuriyet döneminden beri programlarda yer aldığı görülmektedir (Kan, 2010). Tarih ve coğrafya disiplinlerini kapsayan sosyal bilgiler çalışma alanı ilk olarak 1966 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde kurulduğunu görüyoruz (Altunya, 2006). Bu tarihten önce gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet dönemlerinde, bu dersin kapsamına giren disiplinler, ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verilmiştir. Nitekim 1926, 1930, 1936, 1948 programlarında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri ayrı ayrı ele alınmıştır (Öztürk ve Dilek, 2003). Bu dersler ilk kez 1962 yılında yayınlanan ilköğretim programı taslağında disiplinlerarası yaklaşımla "toplum ve ülke incelemeleri" adı altında birleştirilmiştir (Sönmez, 2005). Bu ders 1968 yılında yayınlanan ilköğretim programında "sosyal bilgiler" adını almış ve 1998 yılına kadar bu program uygulanmıştır. 1998 yılında ise sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulamasına başlanmasıyla birlikte 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ve 6. ve 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programı oluşturulmuştur. Ayrıca bu düzenlemeyle birlikte

ilköğretimin ikinci kademesinde 7. ve 8. sınıflarda ise vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinin okutulması da karara bağlanmıştır (MEB, 1998).

Aradan geçen yıllara ve program geliştirme çalışmalarındaki süreklilik anlayışına bağlı olarak sosyal bilgiler dersi programını yenileme gereksinimi duyulmuştur. MEB tarafından 2000 yılında sosyal bilgiler öğretim programında çeşitli güncellemeler gerçekleştirilerek pilot uygulama yapılması sağlanmıştır (Öztürk ve Otluoğlu, 2002). Ancak bu güncellemenin de çeşitli sebeplerden dolayı yetersiz olduğu anlaşıncaya, 2004 yılında MEB sosyal bilgiler programını yeniden güncelleyerek yeni “sosyal bilgiler öğretim programını” hazırlamış ve 2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulamaya koymuştur (Çelikkaya, 2011). Yeni ilköğretim sosyal bilgiler programı; sosyal bilgiler tanımını, tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisinin yanında diğer disiplinleri de kuşatacak şekilde 4-7. sınıflarda okutulmak üzere genişletmiştir (Ata, 2007). 2012-2013 eğitim ve öğretim döneminden itibaren uygulanan 12 yıllık zorunlu eğitim sistemi (4+4+4) ile sosyal bilgiler derslerine 4. sınıflarda sınıf öğretmeni, 5, 6 ve 7. sınıflarda ise sosyal bilgiler öğretmeninin girmesi kararlaştırılmıştır (Yalçınkaya ve Uslu, 2015). Bunlara ek olarak 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda 3'er saat olmak üzere 36 hafta boyunca toplam 108 saat sosyal bilgiler dersi okutulması da kararlaştırılmıştır. Ayrıca yeni program ile yapılandırmacı yaklaşımı temel alarak öğrenci merkezli bir sisteme geçildiği söylenebilir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi programı dünyadaki gelişmelerden bağımsız düşünülemediği için 2017 yılında MEB tarafından yeni bir “sosyal bilgiler dersi öğretim programı” hazırlanmıştır. Bu program 2017-2018 eğitim ve öğretim döneminden itibaren 4. ve 5. sınıflarda uygulanmış, 2018-2019 eğitim ve öğretim dönemi ile birlikte ise tüm sınıf kademelerinde uygulanmaktadır.

2.3.2 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı

Sosyal bilgilerin 1968 yılında okutulması kararı alındıktan sonra ortaokullarda görev yapacak öğretmen ihtiyacı gündeme gelmiştir. O dönem faaliyet gösteren eğitim enstitülerinde yetersiz görülen programlar çeşitlendirilerek yeni programlar açılmış ve bu enstitülerin adı da “Yüksek Öğretmen Okulları” olarak değiştirilmiştir (İnan, 2014). 1998 yılında sosyal bilgiler dersinin okutulmaya başlanması bu dersi okutacak öğretmen ihtiyacını gündeme getirmiş ve eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılmasının bir sonucu olarak “sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının” sayısı hızla artırılmaya başlanmıştır (Kaymakçı, 2009). Yakın

zamandaki bilgilere bakarsak; 2018 yılı itibariyle Türkiye’de 60 tane, Kıbrıs’ta da 3 tane olmak üzere toplam 63 sosyal bilgiler öğretmenliği programı mevcut olduğu görülmektedir (YÖK, 2018).

Ülkede yapılan eğitim reformlarından en yüksek verimi elde edebilmek için sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının da içeriği değiştirilmiş ve yenilenen program 2006 yılından itibaren üniversitelerde uygulanmaya başlanmıştır. Uygulanan bu program incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı derslerinin büyük çoğunluğunun teorik derslerden oluştuğu görülmekte uygulama derslerinin sayısının ise daha düşük olduğu görülmektedir. Buna göre 2005 programı 142’si teorik ve 28’i uygulama olmak üzere toplamda 170 saat dersten ve toplam 156 krediden oluşmaktadır (Uslu, 2013). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı 2017 yılında güncellenmiş ve 2018-2019 eğitim ve öğretim döneminden itibaren uygulamaya geçirilmiştir. Son durumda dersler %35 alan bilgisi, %23 meslek bilgisi ve %13 genel kültür şeklinde düzenlenmiştir. 147 kredi ve 154 ders saati belirlenerek programda sadeleştirme yapılmıştır. Ayrıca teorik dersler 10 saat artırılmasına rağmen uygulama dersleri ise öğretmenlik uygulaması ve topluma hizmet uygulamaları dersleri ile sınırlandırılmıştır (YÖK, 2018).

Sosyal bilgiler lisans programı 2018 yılında güncellenmesine rağmen bu çalışmada 2005 sosyal bilgiler lisans programı esas alınmıştır. Daha önce de ifade edildiği gibi çalışma aynı programa göre eğitim alan sosyal bilgiler öğretmeni ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yürütülmüştür. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü yeni lisans programına göre ilk mezunlarını 2021-2022 eğitim ve öğretim döneminde vereceğinden araştırmaya uygun çalışma grubu oluşturulamayacaktır. Bu sebeple araştırmada 2005 sosyal bilgiler lisans programı benimsenmiştir. YÖK tarafından belirlenmiş olan ve bu çalışmanın yapıldığı 2017–2018 eğitim ve öğretim döneminde de uygulanan 2005 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ders tablosu ise şu şekildedir:

I. YARIYIL				II. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	Sosyal Bilgilerin Temelleri	2	0	2	A	Genel Fiziki Coğrafya	4	0	4
A	Sosyal Psikoloji	2	0	2	A	Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı	2	0	2
A	Arkeoloji	2	0	2	A	Felsefe	2	0	2
A	Sosyoloji	2	0	2	A	Ekonomi	2	0	2
GK	Türkçe I: Yazılı Anlatım	2	0	2	GK	Türkçe II: Sözlü Anlatım	2	0	2
GK	Bilgisayar I	2	2	3	GK	Bilgisayar II	2	2	3
GK	Yabancı Dil I	3	0	3	GK	Yabancı Dil II	3	0	3
GK	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I	2	0	2	GK	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II	2	0	2
MB	Eğitim Bilimine Giriş	3	0	3					
TOPLAM		20	2	21	TOPLAM		19	2	20
III. YARIYIL				IV. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	Türkiye Fiziki Coğrafyası	2	0	2	A	Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya	4	0	4
A	İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü	2	0	2	A	Antropoloji	2	0	2
A	Siyaset Bilimine Giriş	2	0	2	A	Ortaçağ Tarihi	4	0	4
A	Temel Hukuk	2	0	2	A	Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme	2	0	2
A	Sanat ve Estetik*	2	0	2	A	Vatandaşlık Bilgisi	2	0	2
A	Seçmeli I	2	0	2	A	Seçmeli II	2	0	2
GK	Bilimsel Araştırma Yöntemleri	2	0	2	GK	Türk Eğitim Tarihi*	2	0	2
GK	Seçmeli I	2	0	2	MB	Öğretim İlke ve Yöntemleri	3	0	3
MB	Eğitim Psikolojisi	3	0	3	MB	Seçmeli I	2	0	2
TOPLAM		19	0	19	TOPLAM		23	0	23
V. YARIYIL				VI. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I	2	0	2	A	Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı II	2	0	2
A	Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası	2	0	2	A	Sosyal Bilgiler Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemesi	2	0	2
A	Yeni ve Yakınçağ Tarihi	2	0	2	A	İnsan İlişkileri ve İletişim	2	0	2
A	İnsan Hakları ve Demokrasi	2	0	2	A	Çağdaş Dünya Tarihi	2	0	2
A	Ülkeler Coğrafyası	2	0	2	A	Siyasi Coğrafya	2	0	2
GK	Topluma Hizmet Uygulamaları	1	2	2	GK	Seçmeli III	2	0	2
GK	Seçmeli II	2	0	2	MB	Ölçme ve Değerlendirme	3	0	3
MB	Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı	2	2	3	MB	Özel Öğretim Yöntemleri I	2	2	3
MB	Sınıf Yönetimi	2	0	2	MB	Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	2	0	2
TOPLAM		17	4	19	TOPLAM		19	2	20
VII. YARIYIL				VIII. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I	2	0	2	A	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II	2	0	2
A	Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri	2	2	3	A	Sosyal Proje Geliştirme	1	2	2
A	Günümüz Dünya Sorunları	2	0	2	A	Drama*	2	2	3
A	Özel Öğretim Yöntemleri II	2	2	3	MB	Rehberlik	3	0	3
MB	Program Geliştirme*	2	0	2	MB	Öğretmenlik Uygulaması	2	6	5
MB	Özel Eğitim*	2	0	2	MB	Seçmeli II	2	0	2
MB	Okul Deneyimi	1	4	3					
TOPLAM		13	8	17	TOPLAM		12	10	17

Şekil 1: 2005 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Dersleri

2.4 Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişim şüphesiz çağımıza damgasını vurmaktadır. Bu durum çeşitli mesleklerde de değişimi zorunlu kılmaktadır. Artık eğitimin ve unsurlarının sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olması ve dönemin şartlarına uyum sağlaması gerekmektedir. Bilgi çağında nitelikli insan yetiştirme konusunda da

en önemli görev eğitimin odak noktasında bulunan öğretmene düşmektedir (Gençtürk ve Sarpkaya, 2009). Dolayısıyla öğretim kurumunun başarısı öğretmenlerin meslek öncesinde nitelikli olarak eğitilmelerine ve meslek içinde de kendilerini geliştirmelerine bağlıdır (Mentiş Taş, 2004). Bu sebeple öğretmenden bu değişime ayak uydurması ve aynı zamanda da yeniliklere açık bir toplum için öğrenci yetiştirme de yeterli olması beklenmektedir yetiştirmesi beklenmektedir (Başaran, 1994). Bu bağlamda iyi öğretmen yetiştirmeden, iyi insan, iyi vatandaş yetiştirmeyi beklemek, bozuk bir tezgâhtan düzgün ürün çıkarmaya benzer ki bu da mümkün değildir. Bu yüzden öğretmen yetiştirme programları hazırlanırken bu gerçek göz ardı edilmemeli ve öğretmenler okullardaki eğitim öğretim faaliyetlerine, çağın gereksinimlerine ve öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun şekilde eğitim almalıdır (Tonga, 2012). Bundan dolayı öğretmenliği meslek yapan faktör, bireyin taşıması gereken kişisel özelliklerden daha çok mesleki özelliklerinin varlığıdır. İnsani özellikleri yeterli düzeyde olan bir bireyin öğretmenlik için gerekli şartlardan birini sağladığı fakat yeterli şartlara sahip olmadığı açıktır. Öğretmenlik mesleği, özel uzmanlık bilgisi ve becerisi gerektiren bir meslek olduğuna göre, bu mesleği tercih eden insanların, mesleğin gereklerini tam olarak yerine getirebilmeleri için birtakım yeterliklere sahip olması gerekir (Şişman, 2001).

Yeterlik kavramının tanımlarına bakacak olursak; bir görevi icra ederken görevin getirdiği sorumlulukları yerine getirebilmek için ihtiyaç duyulan yetenek, bilgi ve beceriler olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2004). Bir başka tanımda yeterlik; kişinin bir rolü oynayabilmek için gerekli bilgi, beceri ve tutumlara sahip olması, kişiden beklenen rolleri beklenen nicelik ve nitelikte gerçekleştirmesidir (Üstüner, Demirtaş, Cömert ve Özer, 2009). Ayrıca MEB (2017) yeterlik kavramını yenilenen şekliyle şöyle tanımlamıştır: “Yeterlik, bir işi etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir” (s.2).

Öğretmenliğin profesyonel bir meslek olarak kabul edilmesinden sonra öğretmenin mesleki standartlarının da belirlenmesi gerektiği düşüncesi ortaya çıkmış ve 11. Milli Eğitim Şurası’nda öğretmen olacak kişilerde “öğretmenlik bilgisi, alan bilgisi ve genel kültür” olarak 3 farklı alanda yeterlik aranmıştır (MEB, 1982, para,3). Sonrasında öğretmenler günün şartlarına uygun bir donanıma sahip olmalı, fikrinden yola çıkarak 2002 yılında MEB ve yükseköğretim kurumları temsilcilerinden oluşturulan

“Öğretmen Yeterlikleri Komisyonu’na” Avrupa Birliği ülkeleriyle de uyumlu olacak bir şekilde öğretmenlik yeterlikleri belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri 6 yeterlik alanı, 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşmaktadır (MEB, 2002). Akabinde ise 25 Temmuz 2008 tarihinde 2391 sayılı onayla ilköğretim özel alan yeterlikleri yürürlüğe girmiştir. Bu yeterlik alanlarından birisi de sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleridir. MEB (2008) sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterliklerini 5 ana yeterlik alanı, 20 alt yeterlik ve 132 performans göstergesi olarak belirlemiş ve sosyal bilgiler özel alan yeterlikleri ve alt yeterlikler aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

Öğretim sürecini planlama ve düzenleme

- Öğretim sürecini planlayabilme
- Öğretim ortamlarını düzenleyebilme
- Öğretim sürecine uygun materyaller ve kaynaklar kullanabilme

Öğrenme-öğretme süreci

- Türk tarihini ve kültürünü oluşturan temel öge ve süreçler ile kültürel birasın korunması ve geliştirilmesi bilincini kazandırabilme
- Öğrencilerin, insan, yer ve çevre etkileşimini algılamalarını sağlayabilme
- Ekonomik faaliyetler ve gelişmelerin toplumlar üzerindeki etkisini kavratılabilme
- Demokratik yönetim anlayışını, insanların doğuştan ve toplum içinde kazandığı haklar ile kişilere, topluma, insanlığa karşı sorumlulukları olduğu bilincini kazandırabilme
- Atatürk ilke ve inkılaplarının dayandığı temel esaslar ile Türk inkılabının tarihi anlamını, toplumun siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik alanda gelişimine etkilerini ve önemini kavratılabilme
- Özel gereksinimli ve özel eğitime gereksinim duyan öğrencileri dikkate alan uygulamalar yapabilme

İzleme ve değerlendirme

- Ölçme ve değerlendirme uygulamalarının amaçlarını belirleyebilme
- Ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanabilme
- Öğretim sürecinde uygulanan ölçme aracından elde edilen verileri değerlendirebilme

Okul, aile ve toplumla iş birliği yapma

- Öğrencilerin günlük hayatta ihtiyaç duyacağı konularda geliştirilmesinde ailelerle iş birliği yapabilme
- Öğrencilerin ulusal bayram ve törenlerin anlam ve önemini farkına varmalarını ve törenlere aktif rol katılımlarını sağlayabilme
- Ulusal bayram ve törenlerin yönetim ve organizasyonunu yapabilme
- Okulun kültür ve öğrenme merkezi haline getirilmesinde toplumla iş birliği yapabilme
- Toplumsal liderlik yapabilme

Mesleki gelişimi sağlama

- Mesleki yeterliklerini belirleyebilme
- Sosyal bilgiler öğretime ilişkin kişisel ve mesleki gelişimini sağlayabilme
- Mesleki gelişime yönelik uygulamalarda bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanabilme.

Öğretmen yeterlikleri arasında “özel alan bilgi ve becerileri” önemli bir yer tutmaktadır. MEB tarafından ilköğretim bölümü lisans programlarında ders dağılımlarının %50 alan bilgisine, %20 genel kültüre, %30 öğretmenlik formasyonu derslerine ayrılması hemen hemen kabul edilmiş bir yaklaşımdır (Uslu, 2013).

Bu denli önemli bir misyonu üstlenen, çevresini etkileyen bir güç olarak, öğretmenliğin ve öğretmen yetiştirme nin temel esasları da T.C. Anayasası Milli Eğitimle ilgili yasalar, kalkınma planlarında ve hükümet programlarında belirlenen esaslar ile Milli Eğitim Şuralarında alınan kararlarla belirlenmiştir. Bu bağlamda, 1982 anayasasında öğretmenlerin:

- “Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre öğretim ve eğitim yapan,
- Türkçeyi düzgün konuşan ve yazan bu yönde öğrencilerini yetiştiren,

Araştırma ve inceleme yapmayı alışkanlık haline getirmiş, anayasa ve kanunlara sadık kalarak görev yapan kişiler olması beklenmektedir.

2.5 İlgili Araştırmalar

Lisans eğitiminin özel alan yeterlikleri ile olan ilişkisine yönelik geniş bir alanyazın taramasında çeşitli bilimsel çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Özellikle Türkçe, matematik, fen bilgisi, okul öncesi gibi farklı branşlarda lisans eğitimi ve özel alan yeterlikleri üzerine birçok çalışmaya (Numanoğlu ve Bayır, 2009; Bingöl Meşe, 2010; Çaycı, 2011; Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2011; Avcı ve Cinoğlu, 2012; Ergun, 2013; Kahramanoğlu ve Ay, 2013; Ergül, Baydık ve Demir, 2013; Karademir, 2013; Zengin, 2013; Kangalgil, 2014; Kararmaz ve Arslan, 2014; Özyurt ve Eren, 2014; İskender, Yiğit ve Bektaş, 2015; Şengül ve Alkaya, 2016; Akdağ, 2016) rastlanılmıştır.

Ancak Türkiye’de hem sosyal bilgiler öğretim programının hem de özel alan yeterliklerinin uzun bir geçmişe dayanmıyor olmasına bağlı olarak sosyal bilgiler lisans programı ve sosyal bilgiler özel alan yeterliklerine yönelik bilimsel çalışmalara çok fazla rastlanmamaktadır. Ayrıca yapılan çalışmaların da genelde sosyal bilgiler lisans eğitimi üzerine ya da sosyal bilgiler genel ve özel alan yeterlikleri üzerine sınırlı çalışmalar olduğu görülmektedir.

Bu bölümde sosyal bilgiler özel alan yeterlikleri, sosyal bilgiler lisans eğitimi ve özel alan yeterlikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışan çeşitli araştırmalara kısa bir şekilde yer verilmiştir:

Mentiş Taş (2004) sosyal bilgiler lisans eğitiminin standartlarını belirlemek amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanarak bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmaya göre sosyal bilgiler lisans eğitimi beş farklı boyutta standartlaştırarak incelenmiş ve öğretmen, öğretmen adayı ve öğretim elemanlarının görüşleri alınmıştır. Öğretmen ve öğretim elemanlarının öğretmen adaylarına göre belirlenen standartları daha çok önemsediklerini ortaya koymuştur.

Kaymancı ve Ata (2012) araştırmasında, YÖK tarafından 1998 ve 2005 yıllarında oluşturulan sosyal bilgiler lisans programlarında yer alan derslerin içeriklerini karşılaştırarak farklılıklarını ve benzerliklerini ortaya koymaya çalışmıştır. Nitel veri araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yönteminin kullanıldığı araştırma ile iki programda da ders içeriklerinin genel olarak birbirleriyle uyumlu oldukları ve sadece belli başlı temalar açısından ufak farklılıklar olduğu bulunmuştur.

Tonga (2012) nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme kullanarak yapmış olduğu araştırmada 2005 sosyal bilgiler lisans programını farklı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmaya göre programda sosyal bilgiler disiplinlerinin çok yer kapladığı, uygulama derslerinin sayısının teorik ders sayısından çok az olduğu ve programın ilköğretim sosyal bilgiler programı ile yeterli seviyede ilişkilendirilmediği bulunmuştur.

Dönmez ve Uslu (2013) yaptıkları çalışma ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler özel alan yeterlikleri konusunda öz-yeterliklerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Karma bir araştırma yöntemi kullanarak inanç ölçeği ile nicel alanda, görüş formu ile de nitel alanda veriler elde edilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmaya göre, öğretmen adaylarının sosyal bilgiler özel alan yeterlikleri konusunda öz-yeterlik inançlarının yüksek olduğu gözlenmiştir. Ayrıca elde edilen verilere göre öz-yeterlik inancının yeterlik alanlarına göre de dengeli olduğu ortaya konulmuştur.

Uslu (2013) nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemini kullanarak, sosyal bilgiler lisans eğitiminde alınan derslerin, sosyal bilgiler özel alan yeterliklerini ne derece karşıladığına yönelik bir çalışma yapmıştır. Araştırma ile özel alan yeterliklerinin %80'inin lisans dersleri tarafından kazandırılacağı, %20'sinin ise kazandırılmayacağı sonucuna varılmıştır. Ayrıca zorunlu derslerin 49 tanesinin özel alan yeterlikleriyle ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Bu araştırmanın da alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, araştırmada kullanılan veri toplama aracının uygulanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada OMÜ sosyal bilgiler öğretmenliği son sınıf öğrencileri ile son 5 yıl içerisinde OMÜ'den mezun olarak göreve başlayan sosyal bilgiler öğretmenleri ile sosyal bilgiler lisans eğitimi ve özel alan yeterlikleri arasındaki ilişki hakkında görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşlerine göre özel alan yeterliklerini etkileyen faktörleri ve yeterlikler ile lisans eğitimi arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılmış nitel bir çalışmadır. Lincoln ve Denzin'e (1998) göre, nitel araştırma; araştırdığı konuyu yorumlayarak doğal yaklaşan ve birden fazla yöntemle odaklanan araştırmadır.

Bu araştırmada nitel veri toplama araçlarından görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme yöntemi ile derinlemesine bir çalışmaya imkân tanınır. Yapmacık cevapların ayıklanma ihtimali yükselir. Araştırmacı sorduğu soruların etkisini artırabilmek için anında yeni sorular sorabilir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları ve öğretmenleriyle yapılan görüşmede yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar; fakat görüşme sırasında araştırılan kişilere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına izin verir. Bu tür bir görüşmede, araştırılan kişilerin de araştırma üzerine kontrolleri söz konusudur (Ekiz, 2003).

3.2 Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 8'i öğretmen adayı ve 12'si sosyal bilgiler öğretmeni olmak üzere toplam 20 kişi oluşturmaktadır. Bunların seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Bu örneklemenin mantığı daha önceden belirlenmiş bazı ölçütleri karşılayan tüm durumları çalışmak ve gözden geçirmektir (Doruk ve Kaplan, 2017). Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler

araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve şimşek, 2008). Dolayısıyla bu örneklemin kullanılmasında öğretmen adaylarının OMÜ sosyal bilgiler öğretmenliği son sınıfında öğrenim görüyor olmaları ve öğretmenlerin de OMÜ sosyal bilgiler öğretmenliğinden mezun olarak son beş yıl içerisinde göreve başlamaları gibi özellikler kriter olarak çalışma grubunda aranmıştır. Bunun gerekçesi ise aynı fakülte bölüm ve genel olarak aynı öğretim üyelerinden ders alan öğretmen ve öğretmen adaylarından daha sağlıklı ve gerçekçi veriler alınabileceğinin düşünülmesidir. Ayrıca öğretmenler köy okullarında görev yapanlar (7) ve il veya ilçe merkezlerindeki okullarda görev yapanlar (5) gibi özelliklere göre de seçilmişlerdir. Ölçütün ve örneklemin belirlenmesi aşamasında farklı uzman görüşlerinden faydalanılarak çeşitli güncellemeler yapılmıştır. Öğretmen ve öğretmen adaylarına yönelik kodlamalar aşağıdaki tabloda belirtildiği gibidir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrenci ve Öğretmenler Hakkında Genel Bilgiler

Öğretmen Adayı Kodu	Cinsiyeti	Öğretmen Kodu	Cinsiyeti
KÖ1	Kadın	KM1	Kadın
KÖ2	Kadın	KM2	Kadın
KÖ3	Kadın	KM3	Kadın
KÖ4	Kadın	KM4	Kadın
KÖ5	Kadın	KM5	Kadın
EÖ1	Erkek	KM6	Kadın
EÖ2	Erkek	EM1	Erkek
EÖ3	Erkek	EM2	Erkek
		EM3	Erkek
		EM4	Erkek
		EM5	Erkek
		EM6	Erkek
Toplam	8		12

3.3 Veri Toplama Aracı

Araştırma sonuçlarının inandırıcılığı açısından geçerlik ve güvenilirlik önemlidir. Genel olarak geçerlik ve güvenilirlik kavramları, bir araştırmadan elde edilen sonuçların ne kadar nitelikli ya da ne kadar inandırıcı olduğuna yönelik durum belirtir (Yıldırım, 2010). Bu araştırmada elde edilen verilerin analizinde güvenilir ve inandırıcı sonuçlar elde edebilmek amacıyla çeşitli tekniklerden yararlanılmıştır. Öncelikle soruların hazırlanması ve sıralanması aşamasında çeşitli uzman görüşlerinden faydalanılmıştır. Soruların yöneltileceği kişilere araştırmaya katılım konusunda özgürlük tanınmış ve böylelikle daha samimi cevaplar alınması hedeflenmiştir. Görüşme esnasında veriler ses cihazına kaydedilerek bazı verilerin kaydedilememesi riski ve görüşmeyi sekteye uğratabilecek gereksiz aralar verilmesi engellenmiştir. Ayrıca görüşme esnasında çeşitli notlar alınmış ve kayıt cihazındaki veriler daha sonra yazıya aktarılarak derinlemesine analiz yapılması sağlanmıştır. Nitel araştırmalarda elde edilen verilerden anlamlı bir bütün çıkarmak için kodlama ile kategorize etmek çok önemlidir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu bağlamda analiz sonrası elde edilen veriler düzenlenerek temalar ve kodlamalar oluşturulmuştur. Her bir temaya yönelik referanslar belirtilmiş ve en çok elde edilen görüşler belirtilmiştir. Bunlara ek olarak temalarla alakalı doğrudan alıntılar verilmiş ve tablo, grafik gibi şekiller kullanılarak veriler sunulmuştur.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği için elde edilen veriler üzerine araştırmanın danışmanı ile kısa aralıklı toplantılar gerçekleştirilmiş ve çalışmaya yönelik farklı fikirler ortaya çıkarılmıştır. Yine çalışmada verilerin güvenilirliğini artırmak amacıyla meslektaş değerlendirmesi tekniği uygulanmıştır. Buna göre elde edilen veriler araştırma ile alakası olmayan başka uzmanların görüşlerine sunulmuştur. Uzmanların görüşlerine göre ortaya konulan fikir ve değerlendirmelerden yararlanılarak veriler üzerinde tekrar çalışılmıştır. Görüşmeler yapıldıktan kısa bir süre sonra kayıt cihazından metne geçirilen, sınıflandırılan ve kodlanan veriler katılımcılara sunulmuş veriler ile kastettikleri arasında uyum olup olmadığı ortaya konmuştur. Glesne ve Peshkin de (1992) bu tarz bir tekniğin elde edilen yorumlara geribildirim sağlayacağını belirtmişlerdir. Yine bu araştırmada elde edilen veriler başka çalışmalarla karşılaştırılarak birtakım değerlendirmeler yapılmıştır. Son olarak hazırlanan soruların geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla 3 öğrenci ve 3 öğretmenden oluşan pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda soru ve cevaplar incelendiğinde 2

sorunun benzer sonuçlar göstermesi sonucunda bu sorular birleştirilerek formda yer alan soru sayısı 7'ye indirilmiştir.

3.4 Verilerin Toplanması ve Analizi

Görüşme tekniği nitel araştırmalarda çok sık kullanılan bir veri toplama tekniğidir. Görüşülen kişilere kendilerini birinci elden ifade edebilme imkânı tanırken, araştırmacıya da görüşme yaptığı kişilerin dünyalarını anlama, bakış açılarını, duyu, düşünce ve tecrübelerini onların ifadeleriyle derinlemesine tanıma imkânı verir. (McCracken, 1988). Araştırmada kullanılacak görüşme tekniğinden en yüksek verimi elde etmek için görüşmenin yapılacağı yer ve görüşülecek ortamın ayarlanması ve iyi bir rapor ortaya çıkabilmesi için elde edilen verilerin düzgün bir şekilde toplanması gerekmektedir.

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla OMÜ sosyal bilgiler öğretmenliği son sınıfta öğrenim gören sekiz öğrenci ve yine aynı üniversiteden son beş yıl içerisinde mezun olarak atanmış sekiz sosyal bilgiler öğretmenine veri toplama aracı uygulanmıştır. Öğrencilerle odak grup görüşmesi yapılmış, öğretmenlerin hepsini bir araya getirme imkânı olmadığı için onlarla birebir yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Odak grup görüşmelerinde önemli olan katılımcıların kendi görüşlerini özgür bir şekilde ortaya koymalarını sağlayacak ortam oluşturmaktır. Bu anlamda odak grup görüşmelerinin en önemli avantajı, grup içi etkileşimin ve grup dinamiğinin bir sonucu olarak yeni ve farklı fikirlerin ortaya çıkmasıdır (Çokluk, Yılmaz ve Oğuz, 2011).

Ayrıca araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlerin kendilerini daha rahat hissedebilmeleri açısından isimlerinin çalışmada kullanılmayacağına dair güvence verilmiştir. Bu sayede daha açık ve samimi cevaplar elde edilmiştir. Ayrıca görüşme yapılacak öğrenci ve öğretmenlere görüşmeye başlamadan önce araştırmanın konusuna yönelik olarak soruların da içinde yer aldığı bilgilendirici bir form dağıtılmıştır. Formlar 10 dakika incelendikten ve kayıt için katılımcılardan izin alındıktan sonra görüşmeye başlanmıştır. Ses kayıt cihazlarına ek olarak çeşitli notlar da tutulmuştur.

Öğrencilerle yapılan odak grup görüşmesi 13 Nisan 2018 tarihinde 15:00-17:30 saatleri arasında OMÜ eğitim fakültesinde sessiz ve uygun bir sınıfta yaklaşık olarak 2.5 saatte gerçekleşmiştir. Görüşme esnasında 15 dakikalık bir de mola verilmiştir.

Yapılan görüşmede görüşme formunda bulunan sondalar da dahil olmak üzere tüm sorular sorulmuş ve alınan cevaplar iki farklı kayıt cihazına kaydedilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler ise, öğretmenlerin çalıştıkları şehirlerin ve ilçelerin farklılık göstermesi nedeniyle Samsun ilinde buldukları 2017-2018 eğitim-öğretim dönemi sömestr tatili içerisinde farklı günlerde gerçekleştirilmiştir. Görüşme mekânı olarak öğretmenlerin de uygun bulunduğu Samsun öğretmenleri belirlenmiştir. Her bir öğretmen ile yaklaşık 40 dakika süren görüşmeler yapılmış ve görüşmeler iki farklı kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Bilindiği üzere nitel çalışmalarda karşılaşılan en büyük zorluklardan birisi verilerin analiz edilmesidir. Bunun nedeni olarak da nitel araştırmalarda elde edilen verilerin her birinin farklı özellikler taşıması ve dolayısıyla sabit bir veri analizi sürecini takip etmenin güçlüğünden kaynaklanmaktadır (Topkaya, 2006). Araştırmacının önyargılarından kurtulmuş olması ve uygun analiz yaklaşımını kullanması en anlamlı sonuçlara ulaşması açısından önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu çalışmada veri toplama araçlarından yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve veriler açık uçlu sorulara verilen derinlemesine cevaplardan elde edilmiştir. Görüşmeden elde edilen verilere bulgular kısmında yer verilmiştir. Elde edilen verilerin analizi için nitel araştırma veri analiz tekniklerinden birisi olan içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, metinden çıkarılan geçerli yorumların bir dizi işlem sonucu ortaya konulduğu bir araştırma tekniğidir (Weber, 1989). Dolayısıyla bu teknikte benzer veriler, çeşitli kavram ve temalarla bir araya getirilir ve okuyucuya yönelik yorumlama yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmada öğrenci ve öğretmen görüşlerinin daha rahat analiz edilebilmesi için her bir katılımcıya birer sembol verilmiştir. Elde edilen verilerin çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği öğrencileri cinsiyeti kadın ise KÖ, erkek ise EÖ (1'den 8'e kadar) olarak kodlanmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ise, cinsiyeti kadın ise KM, erkek ise EM (1'den 12'ye kadar) olacak şekilde kodlanmıştır. Görüşmeden elde edilen cevaplar aynı başlıklar altında öğrenci ve öğretmen ayrımı gözetilerek toplanmıştır. Bu şekilde verilen yanıtların tutarlılıkları gözlemlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

Bu bölümde, sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterliklerini etkileyen faktörler ve bu yeterlikler ile lisans eğitimi arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarından alınan görüşlerin içerik analizleri yapılarak alt problemler doğrultusunda sunulmuştur. Yapılan görüşmeler hem öğretmen hem de öğretmen adaylarıyla yapıldığından her bir alt problemde önce öğretmen adaylarının sonra da öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir.

4.1 Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın, “*Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının ÖSP ve OD özel alan yeterliğini kazanmaları konusundaki görüşleri nasıldır?*” birinci alt problemi kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.1.1 Araştırmanın Birinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmen adaylarının ÖSP ve OD özel alan yeterliğine sahip olma konusunda kendilerini değerlendirmeleri ve aldıkları lisans eğitimiyle ilişkili olarak bu yeterliliği kazanıp kazanamama konusunda etkili olan olumlu ve olumsuz faktörlere ilişkin değerlendirmeleri aşağıda Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 2: ÖSP ve OD Konusunda Öğretmen Adaylarının Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Yeterli	5	62.5
Yetersiz	3	37.5
Toplam	8	100

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarından “ÖSP ve OD” konusunda kendilerini yeterli görenlerin çoğunluğu olumlu görüş bildirmiştir.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının ÖSP ve OD Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Derslerin işleniş biçimi	8	27.5
Okul uygulamaları dersinde öğrencileri tanıma fırsatı	7	24.1
Bireysel ek çalışmalar	4	13.7
Derslerdeki uygulanan plan geliştirme çalışmaları	4	13.7
Mikro öğretim uygulaması sayesinde yapılan fikir alışverişleri	3	10.3
KPSS çalışmaları	2	6.8
Derslerin kolay olması	1	3.4
Toplam	29	100

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrenciler “ÖSP ve OD” konusunda kendilerini yeterli görmeleri ile alakalı olarak okul uygulamaları dersi sayesinde staja gittikleri okullarda öğrencilerle bir araya gelmelerine çok önem vermişlerdir. Bu sayede öğrencileri yakından tanıma, onlarla ilişki kurabilme fırsatını yakaladıklarını dile getirmişlerdir. Bunun dışında lisans derslerinde uygulamalı olarak plan geliştirme çalışmaları yapmalarının önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca okul dışında kişisel olarak katılım gösterilen seminer, çalıştay ve çeşitli kurslar gibi çalışmaların da ÖSP ve OD konusunda önemli görülmektedir. Bunlara ek olarak öğrenciler görüşme esnasında öğretim ortamı düzenlemenin süreç planlamaktan daha kolay olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Buradan öğretim süreci planlama ve öğretim ortamı düzenleme kavramlarının iki farklı anlam içerdiğinin bazı öğrenciler tarafından düzgün bir şekilde algılandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının ÖSP ve OD Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Sınıfların kalabalık olması	5	23.8
Sürenin kısıtlı olması	5	23.8
Derslerdeki uygulama eksikliği	4	19
Uygulama derslerinin sıkışık bir zamana denk gelmesi	3	14.2
Sınıflarda eğitim materyallerinin olmaması	3	14.2
Programların esnek yapıda olmaması	1	4.7
Toplam	21	100

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrenciler “ÖSP ve OD” konusunda bir önceki soruya verdikleri cevaplar gibi lisans eğitim derslerinin uygulama kısmına vurgu yapmışlardır. Derslerin daha çok teorik olarak işlenmesinin “ÖSP ve OD” yeterliğini kazandırma konusunda engel oluşturduğu belirtilmiştir. Öğretmen adayları uygulama derslerinin saatlerinin yeterli olmamasını ve sınıfların uygulama yapılabilecek seviyeden daha kalabalık olmasını da “ÖSP ve OD” yeterliğinin kazandırılmasında engel olarak görmektedirler. Görüşme esnasında öğretmen adayları süreç planlama işini kendi çabalarından ziyade lisans eğitiminde mutlaka halledilmesi konusunda görüş birliğine başvurmuşlardır. Ancak ortam düzenleme konusunda ise alternatiflerin önemi üzerinde durmuşlardır.

Aşağıda birinci alt problem kapsamında bazı öğretmen adaylarının görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“KÖ2- Öğretim sürecini planlama konusunda kendimi yeterli buluyorum. Bunun için okulda aldığımız öğretim yöntem ve teknikleri dersi ve özel öğretim yöntemleri 1 ve 2 dersleri sayesinde kendimi geliştirdiğimi düşünüyorum. Ayrıca derslerin işlenmesinde

takip edilen sunumlar ve bu sunumların belirli şartlar doğrultusunda hazırlanması bizim için daha eğitici olmuştur.”

“EÖ3- 4 yıllık eğitim öğretim hayatım boyunca aldığım teorik dersler çerçevesinde kendimi bilgi olarak donanımlı hissetsem de derslerine gireceğim 5-6-7-8. Sınıf çocuklarının gerek sosyal gerek kültürel ve gelişimsel özelliklerini tam olarak bilemediğim için planlama konusunda problemler yaşayabileceğimi düşünüyorum. Çünkü bizler yaklaşık olarak 22-25 yaş aralığında bireyler, öğretmenler olarak o yaş dilimini atlatmış hayal meyal hatırladığımız dönemler olarak kalmıştır. Ancak o yaşlardaki bireyler daha hayatı yeni yeni algıladıkları için vereceğimiz dersler içerisinde yanlış örnek olacak ya da zihinsel gelişimlerine engel olacak faaliyetlerde bulunmamak isterim. Bunun içinde öğretmenlik uygulaması diye geçen staj eğitimine daha çok önem verilmesi gerektiğini düşünmekteyim. Öğrenci gruplarını tanımak ve onların seviyelerini tespit ederek yanlış öğrenmelere sebep olmayacak şekilde derslerimi planlamak istiyorum.”

“KÖ1- Bu konuda çok zorlanmıyorum. Genel müfredat zaten ortada. Öğrenci durumuna göre ufak tefek düzenlemeler yeterli oluyor.”

4.1.2 Araştırmanın Birinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen

Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlerin ÖSPveOD özel alan yeterliğine sahip olma konusunda kendilerini değerlendirmeleri ve aldıkları lisans eğitimiyle ilişkili olarak bu yeterliliği kazanıp kazanamama konusunda etkili olan olumlu ve olumsuz faktörlere ilişkin değerlendirmeleri aşağıda Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 5: ÖSP ve OD Konusunda Öğretmenlerin Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları

Öğretmen Görüşleri	f	%
Yeterli	8	66.6
Yetersiz	4	33.3
Toplam	12	100

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu “ÖSP ve OD” konusunda kendisini yeterli görmektedir.

Tablo 6: Öğretmenlerin ÖSP ve OD Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f	%
Okul tecrübesi	10	20.8
Öğrencilerin hazır bulunuşluk ve gelişimsel özelliklerinin dikkate alınması	8	16.6
Okulun fiziki imkânlarının yeterli olması	6	12.5
Eğitimde teknoloji kullanımı (EBA, bilgisayar vb.)	6	12.5
Kişisel gelişimle ilgili çalışmaları	3	6.25
Öğrencilerin yaratıcılığının dikkate alınması	3	6.25
Öğrenciyi güdüleyebilme	3	6.25
Sınıf dışı etkinlikler	2	4.1
Müfredatın kolay olması	1	2
Sınıf bazlı plan tasarımı	1	2
KPSS hazırlık süreci	1	2
Lisans eğitiminde gerçekleştirilen mikro öğretim uygulamaları	1	2
Toplam	48	100

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenler mezun oldukları anda “ÖSP ve OD” konusunda kendilerini yetersiz görmekteyken, eğitim ve öğretim süreçlerinde edindikleri tecrübelerin kendilerine olumlu katkılar sunduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca karşılaştıkları öğrencilerin hazır bulunuşluk ve gelişimsel özelliklerinin de “ÖSP ve

OD” yeterliğinin artırılması konusunda önemli görmektedirler. Okulun her türlü donanımına (Fatih projesi alt yapısı gibi) sahip olmasının da “ÖSP ve OD” yeterliğinin kazandırılmasında önemli bir faktör olduğu öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Alınan cevaplardan öğretmenlerin genel olarak lisans eğitimi dışında yer alan faktörleri neden olarak gösterdiği belirlenmiştir.

Bunlara ek olarak veri toplama aşamasında öğretmenlerin bazılarının öğretim sürecini planlama ve öğretim ortamı düzenlemenin farklı kavramlar olduklarını ve her ikisine yönelik yeterlik algılarının farklı olduğu saptanırken, bazılarının ise bu iki kavramı aynı olarak algıladıkları belirlenmiştir. Bu durum yeterlik algılarında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Tablo 7: Öğretmenlerin ÖSP ve OD Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f	%
Lisans derslerindeki uygulama eksikliği	8	29.6
Kılavuz kitapların bireysel farklılıklara hitap etmemesi	7	2.9
Köy okullarındaki fiziki şartların yetersiz olması	4	14.8
Lisans eğitiminin zamanla güncelliğini yitirmesi	3	11.1
Teknoloji ile ilgili bilgi ve birikimin yeterli düzeyde olmaması	2	7.4
Kazanımların gerçek hayat ile ilintili olmaması	2	7.4
Alternatif eğitim araçlarına ulaşma zorluğu	1	3.7
Toplam	27	100

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerin bir önceki tabloda “ÖSP ve OD” yeterliğinin kazandırılmasında etkili olarak gördüğü faktörlerin eksikliğini bu kez de olumsuz manada etki yarattığı görülmektedir. Şöyle ki; lisans derslerinin genelde teorik olarak işlenmesi ve uygulama süresinin yetersiz olması “ÖSP ve OD” yeterliğinin kazandırılmasına engel oluşturduğu belirtilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin kılavuz

kitapları öğretim sürecini planlamada tek kaynak olarak gördükleri ve buna bağlı olarak farklı hazırbulunuşluk düzeyindeki öğrencilere yönelik yapılacak çalışmaları olumsuz anlamda etkilediği tespit edilmiştir. Yapılan araştırmanın sınırlarını aşmasına rağmen öğretmenlerin birçoğunun kılavuz kitaba bağımlı olarak öğretim sürecini planladıkları belirlenmiştir. Kılavuz kitaba bağlı olarak yapılan planlama sonucunda tek düze ve yaratıcılıktan uzak bir öğretim sürecinin ortaya çıkmaktadır. Ayrıca köy okullarının temel eğitim ve öğretim donanımı bakımından yetersiz oluşu da “ÖSP ve OD” yeterliğinin kazandırılmasına engel teşkil eden bir diğer önemli faktördür.

Aşağıda birinci alt problem kapsamında bazı öğretmenlerin görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“EM3- Bu soruya üniversiteden mezun olduğum ilk sene cevap veriyor olsaydım cevabım net bir şekilde evet olmazdı. Ancak üniversite sonrası KPSS’ye hazırlık aşamasında eğitim bilimleri alanında kendimi geliştirdim. Çeşitli seminerlere katılarak öğretmenlik tecrübemi artırdım. Tabi atandıktan sonra okulda yaşadığım tecrübeler de çok çok önemli. Bu sayede bu soruya kendimi yeterli bulduğumu söyleyebilirim.”

“KM1- Kendimi genel anlamda yeterli buluyorum. Sınıfımda var olan materyalleri en verimli ve ergonomik şekilde kullanmaya çalışıyorum. Öğrencilerin de katkısıyla onların hazırbulunuşluk seviyelerini dikkate alarak yeni materyaller oluşturuyorum. Sınıfta var olan akıllı tahta yardımıyla da internet ortamında var olan materyalleri kullanırım. Bu materyalleri kullanmak için der süresiyle ilgili planlamalar yaparım.”

“EM6- Öğretim süreci öğretim ortamının düzenlenmesi çok boyutlu süreçlerdir. Üniversiteden aldığım eğitimler, fiilen görev yaptığım süreçler içerisinde edindiğim tecrübeler, bilgi birikimleri ve uygulama imkânlarımdan kaynaklanan tecrübelerim. Bu süreçleri daha etkin bir şekilde planlamamı sağlamaktadır. Şu an ki zaman içerisinde yeterli olduğum kanısındayım. İlerleyen zaman ve değişen koşullarda kendimi geliştirerek yeterliliğimin devam etmesini sağlayacağım.”

“KM3- Öğretim sürecini planlama konusunda açıkçası tam olarak ne yapmam gerektiğini bilmiyorum. Süreç planlama derken genelde dersi öğrencilerin güdülenmesi, etkinliklerin yapılması ve tekrar şeklinde kafamda oturttum. Ya da tüm

bir sürecin derslerinin hafta, ay olarak zamanlanması da olabilir. Başka bir şekli varsa o konuda eksik hissediyorum kendimi. Neden böyle biliyorum çünkü okul eğitiminde sürekli vurgulanan şey buydu. Yani güdüleme ve etkinlik üzerine çok fazla sözlü uyarı aldık. Uygulama olarak bak işte bu böyle yapılıp şeklinde bir eğitim almadım. Öğretim ortamını düzenleme konusunda ise daha pozitif bakıyorum olaya. Çünkü bu konuda fikir yürüterek ve öğrencilerin hazırbulunuşluklarını göz önüne alarak öğrenme ortamında çeşitli oynamalar yapabiliyorum. Mesela iklimler konusunu işlerken öğrencileri okul dışında iklimin etkilerinin görülebileceği bir ortama götürebiliyorum. Bu tür işlerde kendimi yeterli ve çeşitlilik sahibi görüyorum.”

4.2 Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın, “Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının ÖÖSABK özel alan yeterliğini kazanmaları konusundaki görüşleri nasıldır?” İkinci alt problemi kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.2.1 Araştırmanın İkinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen

Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmen adaylarının ÖÖSABK özel alan yeterliğine sahip olma konusunda kendilerini değerlendirmeleri ve aldıkları lisans eğitimiyle ilişkili olarak bu yeterliliği kazanma konusunda etkili olan olumlu ve olumsuz faktörlere ilişkin değerlendirmeleri aşağıda Tablo 8, Tablo 9 ve Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 8: ÖÖSABK Konusunda Öğretmen Adaylarının Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Yeterli	5	62.5
Yetersiz	3	37.5
Toplam	8	100

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerle yapılan görüşmede öğrencilerin yarısından fazlası ÖÖSABK yeterliği konusunda kendisini yeterli görmektedir.

Tablo 9: Öğretmen Adaylarının ÖÖSABK Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Sosyal medyadaki paylaşım grupları	5	20.8
Tarih ve coğrafyanın ilgi çekici olması	4	16.6
Alan bilgisine giren hocaların bilgili olmaları	4	16.6
Arkadaşlar arasındaki fikir alışverişi	4	16.6
KPSS kursları	3	12.5
Öğretim ilke ve yöntemleri dersinin etkisi	2	8.3
Çok fazla kitap okumak (tarih, coğrafya içerikli)	2	8.3
Toplam	24	100

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adayları ÖÖSABK yeterliğinin kazanılması hususunda daha çok lisans dışı unsurları ön plana çıkarmışlardır. Sosyal medya kullanımı, çok okumak, KPSS kursları gibi lisans dışı faaliyetleri örnek göstermelerine rağmen lisans eğitiminde özellikle öğretim ilke ve yöntemleri dersi ile alan derslerinin ilgi çekici olmasının etkili olduğu belirtmektedirler.

Öğretmen adayları alan dersleri sayesinde öğrendikleri bilgileri, öğretim ilke ve yöntemleri dersinde edindikleri yöntem ve teknikler aracılığıyla rahatça kullanabildiklerini belirtmişlerdir. Yaratıcı ve yenilikçi fikirlerin ortaya çıkmasını sağlayan çeşitli etkinliklerin önemine vurgu yapmışlardır. Yine alan derslerine giren öğretim üyelerinin alanlarında donanımlı olduklarını vurgulamışlardır. Bu sayede alan derslerine yönelik olarak derinlemesine bilgi sahibi olabildiklerini görüşme esnasında da özellikle vurgulamışlardır.

Tablo 10: Öğretmen Adaylarının ÖÖSABK Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Alan derslerine yönelik uygulama eksikliği	7	24.1
Sosyal bilgiler ders içeriğinin çok geniş olması	6	20.6
Alan derslerinin etkinlik bazlı işlenememesi	5	17.2
Zaman sıkıntısı	5	17.2
Alan öğretiminin sınırlarının geniş olması	3	10.3
Hocaların alanlarında yetersiz olması	3	10.3
Toplam	29	100

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adayları eğitim öğretim faaliyetlerinin temel sorunlarından biri kabul edilen uygulama eksikliğinin varlığından bu yeterlik alanında da bahsetmişlerdir. Öğretim üyelerinin alan dersleri konusunda yeterli olduklarını söyleyen öğretmen adayları olduğu gibi yetersiz görüşüne sahip öğretmen adaylarının da olduğu belirlenmiştir. Ancak bu her iki grubun da ortak düşüncesi alan bilgisinin etkinliğe, uygulamaya konulmasında sıkıntı olduğudur. Bu durum da derse karşı ilgilerinin azaldığını belirtmişlerdir. Ayrıca ÖÖSABK yeterliğinin kazanılması konusunda olumsuz etki yaratan bir faktör olarak vurgulamışlardır. Yine geçmiş soru ve cevaplarda olduğu gibi bu soruya verilen cevaplarda da öğretmen adayları alan derslerinin kapsamının çok geniş olmasını ve buna bağlı olarak zamanın yetersiz kalmasını da ÖÖSABK yeterliğinin kazanılmasında bir engel olarak görmekte-dirler. Ortaya çıkan bu cevaplardan alan öğretiminin etkinlik bazlı bir şekilde yeniden kurgulanması gerektiği sonucuna varılabilir.

Aşağıda ikinci alt problem kapsamında bazı öğretmen adaylarının görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“EÖ3- Alan bilgisi ile etkinlikler tasarlama konusunda kendimi yetersiz görüyorum. Kendi alanımıza özgü temel dersler konusunda yeterli eğitimi aldığımızı düşünmüyorum. Bu hocaların alanlarında yeterli olmamalarından da kaynaklanıyor olabilir diye düşünüyorum.”

“KÖ1- Alan derslerinde kendimi yeterli görmüyorum ancak özel öğretim yöntemleri ve öğretim yöntem teknikleri dersleri sayesinde yine de etkinlik tasarlama konusunda ben kendimi yeterli görüyorum. Bu konuda faydalı olduğumu düşündüğüm dersler; Eski Çağ Tarihi, İslam Öncesi Türk Tarihi, Osmanlı Tarihi ve Siyasi coğrafya diyebilirim.”

“KÖ4- Lisans eğitiminde alan derslerinin içeriği konusunda sıkıntı yaşadığımızı düşünmüyorum. Yani mesela ilk çağ tarihi dersine giren hocalarımız gibi alan derslerine giren hocalarımız oldukça bilgili ve oldukça donanımlı ancak anlatılan bilgilerin etkinliğe dönüştürmede, farklı bir ortama uyarlama konusunda sıkıntı yaşıyoruz.”

4.2.2 Araştırmanın İkinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlerin ÖÖSABK özel alan yeterliğine sahip olma konusunda kendilerini değerlendirmeleri ve aldıkları lisans eğitimiyle ilişkili olarak bu yeterliliği kazanıp kazanamama konusunda etkili olan olumlu-olumsuz faktörlere ilişkin değerlendirmeleri aşağıda Tablo 11, Tablo 12 ve Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 11: ÖÖSABK Konusunda Öğretmenlerin Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları

Öğretmen Görüşleri	f	%
Yeterli	9	75
Yetersiz	3	25
Toplam	12	100

Tablo 11 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%75) “ÖÖSABK” konusunda kendisini yeterli gördüğü belirlenmiştir.

Tablo 12: Öğretmenlerin ÖÖSABK Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f	%
Sosyal medyadaki öğretmen alan gruplarının iyi örnekleri	11	16.4
Alan bilgisi ile ilgili birçok kaynağa ulaşabilme	10	14.9
Lisansa alınan alan bilgisi eğitimi (tarih, coğrafya vb)	9	13.4
MEB'in düzenlediği hizmet içi eğitim faaliyetleri	8	11.9
Kişisel gelişim çalışmaları	7	10.4
Öğrencilerin seviyesi	6	8.9
Alan hocalarının donanımlı olması	5	7.4
Akademik yayınların takip edilmesi	4	5.9
Çeşitli üniversitelerin düzenlediği sertifika programları	4	5.9
Erasmus+ programının öğretmenlere sunduğu fırsatlar	2	2.9
KPSS kursları	1	1.4
Toplam	67	100

Tablo 12 incelendiğinde ÖÖSABK yeterliğinin kazanılması konusunda araştırmaya katılan öğretmenler genelde lisans eğitimi dışındaki faktörlerden bahsetmişlerdir. Öğretmenlerle yapılan görüşmede öğretim süreci planlama ve ortam düzenleme yeterliğinin alan bilgisini çeşitli etkinlikler tasarlayarak kullanma yeterliği ile sıkı bir ilişki içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Alan bilgisi konusunda lisans hocalarının oldukça donanımlı oldukları yani uzmanı olduğu alana yönelik her türlü soruya cevap verebildiklerini ve ekstra bilgi sunabildikleri belirlenmiştir. Ayrıca her türlü alan içi kaynağa erişimin kolay olması öğretmenlerin yeterlik düzeyini olumlu etkilemektedir. Yine aynı şekilde sosyal medyada oldukça fazla yer edinen alan öğretmenlerine ait

sayfalarda ve gruplarda iyi örneklerin paylaşılması bu sürece pozitif katkı sunmaktadır. Avrupa Birliği Erasmus+ programının öğretmenlere sunduğu yurtdışı hizmet içi eğitim çalışmalarının öğretmenleri güdülediği özellikle genç öğretmenler arasında kendilerini geliştirme hususunda heyecan yarattığı saptanmıştır. Ayrıca tüm müfredatını sınav odaklı ve teorik olarak tasarlayan KPSS kurslarının alan bilgisinin sınıf içerisinde çeşitli etkinlikler kullanılarak aktarılması hususunda faydalı olduğuna yönelik görüşün olması da manidardır.

Tablo 13: Öğretmenlerin ÖÖSABK Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f	%
Alan derslerinin lisans eğitiminde uygulamalı olarak verilmemesi	10	20
Alan hocalarının etkinlik tasarlama konusunda yetersiz olmaları	10	20
Lisans eğitiminde etkinlik tasarlama konusunda ders eksikliği	9	18
Sosyal bilgiler müfredatının ağır olması ve ders saatinin yetersiz olması	8	16
Yaratıcı düşüncüyü ortaya çıkaracak faaliyetlerin olmaması	7	14
Öğretmenlerin iş yükünün ağır olması	4	8
Alan bilgisi derslerinin güncel olmaması	2	4
Toplam	50	100

Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenler ÖÖSABK yeterliğinin kazanılmasına engel olan faktörleri söylerken öncelikle tablo 12’de belirtildiği gibi alan hocalarının alanlarında uzman ve donanımlarının yeterli olmasına rağmen alan bilgisine yönelik (tarih, coğrafya, Atatürkçülük konuları vb.) etkinlik tasarlama konusunda eksik olduklarını belirtmişlerdir. Lisans süresince öğrencilerin yaratıcılıklarını ortaya çıkaracak faaliyetlere sahip bir dersin olmaması da öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca alan derslerinin uygulama konusunda yetersiz

olmasını ve teoride verilen eğitim ile uygulamalı eğitimin birbiri ile paralellik içermemesini de olumsuz bir faktör olarak görmüşlerdir. Bu yüzden derslere olan ilginin azalmasına ve derslerin sıkıcı geçmesine neden olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeden ortaya çıkan genel sonuca göre, alan bilgisini çeşitli etkinliklerle tasarlama ve aktarma yeterliği konusunda en önemli faktörün lisans eğitimi olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Aşağıda ikinci alt problem kapsamında bazı öğretmenlerin görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“EM2- Alan bilgisi konusunda kendimi yeterli bulmuyorum. Bu konuda kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Üniversitemizin verdiği eğitimle mutfakta ihtiyacımız olan içerik arasında doğrusallık olmadığını söyleyebilirim. Nedeni ise üniversitelerde verilen ders programlarının güncel olmamasıdır.”

“KM4- Tarihle ilgili kazanımlarda çok fazla etkinlik yapamıyorum. Genellikle Sunuş yöntemini kullanıyorum. Coğrafya ve vatandaşlık ile ilgili konularda ise çok çeşitli etkinlikler, materyaller hazırlıyorum.”

“KM6- Öğretim ortamı düzenleme konusuyla yakından ilişkili bir durum bu. Çünkü ortamı düzenlerken neye göre hareket ediyorum? Ders içeriğinin an itibariyle hangi konulardan oluştuğunu bilip buna göre düzenleme yapıyorum. Mesela Ankara savaşında Yıldırım Beyazıt'ın esir edilmesinin dramatize edilmesi, bir evin gelir gider dengesinin ortaya çıkarılması, Atatürk'ün hangi şartlar altında şapka inkılabını çıkardığını ortaya koymak gibi etkinlikler düzenliyorsam bunlar alan bilgisinin bende mevcut olduğundan kaynaklanmaktadır. Maalesef üniversitelerimizde şöyle bir durum mevcut: alan bilgisi yani sırf bilgi konularında çok yeterliyiz.”

4.3 Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın, “Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının İDY özel alan yeterliğini kazanmaları konusundaki görüşleri nasıldır?” üçüncü alt problemi kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.3.1 Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmen adaylarının İDY yeterliğine sahip olma konusunda kendilerini algılama biçimlerine ve aldıkları lisans eğitimine ilişkin olumlu ve olumsuz değerlendirmeleri aşağıda Tablo 14, Tablo 15 ve Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 14: İDY Konusunda Öğretmen Adaylarının Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Yeterli	3	37.5
Yetersiz	5	62.5
Toplam	8	100

Tablo 14 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası “İDY” yeterliğine bağlı olarak ölçme ve değerlendirme konusunda kendilerini yetersiz görmektedir.

Tablo 15: Öğretmen Adaylarının İDY Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Kişisel çalışmalar	7	33.3
KPSS için okul dışı alınan eğitim	6	28.5
İDY konusunda uygulamalı çalışmaların yapılması	3	14.2
Derse giren hocaların alanlarında uzmanlığı	2	9.5
Staj sırasında yapılan çalışmalar	2	9.5
Ölçme ve değerlendirmeye ilgi duyulması	1	4.7
Toplam	21	100

Tablo 15 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerine göre İDY yeterliğini kazanmalarına katkı sunan faktörlerin büyük çoğunluğunun lisans eğitimi ile alakalı olduğu görülmektedir. Her yeterlik alanında eksikliğin ya da yeterliğin önemine değinilen, derslerdeki “uygulama” durumu burada da ön plana çıktığı görülmüştür. Uygulama yapılarak yürütülen çalışmalar dışında öğretim üyelerinin girdikleri derslerdeki uzmanlığı da İDY yeterliğinin kazanılmasında önemli görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin son sınıfta ve KPSS çalışmalarına başlamış olmaları ölçme ve değerlendirme yapabilmesine katkı sunan bir durum olarak görülmektedir. Ayrıca KPSS kursları sayesinde sadece İDY alanında bilgi edinmedikleri ölçme ve değerlendirmeye karşı korkularını yendiklerini de belirtmişlerdir. Ölçme ve değerlendirme yapabilme konusundaki korkularının lisans eğitiminde çok fazla olduğunu ve bunun çözümünün lisans dışı kurslara kaldığını ve programda düzenleme yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Tablo 16: Öğretmen Adaylarının İDY Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Ölçme ve değerlendirme dersine yönelik uygulama eksikliği	6	26
Lisans derslerine giren hocaların alanlarında eksiklikleri	5	25.7
Ölçme ve değerlendirme dersinin zor olması	4	17.3
Staj derslerinde ölçmeye yönelik bir etkinlik yapılmaması	3	13
Derse yönelik matematiksel işlemlerden dolayı ön yargının olması	3	13
Sadece KPSS’ye yönelik çalışmalar	2	8.6
Toplam	23	100

Tablo 16 incelendiğinde öğretmen adaylarının İDY yeterliğine yönelik verdikleri cevaplar, genellikle aldıkları eğitime ilişkin çeşitli şikâyetler ortaya koyma ve çözüme yönelik önerilerde bulunma şeklinde olmuştur. Ölçme ve değerlendirme dersine karşı

önyargılarının olduğunu ve bunun üzerine bir de dersin uygulama bakımından yetersiz bir şekilde işlenmesi İDY yeterliğinin kazanılmasında büyük olumsuzluk yarattığı belirtilmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenliğinin sözel bir bölüm olması ve bu sebeple ölçme ve değerlendirme dersindeki sayısal hesaplamalardan dolayı derse karşı bir korku oluşturduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca öğretmenlik uygulaması ve okul deneyimi gibi derslerinin öğretmen adayları ve öğretmenler tarafından en çok destek gören dersler olmasına rağmen burada bu derslere yönelik bir eleştiri yapılmıştır. Bu derslerin ölçme ve değerlendirme yeterliğine yönelik olarak uygulama konusunda eksik kaldığını ve koordinatör hocalarında bu konuda yönlendirme yapmadıklarını vurgulamışlardır.

Aşağıda üçüncü alt problem kapsamında bazı öğretmen adaylarının görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“EÖ2- Bu konuda da yeterli deneyimimizin olmadığını düşünüyorum. Ölçme değerlendirme dersi dışında önerebileceğim bir ders yok maalesef.”

“KÖ3- Ölçme değerlendirme yapmak için kendimi yeterli görüyorum. Her öğrenci farklıdır bunu biliyorum. Bu konuda sınav kâğıdı hazırlama gibi etkinlikler gerçekleştirdik.”

4.3.2 Araştırmanın Üçüncü Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlerin İDY özel alan yeterliğine sahip olma konusunda kendilerini algılama biçimleri ve aldıkları lisans eğitimiyle ilişkili olarak bu yeterliliği kazanıp kazanamama konusunda etkili olan olumlu-olumsuz faktörlere ilişkin değerlendirmeleri aşağıda Tablo 17, Tablo 18 ve Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 17: İDY Konusunda Öğretmenlerin Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları

Öğretmen Görüşleri	f	%
Yeterli	5	41.6
Yetersiz	7	58.3
Toplam	12	100

Tablo 17 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerden “İDY” konusunda kendilerini yetersiz görenlerin daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Tablo 18: Öğretmenlerin İDY Konusunda Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f	%
KPSS kurslarına katılım	11	26.1
Uygulamalı çalışmaların yapılması ve takip edilmesi	7	16.6
Kişisel çalışmalar	6	14.2
Köy okullarında sınıfların kalabalık olmaması	5	11.9
Yaz okulunda alınan eğitim	4	9.5
Sosyal medyada yer alan eğitim platformları	4	9.5
Ölçme ve değerlendirilmede teknolojiden faydalanma	3	7.1
Staj süresinde danışman öğretmenle yapılan çalışmalar	2	4.7
Toplam	42	100

Tablo 18 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenler İDY yeterliğine sahip olmalarını sağlayan faktörleri sayarken genellikle lisans eğitimi dışındaki çalışmalarını saymışlardır. Öğretmenlerin lisans eğitimi sırasında veya lisanstan mezun olduktan sonra çoğunlukla ölçme ve değerlendirme konusunda atanabilmek ve kendilerini geliştirmek amacıyla KPSS kurslarını tercih ettikleri tespit edilmiştir. Özellikle bu dersin sayısal beceri gerektirmesi, derslere giren öğretim üyelerinin alanlarında uzman olmaması gibi nedenlerden dolayı öğretmen adaylarını buna yönlendirdiği düşünölmektedir. Buna ek olarak köy okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf mevcutlarının az olmasından kaynaklı olarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını rahatça yapabildiklerini bunun da izleme ve değerlendirme yeterliğine olumlu katkısı

olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bu yeterlik alanında da derslerin uygulamalı olarak işlenmesinin önemli olduğu görülmektedir.

Tablo 19: Öğretmenlerin İDY Konusunda Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f	%
Uygulama Eksikliği	11	16.9
Dersin öğretim üyelerinin yetersizliği (liyakat eksikliği)	9	13.8
Derse karşı önyargı	8	12.3
Ders saatinin yetersiz olması	8	12.3
Sınıfların çok kalabalık olması	7	10.7
Derse duyulan korku	7	10.7
MEB'in merkezi sınav yöntemi	4	6.1
Öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınmaması	4	6.1
Alternatif ölçme araçlarına yönelik önyargı	3	4.6
Zümreler arası anlaşmazlık	2	3
İzleme ve değerlendirmeye yönelik hizmet içi eğitimlerin yetersiz olması	2	3
Toplam	65	100

Tablo 19 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenler izleme ve değerlendirme yapabilme yeterliğinin kazanılmasına engel olarak, öncelikle ölçme ve değerlendirme dersine yönelik ön yargı ve korkunun olması önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir. Ayrıca lisans eğitimi sırasında ölçme ve değerlendirme derslerine giren hocaların alanlarında yetersiz olmaları ve hatta birçoğunun ölçme ve değerlendirmeye yönelik yayınlarının bile olmaması öğretmenler tarafından ortaya konulmuştur. Özellikle lisans

eğitimi boyunca ölçme ve değerlendirme dersinde bahsi geçen alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarının çalışma hayatında öğretmenler tarafından zorlayıcı ve zaman alıcı olduğu ve bu yüzden öğretmenler tarafından yazılı sınavların temel ölçme aracı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Öğretmenler bunun sebepleri olarak ise merkezi sınavların tek tip olması (çoktan seçmeli) ve sınıfların oldukça kalabalık olmasını görmektedir.

En iyi öğrenme şeklinin yaparak ve yaşayarak öğrenme olduğu bilinmekte ve İDY yeterliğini kazanmak için uygulamanın olmazsa olmaz olduğu bu konuda da öğretmenler tarafından bir eksiklik olarak dile getirilmiştir.

Aşağıda üçüncü alt problem kapsamında bazı öğretmenlerin görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“KM3- Kendimi yeterli buluyorum çünkü ölçme ve değerlendirme konusunda üniversitemizin o yıllarda en iyi olduğu konulardan biri olduğunu söyleyebilirim. Bunun nedeni var olan ölçme ve değerlendirme çalışmalarının öğrencilere uygulamalı olarak yaptırılması ve takip edilmesiydi.”

“EM6- Ölçme değerlendirme konusu benim için lisans zamanımda hep sıkıntılı geçmiştir. Açıkçası derslere girmek bile istemezdim. Belki hocadan belki de benden kaynaklanan bir sorun vardı. Derse karşı hep bir korku hissediyordum. Ancak 4. Sınıf yaz okulu ve KPSS hazırlık döneminde ölçme ve değerlendirme dersine karşı ön yargım ortadan kayboldu ve sevdiğim bir ders haline geldi.

“EM1- Şu an çeşitli ölçme değerlendirme araçlarını ve yöntemlerini kullanabiliyorum. Bu konuda şu an için kendimi yeterli görüyorum. Ancak lisans dönemi için değil.”

“KM4– Bu konuda lisans eğitimini başarılı bulmuyorum. İzleme ve değerlendirme yeterliğinin izleme kısmını okul deneyimi gibi derslerle gerçekleştirebildik ancak değerlendirme kısmını sadece ölçme ve değerlendirme dersi ile elde edemedim. Buna sebep olarak hem ders içeriğinin sözel bir bölüme göre ağır olması hem de derse giren hocaların gerçekten bir ölçme ve değerlendirmeci olmaması çok etkili oldu. Ben sosyal

bilgiler öğretmeni olarak fen bilgisi derslerine girsem sizce nasıl bir sonuç elde edilir?”

“KMI- Derslerimde istediğim şekilde yani öğrencinin gelişimini, durumunu çok iyi özetleyebilecek şekilde ölçme ve değerlendirme araçları hazırlanabilirim. Rubrik kullanımım, çoktan seçmeli sorulardan artık uzaklaşmaya başladım. Çünkü yaratıcılığı baltalıyor.”

4.4 Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın, *“Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının OA ve TİY özel alan yeterliğini kazanmaları konusundaki görüşleri nasıldır?”* dördüncü alt problemi kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.4.1 Araştırmanın Dördüncü Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmen adaylarının OA ve TİY özel alan yeterliğine sahip olma konusunda kendilerini algılama biçimleri ve aldıkları lisans eğitimiyle ilişkili olarak bu yeterliliği kazanıp kazanamama konusunda etkili olan olumlu-olumsuz faktörlere ilişkin değerlendirmeleri aşağıda Tablo 20, Tablo 21 ve Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 20: OA ve TİY Konusunda Öğretmen Adaylarının Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Yeterli	1	12.5
Yetersiz	7	87.5
Toplam	8	100

Tablo 20 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının tamamına yakını “OA ve TİY” yeterliği alanında kendilerini yetersiz görmektedir.

Tablo 21: Öğretmen Adaylarının OA ve TİY Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Okul deneyimi derslerinde veli toplantılarına katılmak	6	42.8
Kişisel çalışmalar	3	21.4
Çeşitli eğitim kitapları okumak	2	14.2
Bazı hocaların yönlendirmeleri	2	14.2
Etkili iletişim kurabilme	1	7.1
Toplam	14	100

Tablo 21 incelendiğinde “OA ve TİY” yeterliğinin kazanılmasında tablo 20’de görüldüğü gibi bir öğretmen adayı haricinde kendisini yeterli gören başka kimsenin olmadığı görülmüştür. Kendisini yeterli gören öğretmen adayı okul deneyimi sırasında staja gittiği okulda kendi isteği ve ricası ile veli toplantılarına katıldığını ve burada öğretmenler ve veliler arasındaki iletişime şahit olduğunu ve hatta kendisinin de toplantıda rol aldığını belirtmiştir. Bu durumun OA ve TİY yeterliğini kazanma konusunda kendisine cesaret ve tecrübe kattığına inandığını belirtmektedir.

Kendilerini yetersiz gören öğretmenler de bu yeterlik alanının kazandırılmasında okul deneyimi, bireysel olarak iyi niyetle yapılan çalışmaları ve çok az da olsa bazı öğretim üyelerinin bu konudaki yönlendirmelerini olumlu görmektedir. Daha önceki soru ve cevaplarda da karşılaştığımız gibi okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması gibi derslerde öğretmen adaylarının okulun her türlü iş ve işleyişine dâhil olmasının özel alan yeterliklerinin kazanılmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının lisans eğitimi sırasında da öğrenci, veli ve toplum üçlüsü ile iç içe olması gerektiğine yönelik düşünceler ortaya çıkmıştır.

Tablo 22: Öğretmen Adaylarının OA ve TİY Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans eğitiminde buna uygun bir dersin olmaması	6	21.4
Veli, aile ve toplumla görüşme ortamı olmaması	5	17.8
İlköğretim okulları ile ilişki kurulamaması	5	17.8
Staj uygulamasının buna cevap verememesi	4	14.2
İnsan ilişkileri ve iletişim dersinin teoride kalması	3	10.7
Rehberlik dersinin teorik olması	3	10.7
Topluma hizmet uygulamaları dersinin verimsiz olması	2	7.1
Toplam	28	100

Tablo 22 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının verdikleri cevaplarla OA ve TİY yeterliği konusunda kendilerini oldukça yetersiz gördükleri dikkat çekmiştir. Özellikle yetersizliklerine neden olan faktörlere yönelik verdikleri cevapların da oldukça benzer özelliklerde olduğu görülmüştür. Öncelikle OA ve TİY yeterliğini kazandıracak bir dersin olmadığını ve bundan kaynaklı olarak da okul, aile ve toplum üçlüsünü bir araya getirecek herhangi bir ortamın da oluşmadığını belirtmişlerdir. Aslında şekil olarak toplumla iç içe olmayı gerektiren insan ilişkileri ve iletişim, rehberlik, topluma hizmet uygulamaları gibi derslerin teorik olarak yüzeysel bir şekilde işlenmesi de OA ve TİY yeterliğinin kazanılmasına engel olduğu belirtilmiştir.

Aşağıda dördüncü alt problem kapsamında bazı öğretmen adaylarının görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“KÖ4- Aslında bu konuda kendimi yeterli bulmama rağmen bunun dersler sayesinde olduğuna inanmıyorum. Çünkü derslerde okul, veli ve toplumla işbirliği konusunda

bir eğitim aldığımızı hatırlamıyorum. Bu sıkıntı için şöyle bir önerim var benim; Okul uygulaması dersinde okullarda staja gittiğimiz gibi veli toplantıları yapıldığı zaman da veli toplantılarına stajyer öğretmen olarak katılabilmeliyiz. Çünkü gerçekten orada veliler ile tanışabilir ve iletişime geçebiliriz. Ya da öğretmenlerin nasıl iletişim kurduklarını hangi sorunu nasıl çözdüklerini gözlemleme şansımız olabilirdi. “

“EÖ1- Kendimi yetersiz görüyorum. Çünkü veli ve toplum ile iletişime geçebileceğimiz tarzda hiçbir uygulama dersi almadık. Sadece iletişim ve topluma hizmet uygulamaları dersleri gibi dersler gördük ancak onlar da teoride uygulanan derslerdi.”

“KÖ2- Bu konuyla ilgili herhangi bir etkinlik yaptığımı hatırlamıyorum. Varsa da ben mi derse girmedim acaba o gün merak ediyorum. Bizim işimiz öğrenci ve okulla olacak ancak bunlarla iletişime geçirecek bir faaliyet maalesef göremiyorum.”

4.4.3 Araştırmanın Dördüncü Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlerin OA ve TİY özel alan yeterliğine sahip olma konusunda kendilerini algılama biçimleri ve aldıkları lisans eğitimiyle ilişkili olarak bu yeterliliği kazanıp kazanamama konusunda etkili olan olumlu-olumsuz faktörlere ilişkin değerlendirmeleri aşağıda Tablo 23, Tablo 24 ve Tablo 25’de sunulmuştur.

Tablo 23: OA ve TİY Konusunda Öğretmenlerin Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları

Öğretmen Görüşleri	f	%
Yeterli	3	25
Yetersiz	9	75
Toplam	12	100

Tablo 23 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin de tamamına yakını öğretmen adayları gibi “OA ve TİY” yeterliği konusunda kendilerini yetersiz görmektedir.

Tablo 24: Öğretmenlerin OA ve TİY Konusunda Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f	%
Öğretmenlerin kişisel çabaları	8	30.7
Çeşitli konferans, seminer ve çalıştaylara katılmak	7	26.9
Öğretmenlerin okul-aile işbirliği ilgili metinler okuması	4	15.3
Lisans eğitimi sırasında hocaların yönlendirmeleri	3	11.5
Okul deneyimi derslerinde veli toplantılarına katılmak	2	7.6
Öğretmenlik uygulaması dersindeki etkinlikler	2	7.6
Toplam	26	100

Tablo 24 incelendiğinde “OA ve TİY” yeterliğinin kazanılması konusunda öğretmenler de öğretmen adayları gibi olumlu olan çok az faktörden bahsetmiştir. Yine lisans eğitimini değil de kişisel olarak kendi istek ve arzuları ile yapılan yardım faaliyetleri, velilerle okul dışı toplantılar yapma, veli ve okulun çalışanları ile çevrimiçi gruplarda buluşmak gibi etkinlikler sayesinde OA ve TİY yeterliğini kazandıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları öğretmenlik uygulaması dersinde staja gittiği okulundaki rehber öğretmeni ile yaptıkları etkinlikleri belirtmiştir. Bu da okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerinin aslında bu yeterlik alanı için verimli olabileceği umudunu güçlendirmektedir.

Ayrıca OA ve TİY alanında kendi eksikliğini farkında olan öğretmenlerin, idealist bir bakış açısıyla çeşitli eğitim faaliyetlerinde gönüllü ve aktif bir şekilde yer almaları günümüz dünyasının öğretmenlerden beklentilerini karşılar niteliktedir. Ancak bunun ne denli önemli olduğunun lisans eğitimi sırasında öğretmen adaylarına kavratılması gerekmektedir.

Tablo 25: Öğretmenlerin OA ve TİY Konusunda Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f	%
Lisans eğitiminde uygulama eksikliği	12	20.6
Yeterliğe yönelik derslerin olmaması	10	17.2
İnsan ilişkileri ve iletişim dersinin teorik geçmesi	8	13.7
Okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması derslerinin teoride kalması	8	13.7
Öğretmenler arası işbirliğinin olmaması	6	10.3
Öğretmenlere bu konuda yeterli hizmet içi eğitimin verilmemesi	5	8.6
Üniversite, ilköğretim, ortaöğretim okullarının ilişki kuramaması	4	6.8
Velilerin iletişim konusunda kapalı bir tutum sergilemeleri	3	5.1
Öğretmenlerin bu yeterlik alanında isteksiz olması	2	3.4
Toplam	58	100

Tablo 25 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenler de tıpkı öğretmen adayları gibi lisans eğitiminde OA ve TİY yeterlik alanına yönelik bir dersin olmamasından dert yanmaktadır. Ayrıca öğretmenler OA ve TİY için lisans eğitiminde herhangi bir uygulama yapılmamasını bu yeterliğin kazanılmasındaki en büyük engellerden birisi olarak görmektedir. Topluma hizmet uygulamaları ve insan ilişkileri ve iletişim derslerinin amacına uygun olarak işlenmediğini ve okul deneyimi gibi derslerin de yine teorik olarak işlenmesinin sıkıntılar yarattığını belirtmişlerdir. Ancak okul deneyimi dersinin teorik olarak nasıl işlendiğine yönelik sorulara ek sorulara öğretmenler staja gittikleri okullarda asli işlerden uzak tutulduklarını, veli toplantısı, okul adına karar alma gibi durumlardan mahrum kaldıklarını belirtmişlerdir.

Özellikle okul-aile birliği toplantılarının, okulun gelir gider durumunun tartışıldığı ve karara bağlandığı yerler olarak görölmesi velilerde söz konusu toplantıların sadece maddiyat içerikli konulardan oluştuğu şeklinde bir algıya sebep olmaktadır. Böylelikle veliler öğretmenler ile diyalog kurmaktan çekinmektedirler. Öğretmenlerle yapılan görüşmede buna sebep olarak, ilköğretim kurumlarına MEB tarafından herhangi bir bütçe ödeneği ayrılmaması ve okulun tüm maddi yükünün okul-aile birliği tarafından karşılanıyor olması gösterilmiştir. Ayrıca veli iletişimi konusunda öğretmenlerin farklı fikir ve kanaatlere sahip olmaları birbirleriyle olan işbirliğini olumsuz etkilemektedir. Bu durum da okul, aile ve toplumla ilişkileri okul bazında tutarlı olmamasına yol açmaktadır. Her okulun bütün öğretmenlerin üzerinde uzlaştığı okul, aile ve toplumla ilgili bir stratejisinin olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca öğretmenler günlük hayatın içerisinde aktif olarak yer alması gereken üniversitelerin içine kapanık bir yapı olduklarını ve bu konuda yeterli çalışma yürütmediklerini ifade etmişlerdir.

Aşağıda dördüncü alt problem kapsamında bazı öğretmenlerin görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“EM1- Bu konuda gerekli mercilere bu yazdıklarım iletilecekse bu konuda ben çok dertliyim. Ben ve arkadaşlarım lisans eğitiminde bu eğitimden mahrum kaldık. Bundan sonraki dönemlerde lütfen bu olumsuzluk giderilsin. Çünkü lisans eğitimi döneminde hiçbir derste okul, aile ve toplumla işbirliği yapma konusunda bir çalışma gerçekteştirmedik. Sadece sınıf yönetimi ve okul uygulamaları konusunda değinildi. Ancak o da sadece bilişsel düzeyde. Örneğin bir okul uygulamaları dersinde bir veli toplantısına katılımımız sağlansaydı veliyi de tanımış olurduk. “

“EM5- Üniversite eğitimini sadece derslerden ibaret görmeyip bir bütün olarak değerlendirdiğimiz de bu konuda aldığım eğitimin gelişimim de vasat düzeyde etkili olduğunu söyleyebilirim. Bu konuda üniversitedeki verilen eğitim zayıf. Buna yönelik doğrudan bir ders olmadığı gibi uygulamada yok. Bu konu öğretmenliğin en temel ayaklarından biridir. Kendimi yetersiz görüyorum.”

“KM3- Bu konu benim çok önemsemiğim bir konu. Çünkü hep öğrenciden bir şey istiyoruz. Olmayınca diyoruz ki bu iş ailede başlıyor. Ama bakıyoruz aile ile iletişimde

sıkıntı yaşıyoruz. Neden yaşıyoruz? Birçok öğretmen arkadaşım öğretmenler odasına veli girdiği zaman kaçıp gidiyor hemen. Çünkü ne yapacağını, veliye ne önereceğini bilmiyor.”

“KM1- Bu konuda kendimi yeterli görüyorum. Okul ile ilişkisi olan tüm birey ve kurumlarla çok iyi ilişkilerim olduğuna inanırım. Ancak bunları lisans eğitimi ile mi elde ettim? Kocaman bir hayır! Çünkü üniversitede buna yönelik hiçbir etkinlik mevcut değil.”

4.5 Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın, “*Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının MGS özel alan yeterliğini kazanmaları konusundaki görüşleri nasıldır?*” beşinci alt problemi kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır

4.5.1 Araştırmanın Beşinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmen adaylarının MGS özel alan yeterliğine sahip olma konusunda kendilerini algılama biçimleri ve aldıkları lisans eğitimiyle ilişkili olarak bu yeterliliği kazanıp kazanamama konusunda etkili olan olumlu-olumsuz faktörlere ilişkin değerlendirmeleri aşağıda Tablo 26, Tablo 27, Tablo 28 ve Tablo 29’da sunulmuştur.

Tablo 26: MGS Konusunda Öğretmen Adaylarının Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Yeterli	4	50
Yetersiz	4	50
Toplam	8	100

Tablo 26’e göre lisans eğitiminin MGS yeterliğini kazandırması konusunda araştırmaya katılan öğrencilerin kendilerini yeterli ve yetersiz görenlerin oranı eşittir.

Tablo 27: Öğretmen Adaylarının MGS Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Öğrenci kulüplerinin faaliyetleri	5	19.23
Üniversite bünyesinde gerçekleştirilen konferans, kongre ve çalıştaylar	5	19.23
Bilgisayar, İngilizce, Osmanlıca kurslarına katılmak	5	19.23
İnternetteki öğretmenlik forumlarını takip etmek	4	15.3
Seçmeli dersler	3	11.5
Yan dal seçme imkânı	3	11.5
Farabi, Erasmus+ gibi programlara katılım göstermek	1	3.8
Toplam	26	100

Tablo 27 incelendiğinde lisans eğitiminin öğretmen adaylarına MGS yeterliği kazandırma konusunda üniversitelerin bünyesinde kurulan öğrenci kulüplerinin başat rol oynadığı görülmektedir. Bu durumun da yine öğretmen adaylarının bir arayış içerisinde olmasıyla yakın bir ilişkisi olduğu belirtilmektedir. Farklı fakültelerin ve çeşitli kulüplerin etkinlikleri açısından bakıldığında seçeneğin çok fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca, öğrencilere istedikleri farklı alanlarda sunulan seçmeli derslerin, üniversite tarafından desteklenen her türlü çalıştay, konferans ve seminerlerin de bu sürece olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir. Bu yolla, öğretmen adaylarının edinmiş oldukları bilgi, birikim ve tecrübeleri analiz ve sentez etme imkânı buldukları söylenebilir. Öğretmen adaylarına kendi alanları dışında yan dal seçme imkânının da verilmesi mesleki gelişimin önemli bir etkeni olmaktadır. Yapılan görüşmede öğretmen adaylarının bu yeterlik alanında bireysel çalışmalara daha çok önem verdiği görülmüştür.

Tablo 28: Öğretmen Adaylarının MGS Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Atanma kaygısı	8	22.2
Derslerin hep teorik hedeflerinin olması	6	16.6
Üniversitenin fırsatlar sunmaması	5	13.8
Maddi yetersizlik	5	13.8
Hocaların yönlendirme yapmamaları	4	11.1
Yoğun ders yükü	3	8.3
Mesleki gelişime duyulan ilgisizlik	3	8.3
Bu yeterliğin kazanılmasında öğrencinin yalnız bırakılması	2	5.5
Toplam	36	100

Tablo 28 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adayları MGS yeterliği konusunda okudukları bölümle ilgili atanma kaygısını dile getirmişlerdir. Atamasının yapılmayacağını düşünen öğretmen adayları mesleki gelişim konusunda isteksiz davranmaktadırlar. Buna ek olarak, üniversitede alınan ders yükünün çok ağır olması ve bu sebeple mesleki gelişime yeterince zaman bulunamaması da bu konuda ilgisizliği tetikleyen bir diğer etken olarak göze çarpmaktadır.

Öğretmenlik mesleğinin temel işlevinin sahada uygulanarak kendini göstermesine rağmen derslerin teorik hedeflerinin daha ağır basması da öğrencileri aldıkları dersler ile ilgili teorik anlamda bilgi yüklemesi yapmalarına itmekte ve bu durum onları MGS yeterliği konusunda olumsuz manada etkilemektedir. Öğrencilik hayatları boyunca kendilerine yol göstermesi gereken üniversite hocalarının da mesleki gelişim konusunda yeterli yönlendirmede bulunmaması da bu hususta bir başka ana etken olarak görülmektedir. Ayrıca görüşme esnasında öğrencilerin hal ve tavırlarından

mesleki gelişim konusunda yaş ve konum itibariyle mesleki gelişim sağlayabilme konusunda yönlendirmeye çok fazla ihtiyaçlarının olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 29: Öğretmen Adaylarının MGS Yeterliğini Kazandırmada Etkili Olan Lisans Eğitimi Dışı Faaliyetlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Sosyal bilgiler forumlarının takip ediyorum	5	13.8
Alanımla ilgili kitaplar okuyorum	5	13.8
Bilgisayar kursuna gidiyorum	5	13.8
Gönüllü öğretmenlik çalışmaları yapıyorum	4	11.1
İngilizce kursuna gidiyorum	4	11.1
Akademik makalelerin takip ediyorum	3	8.3
Eğitimle alakalı çeşitli projelere katılmaya çalışıyorum	3	8.3
Açıktan ikinci üniversite okuyorum	2	5.5
Çeşitli çalıştaylara katılıyorum	2	5.5
Osmanlıca kursuna gidiyorum	2	5.5
Açık öğretim programlarına kayıt oldum	1	2.7
Toplam	36	100

Tablo 29 incelendiğinde öğretmen adayları MGS kazanabilmek için çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Günümüz internet teknolojisinin gelişmesi ile birlikte öğrencilerin kendilerini daha geliştirmek amacıyla bilgisayar ve İngilizce gibi kurslara gittikleri, mesleki açıdan farkındalık kazanmak amacıyla sosyal bilgiler forumlarını takip ettikleri görülmektedir. Yine aynı şekilde bölümleri ile ilişkili akademik makaleleri takip etmekte ve çeşitli çalıştaylara aktif olarak katılmaktadırlar. Bazı öğrencilerin, öğrencilik hayatları boyunca eğitim ile ilgili faaliyet gösteren çeşitli sivil

toplum kuruluşlarında gönüllü öğretmenlik yaptıkları da saptanmıştır. Meslek hayatına atıldıklarında diğer meslektaşlarına göre daha avantajlı duruma geçmek isteyen bazı öğrencilerin Osmanlıca kursuna gittikleri ve çeşitli açık öğretim programlarına devam ettikleri de görülmektedir. Ayrıca kitabın en büyük eğitim araçlarından birisi olduğunu öğretmen adaylarından alınan cevaplar vasıtasıyla da anlayabiliyoruz.

Aşağıda beşinci alt problem kapsamında bazı öğretmen adaylarının görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“EÖ3- Kendimizi geliştirmek için lisans derslerinin faydalı olduğuna kesinlikle inanıyorum. Artık teknoloji çağındayız ve benim bilgisayarla aram hiç iyi değildi. Bu yüzden bilgisayar kursuna gittim. Çünkü artık bilgisayar kullanma yaşı çok küçük yaşlardan itibaren başlıyor. Ayrıca sosyal bilgiler dersi ile alakalı olduğunu düşündüğüm Osmanlıca dersi için Osmanlıca kursuna gittim.”

“KÖ2- Üniversitenin bu konuda bize doğrudan bir katkı sunduğuna inanmıyorum. Mesela edebiyat dersi almıştık. Bu derste öğretmenimiz bize ortaokul çağındaki öğrenciler için okutabileceğimiz çok güzel yayınlar göstermişti. Bu kapsamda bunu sayabilirim.”

4.5.2 Araştırmanın Beşinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlerin MGS özel alan yeterliğine sahip olma konusunda kendilerini algılama biçimleri ve aldıkları lisans eğitimiyle ilişkili olarak bu yeterliliği kazanıp kazanamama konusunda etkili olan olumlu-olumsuz faktörlere ilişkin değerlendirmeleri aşağıda Tablo 30, Tablo 31, Tablo 32 ve Tablo 33’de sunulmuştur.

Tablo 30: MGS Konusunda Öğretmenlerin Kendilerine İlişkin Yeterlik Algıları

Öğretmen Görüşleri	f	%
Yeterli	4	33.3
Yetersiz	8	66.6
Toplam	12	100

Tablo 30'a göre araştırmaya katılan öğretmenler "MGS" yeterliği konusunda genel olarak kendisini yetersiz gördüğünü belirtmiştir.

Tablo 31: Öğretmenlerin MGS Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumlu Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f	%
Sosyal medyanın kullanılması	10	27
Bölümümüzde yapılan etkinlikler (Panel, seminer, konferans vb.)	7	18.9
MEB'in açtığı hizmet içi eğitimler	5	13.5
Lisansüstü çalışmalar	4	10.8
Öğretim Üyelerinin Önerileri	3	8.1
Erasmus+, TÜBİTAK ve SODES gibi proje kaynakları	3	8.1
Her türlü kütüphaneye ulaşım	3	8.1
Seyahat etmek	2	5.4
Toplam	37	100

Tablo 31 incelendiğinde MGS yeterliği konusunda öğretmenlerin kendisini yeterli görmelerini sağlayan çeşitli faktörlerin olduğu görülecektir. Değişen dünyada insanların kuşaktan kuşağa geçtikleri bilinmekte ve bu duruma uygun olarak eğitim ve öğretimin planlanması ve yürütülmesi gerekmektedir. Bu açıdan eğitimin temel taşlarından olan öğretmenin de değişen ortama ayak uydurması yani kendisini mesleki anlamda geliştirmesinin gerekliliği öğretmenlerle yapılan görüşmede ifade edilmiştir. Bu amaçla öğretmenler lisans eğitiminde elde edemedikleri MGS yeterliğini daha çok kendi çabaları sonucu elde etme yoluna gitmişlerdir. Bunun için sosyal bilgiler bölümünde gerçekleştirilen panel, seminer, konferans gibi etkinliklerin ve her tür kütüphaneye kolayca ulaşım ağının olmasının bu hususta başat bir rolü olduğu görülmektedir. Özellikle yaşı genç olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin Erasmus+ programının kendilerine sunduğu eğitimler aracılığıyla yurt dışına çıkma imkânı

yakaladıkları, farklı ülkeler gördükleri ve farklı kültürleri tanıma fırsatı yakaladıkları görülmüştür. Bu sayede genç öğretmenlerin MGS yeterliği konusunda motivasyona sahip oldukları gözlenmiştir. Ayrıca, öğretim üyelerinin önerileri ile öğrencileri yönlendirmeleri de MGS yeterliği konusunda olumlu bir katkı sunmuştur. Ayrıca görüşme esnasında öğretmenlerin kendi tarihi ve doğal güzelliklerini gezme şansını elde edemediklerini ve buna yardımcı olacak şekilde programın güncellenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 32: Öğretmenlerin MGS Alanında Yeterlik Kazanmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f	%
Mesleki gelişime yönelik ders olmaması	12	14.8
Derslerin teorik ilerlemesi	9	11.1
Önceliğin atanma olması	9	11.1
Öğrencilikte imkânların kısıtlı olması	8	9.8
Sosyal bilgiler müfredatının ağır olması	8	9.8
Öğrencilere yeterli fırsat sunulmaması	7	8.6
İş yükünün ağırlığından zaman yetersizliği	6	7.4
Lisansta hocaların yönlendirme konusunda eksik kalmaları	6	7.4
Lisans derslerinin güncellikten uzak olması	6	7.4
MGS 'nin MEB'de somut bir getirisinin olmaması	5	6.1
Aileye vakit ayırma	3	3.7
Öğretmenlerin idealist bir düşünceden yoksun olmaları	2	2.4
Toplam	81	100

Tablo 32 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenler MGS yeterliğini kazanabilmelerine engel olarak lisans eğitimi süresince işledikleri derslerin teorik ağırlıklı olarak ilerlediğinin ve buna ek olarak mesleki gelişime yönelik herhangi bir dersin olmamasını göstermişlerdir. Öğretmenler yapılan görüşmelerde estetik duygusundan yoksun olunmasının MGS'nin önünde bir engel olacağını vurgulamışlardır. Çünkü her kim hangi işle uğraşıyorsa o işin en iyisini yapma gayreti içinde olması gerekmektedir. Derslerin genellikle dar kalıplara sıkışmış ve güncellikten yoksun olması, öğrencilik sürecindeki temel hedefin atanma olması ise diğer temel faktörlerdendir. Ayrıca, öğrencilik sürecinde kısıtlı imkânlarla sahip olunması ve buna rağmen ilgili kurumlar tarafından öğrencilere yeterli fırsatın sunulmaması da lisans eğitiminde öğretmen adaylarının MGS yeterliği kazanmalarına engel olduğu belirlenmiştir.

Buna ek olarak meslek hayatına atılan öğretmenlerin profesyonel gelişimlerinin artırılması yönünde herhangi bir teşvik bulunmadığı, MGS amacıyla katılım sağlanan konferans, seminer, çalıştay gibi çalışmalar ile akademiye devam edilmesinin öğretmenler açısından çok büyük somut getiriler (maaşta artış, kademe yükselmesi, görevde yükselme vb.) sağlamadığı tespit edilmiştir. Yapılan görüşmelerde de öğretmenliğin memurlar arasında en düşük maaşı alıp en yoğun şekilde çalışılan bir sektör olduğunu ve bunun da olumsuz etkilerini belirtmişlerdir.

Ayrıca öğretmenlerin aile hayatına dâhil olmaları ve mesleklerinin yanında ailelerine de vakit ayırmaları gerekliliği sonucunda profesyonel gelişimleri konusunda isteksiz oldukları görülmüştür. İş yükünün fazla olmasından kaynaklanan yıpranma ve mesleki deformasyon öğretmenlerin mesleki açıdan gelişimlerinin önünde engel olduğu açıktır. Yine öğretmenlerle yapılan görüşmelerde, nüfusu bir milyona yaklaşan öğretmen camiasında gerek siyasi gerekse sendikal faaliyetlerden dolayı bazı düşünsel ayrılıklar ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu durum da ortaya çıkan bir eğitim etkinliğinin, programın vb. öğretmenin kendi mesleki gelişime faydalı olacağını bilmesine rağmen uzak durduğu belirlenmiştir. Öğretmenin kendisini ait gördüğü sendika, siyasi görüş, dernek gibi faktörlerin mesleki gelişimin önünde dolaylı yoldan bir engel olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 33: Öğretmenlerin MGS Yeterliğini Kazandırmada Etkili Olan Lisans Eğitimi Dışı Faaliyetlere İlişkin Görüşleri

Öğretmen Görüşleri	f	%
Zümrelerimle değerlendirmeler yaparım.	12	15.7
Kitap, dergi okurum	9	11.8
MEB hizmet içi kurslarına katıldım	9	11.8
Sosyal etkinliklere katılıyorum	7	9.2
Bilgisayar kursuna gittim	7	9.2
Turistik geziler yaparım	6	7.8
Branşım ile alakalı akademik yayınları takip ediyorum	5	6.5
Çeşitli tarih ve coğrafya yayınlarını takip ediyorum	5	6.5
İngilizce kursuna gidiyorum/gittim	4	5.2
Lisansüstü eğitim almak	3	3.9
Açıktan ikinci üniversite okuyorum	3	3.9
Mesleki tecrübemi artırmak için çeşitli projelere katılıyorum. (Erasmus+, TÜBİTAK vb.)	3	3.9
Anadolu üniversitesi e-sertifika programlarını takip ediyorum	2	2.6
Webinar seminerlerini takip ederim	1	1.3
Toplam	76	100

Tablo 33 incelendiğinde öğretmenler MGS kazanabilmek için çeşitli faaliyetler gerçekleştirdikleri görülmektedir. Buna göre, öğretmenlerin fikir alışverişinde bulunmak amacıyla zümreleri ile değerlendirmeler yaptıkları, kendi alanları ile ilgili akademik yayınları takip ettikleri, çeşitli sosyal etkinliklere ve projelere aktif olarak

katıldıkları saptanmıştır. Ayrıca, bir dünya vatandaşı olabilmek amacıyla yabancı dil kurslarına gittikleri ve bilişim teknolojisi alanında kendilerini geliştirmek amacıyla bilgisayar kurslarına gittikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin mesleki kariyer gelişimlerine katkı sunması amacıyla lisansüstü programlarına devam etmeleri de MGS kazanabilmenin bir diğer önemli faktörlerinden birisi olarak göze çarpmaktadır.

Görüldüğü üzere lisans hayatları boyunca mesleki gelişimleri için yeterli imkân ve seçeneklere sahip olmayan öğretmenler, mesleğe atıldıktan sonra kendilerini her açıdan geliştirme çabası göstermektedirler. Ancak bu durum kişisel bir tercih olması sebebiyle bütün öğretmenlerin bu alana yönelmeleri mümkün görünmemektedir. Öğretmenlerin kendilerini her anlamda geliştirerek çağdaş eğitim ve öğretim süreçlerine dâhil olabilmeleri, edinmiş oldukları yetkinliklerin hem maddi hem de manevi karşılığının bulunmasına bağlıdır. Çünkü öğretmenler ağır iş yükü ve zaman yetersizliğinden dolayı mesleki gelişimi angarya ve zaman kaybı olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Aşağıda beşinci alt problem kapsamında bazı öğretmenlerin görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“EM2- Kendimi mesleki alanda geliştirebilmek için daha öğrenciyken etkili öğretmenlik seminerlerine katılmıştım. Ayrıca İngilizce ve bilgisayar operatörlüğü kursuna gittim. MEB hizmet içi eğitimlerine katıldım. Özellikle de EBA ile ilgili olanlardan çok faydalandım. Kendimi öğretmenliğe sürekli hazır ve etkili tutmak için sıkı bir takip gerçekleştiriyorum. Dünyada eğitimle alakalı yeni yöntemleri kendi sınıfıma uyarlamaya çalışıyorum. Örnek aldığım öğretmen arkadaşlarım da var tabii ki onlardan da faydalaniyorum. Yüksek lisans yapıyorum çeşitli kongrelerde bildiriler sundum. Tabii bunların olmasına lisans eğitimim etkili oldu mu? Bu konuda çok fazla katısı oldu diyemeyeceğim daha çok bireysel tarza ilgi ve merak duygum ile hareket ettim ve ediyorum. Lisans da daha çok birkaç hocamın önerileri olmuştur bunları da söylemeden geçmemek gerek.”

“KM6- Bu konularda üniversitemizin bizlere yeterli fırsatlar sunmadığını var olan fırsatların ise bizlere ulaşma konusunda eksiklikler olduğunu söyleyebilirim. Mesleğe başladığım ilk günden bu yana hizmet içi eğitimlerle açıklarımı kapatmaya çalışsam da çok fazla sonuç alamamaktayım. Bu nedenle meslekte tecrübeli kişilerle

paylaşımaları arttırabilmek adına kendi çalıştığım ilçem de proje yürütmekteyim. Ayrıca mesleğimle ilgili akademik gelişmeleri yakından takip etmeye çalışıyorum. Ders olarak saymaya kalksam bir ya da bilemedin iki ders sayılır. Bunlardan birincisi özel öğretim yöntemleri dersinde eksiklerimizi gördüğümüz için kendimizi şu konuda eğitmem gerekir düşüncesinden hareket ettirdiği için katkısı olmuştur. Aslında mesleki gelişime yönelik somut, net bir ders yoktu lisans da. Hala daha mevcut değil.”

“EM3- Öğretmenlik yaptığım her an mesleki gelişimi sağlamak için çaba içerisinde olacağım. Çünkü zaman değişiyor, öğrenciler değişiyor. X,y,z kuşakları gibi değişimler mevcut. O yüzden benim de değişmem kaçınılmaz. Bunun için her türlü hizmet içi faaliyetlere katılım göstermeye çalışıyorum. Gerçi MEB in yaptığı bu merkezi hizmet içi kurslara kimler katılıyor çok merak ediyorum. Çünkü bize çıkmıyor. Ancak gerek özel eğitim kurumlarının gerek mahalli hizmet içi kurslar olsun bunlara katılım gösteriyorum. Ayrıca Erasmus+, TÜBİTAK ve Sodes gibi proje kaynakları üzerinden de eğitim aldım ve almaya devam ediyorum. Sosyal medya üzerinden, forumlardan ve eğitim sitelerinden gelişmeleri takip ediyorum. Şehirimde bulunan üniversitede gerçekleşen konferans, sempozyum gibi programlara katılım gösteriyorum. Ayrıca çok gezen mi bilir çok okuyan mı? desturu üzerinden hem çeşitli eğitim makaleleri okuyorum hem de çok gezmeye çalışıyorum. Çünkü işimiz sosyal bilgiler ve bu durum çok fazla gözlem yapmamı da gerektiriyor. Ben öğrenciye bir koyu anlatacaksam eğer o esnada öz çekim yaptığım bir fotoğrafı göstermeyi çok faydalı buluyorum.

4.6 Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın, “Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini kazanma konusunda lisans eğitiminde aldıkları derslerin etkisine yönelik görüşleri nasıldır?” altıncı alt problemi kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.6.1 Araştırmanın Altıncı Alt Problemi Kapsamında Öğretmen

Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerini kazanma konusunda lisans eğitimleri boyunca aldıkları derslerin etkililiğine ilişkin görüşleri aşağıda Tablo 34’de sunulmuştur.

Tablo 34: Öğretmen Adaylarının Özel Alan Yeterliklerinin Kazandırılması Konusunda Lisans Derslerinin Etkililiğine Yönelik Görüşleri

Etkili Olan Dersler	f	%	Etkisiz Olan Dersler	f	%
Okul deneyimi- Öğretmenlik uygulaması	8	17	Ölçme ve değerlendirme	7	15.9
Özel öğretim yöntemleri 1-2	7	14.8	İnsan ilişkileri ve iletişim	5	11.3
Tarih ve coğrafya dersleri	6	12.7	Uzaktan eğitim dersleri	5	11.3
Öğretim teknolojileri ve materyal tasarım	5	10.6	Sosyal bilgiler ders kitabı incelemeleri	5	11.3
Öğretim ilke ve yöntemleri	4	8.5	Program geliştirme	4	9
Rehberlik	3	6.3	Ekonomi	3	6.8
Sınıf yönetimi	3	6.3	Yabancı dil	3	6.8
Bilgisayar	3	6.3	Sosyal bilgilerin temelleri	3	6.8
Ölçme ve değerlendirme	2	4.2	Sosyoloji	2	4.5
Eğitim bilimine giriş	2	4.2	Topluma hizmet uygulamaları	2	4.5
Program geliştirme	2	4.2	Eğitim bilimlerine giriş	2	4.5
Ölçme ve değerlendirme	1	2.1	Antropoloji	2	4.5
Topluma hizmet uygulamaları	1	2.1	Felsefe	1	2.2
Toplam	47	100	Toplam	44	100

Tablo 34 incelendiğinde anlaşılacağı üzere öğretmen adayları özel alan yeterliklerine göre bazı dersleri hem yeterli hem de yetersiz görmektedirler. Öğretmen adayları lisans

eğitiminde alınan derslerin özel alan yeterliklerini kazandırması konusunda daha çok uygulama yapılabilen, özel öğretim yöntemleri, okul deneyimi, öğretim ilke ve yöntemleri gibi dersleri yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. Ders içi uygulama yapmanın az veya hiç olmadığı uzaktan eğitim dersleri, ekonomi, antropoloji, topluma hizmet uygulamaları gibi dersleri ise yetersiz gördüklerini belirtmişlerdir. Görüşme ile öğrencilerin uygulamalı derslerden daha fazla yararlandıkları ortaya konulmuştur. Ayrıca öğretmen adayları görüşme esnasında derslerdeki uygulama eksikliğinin sıkıntı doğurduğunu ve tüm sosyal bilgiler lisans programının bu konuda güncellenmesi gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir.

Aşağıda altıncı alt problem kapsamında bazı öğretmen adaylarının görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“EÖ2- Okul uygulamaları dersi bence en başarılısı. Çünkü uygulama dersi olduğu için bence bizim en büyük sıkıntımız başından beri söylediğimiz gibi uygulama sorunu. Yine rehberlik aile ve toplumla işbirliği konusunda eğitici bir ders. Ayrıca özel öğretim yöntemleri 1 ve 2 dersleri de çok faydalı olan derslerdi.”

“KÖ3- Mesela topluma hizmet uygulamaları dersi aldık benim için çok başarılı değildi. Ayrıca uzaktan eğitim dersleri çok gereksiz derslerdi.”

“EÖ5- Normalde alan derslerini yetersiz görmüyoruz fakat hep uygulama eksikliğinden şikâyet ediyoruz. Alan derslerinin işlenmesi aşamasında da yine aynı durum geçerli. Çünkü hangi ders olursa olsun program bizden her türlü etkinliği uygulamamızı istiyor. Ancak aldığımız alan eğitimi bu konuda çok yetersiz. Belki içerik olarak bir ömür yetecek bilgi mevcut ancak eğitim derslerini alan dersleri ile birleştirmek gerçekten çok zor.”

4.6.2 Araştırmanın Altıncı Alt Problemi Kapsamında Öğretmen

Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlerin özel alan yeterliklerini kazanma konusunda lisans eğitimleri sırasında aldıkları derslerin etkililiğine ilişkin görüşleri aşağıda Tablo 35 ve Tablo 36’da sunulmuştur.

Tablo 35: Öğretmenlerin Özel Alan Yeterliklerinin Kazandırılması Konusunda Lisans Derslerinin Etkililiğine Yönelik Olumlu Görüşleri

Özel Alan Yeterliklerini Kazandırmada Etkili Olan Dersler	f	%
Öğretmenlik uygulaması	12	9.6
Özel öğretim yöntemleri 1-2	12	9.6
Okul deneyimi	11	8.8
Öğretim yöntem ve teknikleri	10	8
Ölçme ve değerlendirme	10	8
Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı	9	7.2
Program geliştirme	8	6.4
Rehberlik	7	5.6
Tarih dersleri	6	4.8
Bilim, teknoloji ve sosyal değişme	6	4.8
Coğrafya dersleri	6	4.8
Sanat ve estetik	6	4.8
Eğitim bilimlerine giriş	6	4.8
Yabancı dil	5	4
Drama	5	4
Bilimsel araştırma yöntemleri	4	3.2
Sınıf yönetimi	3	2.4
Sanat ve estetik	2	1.6
Toplam	124	100

Tablo 36: Öğretmenlerin Özel Alan Yeterliklerinin Kazandırılması Konusunda Lisans Derslerinin Etkililiğine Yönelik Olumsuz Görüşleri

Özel Alan Yeterliklerini Kazandırmada Etkisiz Olan Dersler	f	%
Ölçme ve değerlendirme	10	10.8
Topluma hizmet uygulamaları	10	10.8
İletişim ve insan ilişkileri	9	9.7
Rehberlik	8	8.6
Sınıf yönetimi	7	7.6
Program geliştirme	7	7.6
Sosyal bilgiler sözlü ve yazılı edebiyat incelemeleri	6	6.5
Sosyal bilgiler ders kitabı incelemeleri	6	6.5
Felsefe grubu dersleri	4	4.3
Coğrafya dersleri	4	4.3
Ekonomi	4	4.3
Sosyal bilgilerin temelleri	4	4.3
Tarih dersleri	3	3.2
Yazılı ve sözlü anlatım	3	3.2
Okul deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması	3	3.2
Eğitim psikolojisi	2	2.1
Sanat ve estetik	1	1
Özel öğretim yöntemleri	1	1
Toplam	92	100

Tablo 35 ve 36 incelendiğinde tıpkı öğretmen adayları gibi bazı dersleri hem verimli hem de verimsiz görmüşlerdir. Öğretmenler lisans eğitiminde alınan derslerin özel alan yeterliklerini kazandırması konusunda öğretmenlik uygulaması, tarih dersleri, öğretim yöntem ve teknikleri, özel öğretim yöntemleri gibi dersleri yeterli gördüklerini belirtmişlerdir. Buna karşın yetersiz gördükleri dersler olarak da ölçme ve değerlendirme, felsefe, rehberlik, program geliştirme ve coğrafya gibi dersleri belirtmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre öğretmen adayları daha çok eğitim derslerine öğretmenler ise daha çok alan bilgisi derslerine vurgu yaptıkları görülmüştür.

Genel olarak özel alan yeterliklerinin kazandırılmasında daha çok uygulama derslerinin önemi ortaya çıkmıştır. Gerek öğretmen adayları gerek öğretmenlerle yapılan görüşmelerde her bir yeterliğin önce teorik sonrasında ise uygulamaya dönük bir eğitim ve öğretim ortamından yana tavır aldıkları görülmektedir.

Aşağıda altıncı alt problem kapsamında bazı öğretmenlerin görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“KM3- Hep aynı dersten bahsediyorum galiba ama özel öğretim yöntemleri 1 ve 2 dersleri etkili oldu. Coğrafya dersleri etkili oldu. Osmanlı tarihini de faydalı derslerden sayabilirim. Öğretim ilke ve yöntemleri dersi de faydalı oldu. Başka rehberlik dersi ben de etki bırakmıştır. Bir de ekonomiye giriş dersi bir sözelci olarak faydalı oldu diyebilirim. En faydasız dersler kısmında sayabileceğim Sosyal Bilgilerim temelleri dersi vardır herhalde ilk sırada.”

“EM4- Öğretmenlik uygulamaları en fazla fayda sağlayan, sosyal bilgiler ders kitabı incelemeleri ise en az fayda sağlayan derstir.”

“EM1- Özel öğretim yöntemlerini sanırsam hemen hemen her öğretmen söylemiştir. Ben de destekliyorum çünkü uygulama yaptırıyor. Materyal geliştirme, okul deneyimi gibi dersler zaten liste başı olur. Sanat ve estetiği burada da saymak istiyorum.”

4.7 Araştırmanın Yedinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın, “Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının lisans eğitimi ile özel alan yeterliklerinin daha etkili bir şekilde kazandırabilmesi konusundaki önerileri nelerdir?” yedinci alt problemi kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.7.1 Araştırmanın Yedinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Adaylarının Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmen adaylarının lisansta verilen eğitim ile özel alan yeterliklerinin daha etkili bir şekilde kazandırılabilmesi için sundukları öneriler aşağıda Tablo 37’de sunulmuştur.

Tablo 37: Öğretmen Adaylarının Özel Alan Yeterliklerinin Kazandırılması Konusunda Lisans Eğitiminin İyileştirilmesine Yönelik Önerileri

Öğretmen Adaylarının Görüşleri	f	%
Dersin uzmanları derslere girmeli	6	15.3
Atanma kaygısının ortadan kaldırılması	6	15.3
Okul deneyimi dersleri her dönem olmalı	5	12.8
Uygulama derslerinin sayısı ve zamanı artırılmalı	5	12.8
Sınıflarda akıllı tahta, harita vb. eğitim araçları olmalı.	4	10.2
Derslerin güncellenmesi	4	10.2
Okul deneyiminde veli toplantılarına katılmalıyız	3	7.6
Öğrencilere kendilerini geliştirmek için maddi yardım yapılmalı	2	5.1
İlköğretim okulları ile sıkı bir ilişki kurmalıyız	2	5.1
Lisans derslerine Osmanlıca eklenmeli	1	2.5
Toplam	39	100

Tablo 37 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması derslerinden oldukça kazanım sağladığı ve bu sebeple teorik bilginin yanında uygulamalı derslerin artırılması gerektiği hususunda ısrarcı oldukları görülmektedir. Ayrıca, okul deneyimi sürecinde öğrencilerle birebir iletişim halinde olmalarının kendilerine sağladıkları olumlu katkının veli iletişimine de aktarılabilceği ve dolayısıyla bu süreçte veli toplantılarına katılım sağlanması gerektiği de saptanmıştır. Eğitim öğretim ortamlarında her türlü fiziksel alt yapının tamamlanmasının ve öğretim hayatları sürecindeki en önemli sorun olarak gördükleri atanma ve iş bulma kaygısının ortadan kaldırılmasının özel alan yeterliklerinin kazandırılmasında en önemli öneriler arasında yer aldığı belirlenmiştir. Bunlara ek olarak öğretmen adayları liyakat konusunun üzerinde de durmuşlardır.

Aşağıda yedinci alt problem kapsamında bazı öğretmen adaylarının görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“KÖ1- Uygulama dersleri bence çok fazla saatte verilmeli. Özellikle alan derslerinin uygulama kısmı çok zayıf bunun değiştirilmesi gerekiyor. Şöyle anlatayım; mesela ben tarih dersi alıyorum. Ve hep bizim seviyemizde hocamız dersi anlatıyor. Ve hiçbir zaman demedi ki bu tarih dersini şu şekilde öğrencilerinize anlatabilirsiniz. Ayrıca sınıflarımızın fiziki durumları çok yetersiz. Mesela biz öğretmen olarak atandığımızda akıllı tahtaları olan sınıflarda ders vereceğiz. Ancak koskoca üniversitede bilgisayar, akıllı tahta yok ve bu konuda bize yönlendirme yapan bir ders ya da öğretmen de yok.”

“EÖ2- Öğretmenlik uygulaması ve okul deneyimi dersleri bence 1. sınıftan itibaren olmalı. Ayrıca dersler kendimizi geliştirecek tarzda değişken olmalı. Bilim, teknoloji ve sosyal değişim dersi çıkarılıp veli ile iletişime yönelik bir ders konulmalı ya da iletişim dersinin içeriği değiştirilmeli. Özel öğretim dersi, özel öğretim yöntemleri dersi, okul deneyimi, sınıf yönetimi ve ölçme değerlendirme derslerinin saati artırılmalı. Ders kitabı inceleme, bilimsel araştırma yöntemleri dersi ve insan ilişkileri derslerinin de saatleri azaltılmalı.”

4.7.2 Araştırmanın Yedinci Alt Problemi Kapsamında Öğretmen Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Öğretmenlerin lisansta verilen eğitim ile özel alan yeterliklerinin daha etkili bir şekilde kazandırılabilmesi için sundukları öneriler, aşağıda Tablo 37’de sunulmuştur.

Tablo 38: Öğretmenlerin Özel Alan Yeterliklerinin Kazandırılması Konusunda Lisans Eğitiminin İyileştirilmesine Yönelik Önerileri

Öğretmen Görüşleri	f	%
Uygulama derslerinin artırılması	12	13.3
Liyakatin önemini kavratan çalışmalar yapılmalı	10	11.1
Atanma kaygısı ortadan kaldırılmalı	10	11.1
Üniversite ve ilköğretim okullarının ilişki içerisinde olmalı	9	10
Okul deneyimi dersleri dört yıla yayılmalı	9	10
Lisans programı güncellenmeli	8	8.8
Türkiye’de eğitim sistemi yenilenmeli	7	7.7
Mesleki gelişime yönelik güncel dersler konulmalı	5	5.5
Eğitim alanındaki öğretim üyeleri ilköğretim okulları ile etkileşim içerisinde olmalı	5	5.5
Velilerle iletişim kurabilecek programlar uygulanmalı	4	4.4
Bölüm öğretim üyeleri uzmanlık alanlarında derslere girmeli	4	4.4
Üniversiteler mesleki gelişim konusunda maddi ve manevi kolaylık sağlamalı	3	3.3
Lisans eğitimi sırasında alan bilgisine yönelik etkinlikler düzenlenmeli	2	2.2
Sanat ve estetik dersinin saati artırılmalı	2	2.2
Toplam	90	100

Tablo 37 incelendiğinde öğretmenlerin de özel alan yeterliklerin artırılması konusundaki önerilerinin bir önceki tabloyu destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Özellikle uygulama derslerinin lisans eğitimi müfredatında daha fazla yer kaplaması ve okul deneyimi derslerinin tüm lisans süresine yayılması önerisi saptanmıştır. Yine aynı şekilde öğrencilerin lisans eğitimi sürecindeki yaşadıkları atanma kaygısının ortadan kaldırılmasının gerekliliği saptanmıştır. Lisans öğrenimi boyunca işlenen derslerin günümüze uygun ve güncel olması, derslere alanında uzman öğretim üyelerinin girmesi, lisans eğitimi müfredatının daha genişletilerek mesleki gelişime yönelik derslerin eklenmesi ve bu süreçte uygulamalı olarak yer almayan veli ile iletişime yönelik programların uygulanması hususlarının elzem olduğu belirlenmiştir. Üniversitelerin ve ilköğretim okullarının her anlamda tam bir işbirliği içerisinde olarak faaliyetlerde bulunmaları gerekliliği de saptanan bir diğer husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem öğretmen adayları hem de öğretmenlerle yapılan görüşmelerden ortaya çıkan genel yargı; kendilerini her anlamda yeterli görmek istedikleridir. Ancak bazıları bunun nasıl yapılması gerektiğinin farkında değil bazıları ise sadece eğitim kurumunun bunu karşılaması gerektiğini düşünmektedir.

Aşağıda yedinci alt problem kapsamında bazı öğretmenlerin görüşlerine doğrudan yer verilmiştir:

“KM2- Öncelikle ilk ve ortaöğretim kademelerindeki ders programlarında yapılan güncellemeler gibi lisans programlarında da güncelleme yapılması gerektiğine inanıyorum. Öğretmen adayını sahaya daha fazla entegre edebilecek bir şekilde dersler ve program organize edilmeli. Yani en basitinden uygulama aşaması teoriden kat be kat daha fazla olmalı. Öğrencilere lisans eğitimini sevdirecek ve boş işlerle uğraşmalarını engelleyecek bir tarzda olmalı diye düşünüyorum. Öğrencilerin gerçek sınıf ortamlarında daha fazla buldurmalı bu program. Öğretim görevlileri ya da öğretim üyeleri uzmanı olmayan derslere girmemeli çünkü mevcut haliyle sıkıcı olan bu dersler daha da sıkıcı hale geliyor. Genel olarak lisans programı günümüz bilgi çağında çok âtıl bir şekilde duruyor. Hiçbir canlılık belirtisi ben göremiyorum. Okul deneyimi derslerinin haftalık ve dönemlik haftalık ders saatleri arttırılmalı, genel olarak azaltılması gerektiğini düşündüğüm bir ders yok. Sosyal bilgilerin temelleri dersi bu yeterlikleri kazandırmada gereksiz olduğu için çıkarılmalı, ya da içeriğinde değişiklik yapılmalı. Özel öğretim yöntemleri, öğretim yöntem ve teknikleri, gibi derslerin uygulamaları arttırılmalı. Öğretmenlik uygulaması dersinin her sınıf düzeyine konulması konusunda kesinlikle katılıyorum. Çünkü öğretmen adayının

gerçek bir eğitim öğretim ortamına katıldığı başka bir ders yok ve buna rağmen ders saati çok az. Öğretim elemanlarının uzmanlık alanına uygun derslere girmesi hem onlar hem de öğrenciler için çok faydalı olacaktır. Yoksa diğeri işkenceye dönüşüyor ve haksızlık da oluyor bana göre.”

“KM7- Öğretim ilke ve yöntemleri, drama gibi öğretim süreciyle doğrudan ilişkili derslerin haftalık ders saatleri arttırılmalı, alan derslerinin ders saati azaltılıp etkili aktarılmasına dikkat edilmeli. Öğretmenlik uygulaması milli eğitimle daha koordineli olup belli bir planlama doğrultusunda her sınıf düzeyinde olmalı. Öğretim elemanlarımızın dersleri daha ciddiye alarak bize anlattıkları yöntem ve teknikleri kullanarak dersleri planlamaları.”

“EM3- Sanırsam yakında yeni bir lisans programı yapılacak. İnşallah bu sıkıntıları görürler. Derslerin daha insan hayatına dokunacak şekilde güncellenmesi, değiştirilmesi gerekiyor. Bu tarz işin çalışanları ile yapılan bilimsel çalışmaların dikkate alınması ve sayılarının çoğalmasını umuyorum. Okulun, toplumun, velinin ve “öğretmenin” birbirleriyle yakın ilişkide olmasını sağlamak gerekiyor. Liyakat konusuna çok önem veriyorum. Üniversitede derslere giren insanların liyakat sahibi olması gerekiyor. Hem öğrencilere verilen ders notlarında hem de girdikleri dersler konusunda alanında uzman ve idealist insanlar olmalılar. Öğretmenlik mesleğini bir iş kapısı olarak değil de bir yaşam biçimi olarak algılatmak gerekiyor topluma. Buna atanma kaygısını ortadan kaldırarak başlanabilir. Biliyoruz ki İyon uygarlığında, Osmanlı klasik çağında bilimin, sanatın gelişmesi refah seviyesi ile doğru orantılıydı. Bu bakımdan öğrencinin kafasındaki iş ve işsizlik kaygısını kaldırmalıyız. En azından bunun pozitif sonucu mesleki gelişim konusunda öğrencinin istekli, hevesli olması sağlanır. Okullarda öğretmenlerin ihtiyaç duymaları halinde üniversiteden hocaların çeşitli konularda okullarda eğitim vermeleri sağlanabilir.”

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmeni ve öğretmen adaylarının görüşlerinden faydalanarak özel alan yeterliklerini etkileyen faktörler ve bu yeterlikler ile lisans eğitimi arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Öğretmen adayları ve öğretmenlerle yüz yüze yapılan görüşme yöntemi ile birtakım veriler elde edilmiştir. Mevcut durumun olumlu ve olumsuz yönleri, istek ve öneriler gibi elde edilen veriler kayıt altına alınarak sınıflandırılmıştır. Araştırmada ortaya çıkan bulguların sonuçlarına, sonuçlara dayalı tartışmaya ve ilgili önerilere araştırmanın bu bölümünde yer verilmiştir.

5.1 ÖSP ve OD Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan hem öğretmen ve hem de öğretmen adaylarının öğretim sürecini planlama ve düzenleme konusunda kendilerini yeterli gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca elde edilen verilere göre, öğretmenlerin ÖSP ve OD yeterlik alanında kendilerini öğretmen adaylarından daha fazla yeterli gördükleri ortaya çıkmıştır. Öğretmen adaylarının bu yeterlik alanında kendilerini yeterli görme sebepleri arasında öncelikle lisans eğitimi sırasında aldıkları okul deneyimi ve öğretmenlik uygulamaları gibi dersleri göstermiştir. Öğretmenler ise yine aynı dersleri faydalı görmeye birlikte bu yeterliği elde etmede daha çok öğretmenliğe başladıkları andan itibaren kazandıkları tecrübeleri göstermişlerdir. Anlaşılabileceği üzere ÖSP ve OD yeterliğinin kazandırılmasında lisans eğitiminde uygulamaya dönük derslere daha fazla yer verilmesinin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Karaca (2004) çalışmasında çeşitli branşlarda ÖSP ve OD üzerine araştırmalar yapmış ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu yeterlik alanında diğer branşlardan çok daha yüksek bir ortalama ile kendilerini yeterli gördüklerini ortaya koymuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının da kabul edilebilir düzeyde kendilerini yeterli gördüklerini belirtmiştir. Uslu'nun (2013) sosyal bilgiler lisans programını özel alan yeterlikleri açısından incelediği çalışmasında da sosyal bilgiler eğitimi lisans dersleri ile “ÖSP ve OD” yeterlik alanını oluşturan üç alt yeterliğin tamamının ilişkilendirilerek

kazandırılabilirdiğini ortaya koymuştur. Kara ve Sağlam (2014) yaptıkları çalışmada ÖSP ve OD yeterlik alanı ile öğretmenlik meslek bilgisi dersleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Ortaya çıkardıkları verilere göre öğretmenlik meslek derslerinin genel olarak ÖSP yeterliğinin performans göstergelerini karşıladığı belirlenmiştir.

Şengül ve Alkaya'nın (2016) Türkçe öğretmenlerinin özel alan yeterliklerine yönelik algılarını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmada süreç planlama, öğrenme ortamı düzenleme ve uygun materyaller kullanma yeterlik alanında Türkçe öğretmenlerinin kendilerini yeterli gördükleri belirlenmiştir. Bu çalışmalardan elde edilen veriler ile yapılan çalışmanın benzer sonuçlara ulaştığı ve bu bağlamda yapılan araştırmalardaki bulguların bu çalışmayı destekler nitelikte olduğu belirlenmiştir.

5.2 ÖÖSABK Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan hem öğretmen ve hem de öğretmen adaylarının ÖÖSABK alanında kendilerini yeterli gördükleri belirlenmiştir. Ancak her iki araştırma grubu ile yapılan görüşmelerde lisans eğitiminin bu yeterlik alanı ile ilgili olarak başarılı olduğuna yönelik çok fazla görüş alınamamıştır. Kendilerini daha çok lisans eğitimi dışında tecrübe edindikleri etkinlikler aracılığıyla geliştirdikleri belirtilmiştir. Dolayısıyla buradan hareketle lisans eğitiminde verilen derslerin ÖÖSABK yeterliğini kazandırmada eksik kaldığı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına paralel olarak Karacaoğlu (2008) öğretmen yeterliklerine yönelik algıları ortaya koymak için çalışma yapmış ve öğretmenlerin alan bilgisi kullanma yeterliği konusunda kendilerini yeterli gördüklerini belirlemiştir. Ancak öğretmenler lisans eğitimini bilimsel çalışmalara teşvik etme konusunda yetersiz gördükleri ortaya çıkmıştır. Yine bir başka araştırmada Yeşil (2006) sosyal bilgiler öğretmenlerinin alan bilgisi konusunda yeterli olduklarını ortaya koymuştur. Alanyazın incelendiğinde araştırma sonuçları ile farklı yönde bulgular sunan çalışmalara da rastlanmaktadır. Erdem (2012) Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adayları ile yaptığı araştırmasında öğretmen adaylarının alan bilgisi konusunda kendilerini yetersiz gördüklerini, Özkan ve Şahbaz (2011) ise Türkçe öğretmeni adayları ile yaptığı araştırmada alan bilgisi öğretiminin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur.

Alanyazın incelendiğine ÖÖSABK yeterliğinin elde edilmesine dair Altunçekiç, Yaman ve Koray'ın (2004) yaptıkları çalışmaya da değinmek gerekmektedir. Diğer araştırmalardan farklı olarak ÖÖSABK yeterliğinin psikolojik yönüne yönelik bulgular ortaya koymuşlardır. Yaptıkları araştırmadan elde edilen bulgulara göre alan bilgisine sahip olmanın kendine karşı güven duygusu oluşturma da önemli olduğunu belirlemişlerdir.

5.3 İDY Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan hem öğretmenler ve hem de öğretmen adayları izleme ve değerlendirme yeterlik alanında kendilerini yetersiz gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen ve öğretmen adaylarının ortaya koydukları görüşlere göre bu durumu ortaya çıkaran en önemli nedenler arasında söz konusu yeterlik alanında uygulama eksikliğinin çok fazla olması ve öğretim üyelerinin bu alanda yetersiz olmaları başı çekmektedir. Oysa Uslu (2013) yapmış olduğu çalışmada lisans programı derslerinin İDY yeterliğinin tüm alt yeterlikleri ile ilişkilendirilebildiğini belirlemiştir. Bunun yanı sıra ilgili yeterliğin kazandırılmasında lisans derslerinin uygulamalı olmasının ve öğretim üyelerinin ölçme ve değerlendirme alanına hâkim olmalarının çok önemli bir faktör olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla sosyal bilgiler lisans programında İDY yeterliği ile ilişkili dersler olmasına rağmen öğretmen ve öğretmen adaylarınca ifade edilen eksikler, ilgili yeterliğin kazandırılması konusunda karşılaşılan en önemli sorunlar olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca bu durum İDY yeterliğine karşı bir önyargı ve korku oluşturduğu belirlenmiştir.

Nitekim Karacaoğlu (2008) yaptığı çalışmada öğretmenlerin İDY alanında kendilerini yetersiz gördüklerini belirlemiştir. Akdağ (2011) fen ve teknoloji öğretmenleri ile yaptığı çalışmada da İDY yeterliği alanında öğretmenlerin kendilerini yetersiz gördüklerini belirlemiştir. Bu duruma sebep olarak büyük oranda yine uygulama eksikliği görülmektedir. Kesten ve Özdemir (2010) yaptıkları çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanma konusunda kendilerini yetersiz gördükleri sonucuna ulaşmışlardır. Topkaya ve Yılar da (2016) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin özellikle alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri kullanma konusunda kendilerini yetersiz gördüklerini belirlemiştir.

Gelbal ve Kelecioğlu (2007) çeşitli sınıf seviyelerinde farklı branş öğretmenleri ile yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin İDY alanında kendilerini eksik gördüklerini belirtmiştir. Buna sebep olarak da sınıfların kalabalık olması ve zamanın az olması gibi etkenleri göstermektedirler. Yeşil (2009) sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yaptığı çalışmasında da ölçme ve değerlendirme konusunda aday öğretmenlerin ve öğretmenlerin kendilerini kısmen yeterli gördüklerini ortaya koymuştur. Yine Gümüş ve Aykaç (2012) Hayat bilgisi dersi öğretim programı üzerine yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirmeye karşı olumlu görüşlerinin olduğunu ancak uygulama ve alternatif araçlara ulaşım konusunda programı yetersiz gördüklerini olduğunu ortaya koymuştur.

5.4 OA ve TİY Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmen ve öğretmen adayları eğitim-öğretim faaliyetlerinde başarıya ulaşabilmek için OA ve TİY yeterlik alanını çok önemli bir faktör olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte öğretmen ve öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun OA ve TİY yeterlik alanında kendilerini yetersiz gördükleri tespit edilmiştir. Bu yetersizliğin gerekçesini ise lisans eğitimi sürecinde OA ve TİY yeterliğini kazandırabilecek lisans derslerinin olmamasıyla açıkladıkları belirlenmiştir. Araştırmada ulaşılan bu sonucun açıklanmasında Uslu'nun (2013) yaptığı çalışma önemli bir veri sunmaktadır. Araştırmacı, sosyal bilgiler lisans programını özel alan yeterlikleri açısından incelediği çalışmasında OA ve TİY yeterliğinden dört alt yeterlik alanını hiçbir lisans dersi ile ilişkilendiremediği sonucuna varmıştır. Bu çalışmadan elde edilen sonucun Uslu'nun (2013) araştırma sonuçları ile desteklendiği kanıtlanmıştır. Ayrıca Öztürk'ün (2009) sosyal bilgiler öğretmenleri ile OA ve TİY yeterliği üzerine yaptığı çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin OA ve TİY yeterlik alanını çok önemsediklerini ortaya koymuştur. Ortaya konan bulgular bu çalışmayı destekler niteliktedir.

Alanyazın incelendiğinde araştırmanın bu sonuçlarıyla çelişen çalışmalar olduğu da görölmektedir. Gül ve Aslan (2016) öğretmenlerle yaptıkları araştırmada OA ve TİY yeterliği alanında öğretmenlerin kendilerini yeterli gördükleri belirlemişlerdir. Ancak araştırmanın bulguları incelendiğinde öğretmenlerin mevcut görev süreleri ve branşlarına göre kendilerini yeterli görme seviyelerinde değişmeler olduğu görölmektedir. Yine şengül ve Alkaya (2016) Türkçe öğretmenleriyle yaptıkları

çalışmada öğretmenlerin OA ve TİY yeterliğinde kendilerini kısmen yeterli gördüklerini belirlemiştir. Yine sosyal bilgiler öğretmenliği dışında Coşkun, Özer ve Tiryaki (2010) Türkçe öğretmenleri ile bir çalışma yapmış ve çalışmada öğretmenlerin kendilerini en az yeterli gördükleri alan olarak OA ve TİY yeterlik alanı ortaya çıkmıştır.

5.5 MGS Yeterlik Alanına İlişkin Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin MGS yeterliğini kazandırma konusunda lisans eğitimini büyük ölçüde etkisiz ve yetersiz olarak değerlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler bu durumun sebepleri arasında daha çok lisans eğitiminde MGS yeterliğini kazandıracak ders ya da derslerin olmamasını, derslerin uygulama anlamında çok zayıf kalmalarını ve öğrencilik döneminde ortaya çıkan atanma kaygısını göstermektedirler. Öğretmen adayları ise MGS yeterliği konusunda kendilerini zayıf görmelerini lisans eğitiminden ziyade bireysel nedenlere dayandırmaktadırlar. Ancak yine de elde edilen bulgulardan MGS yeterliğinin kazandırılmasının istenilen seviyede olmadığı fark edilmiştir. Bu duruma neden olarak atanma kaygısı, işsiz kalma korkusu, ağır ders içeriklerinin etkisi ve KPSS'ni önceliklerinin en başına koymak gibi faktörler sayılabilir. Mentiş Taş'ın (2004) yapmış olduğu çalışmada MGS yeterlik alanının öğretmen adayı ve öğretim elemanları tarafından öğretmenlere göre daha çok önemsendiğini ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Mentiş Taş'ın çalışmasının bu araştırmanın sonuçlarıyla paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu konuda benzer bir çalışma Aslanargun ve Atmaca (2017) tarafından yapılmıştır. Yapılan çalışmada öğretmenlerin MG ihtiyaçları üzerine araştırma yapılmış ve elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin mesleki gelişim konusunda desteğe ihtiyaç duydukları belirtilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının MGS yeterliği konusunda istenilen düzeyde olmamaları önemli bir sorundur. Bu durum onların gelişime ve değişime açık olma konusunda eksiklikleri olduğunu göstermektedir. Ceylan ve Özdemir (2016) Türkiye'de ve İngiltere'deki öğretmenler üzerinde mesleki gelişim konusunda çalışma yapmışlar. Yapılan araştırmaya göre Türkiye'deki öğretmenler, İngiltere'deki meslektaşlarına göre mesleki gelişime gereken önemin verilmediğinden şikayetçi olmuşlardır. Uştu, Taş ve Sever (2016) öğretmenlerin mesleki gelişimine yönelik

yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin lisans eğitimi sırasında MGS yeterliğine yönelik hiçbir ders almadıklarını ortaya koymuştur.

Genel olarak mesleki gelişim sağlama yeterliğini kazanma ve kazanamama durumlarına baktığımızda, atanma kaygısının ve ders yükünün olumsuz etkileri gözlemlenirken, lisans eğitimi dışında gerçekleştirilen çeşitli kulüp etkinliklerine katılma, sosyal bilgiler forumlarını takip etme ve bireysel yapılan etkinlikler ise olumlu faktörler olarak belirlenmiştir. Ayrıca yapılan çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da mesleki gelişimin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yine Tutkun ve Aksoyalp (2010) içinde bulunduğumuz çağa uygun öğretmen yetiştirme yaklaşımını incelemiş ve mesleki gelişimin önemi üzerinde durarak bu yeterliğin hayata yayılması gerektiğini vurgulamıştır. Yapılan bu çalışmadan da anlaşılacağı üzere MGS yeterliği konusunda öğretmenler lisans eğitimi yetersiz görmelerine rağmen bu yeterlik alanında çok fazla değer verdiklerini ve kendilerini geliştirmek için bireysel çalışmalar yaptıklarını belirtmişlerdir.

5.6 Lisans Derslerine İlişkin Sonuçlar

Hem öğretmen hem de öğretmen adayları lisans derslerinin özel alan yeterliklerini kazandırabilmesi konusunda, özellikle uygulamalı olarak işlenen derslerin çok verimli olduklarını belirtmiştir. Özel öğretim yöntemleri I ve II, okul deneyimi, öğretmenlik uygulaması, öğretim teknolojileri ve materyal tasarım, genel olarak tarih- coğrafya dersleri ve öğretim ilke ve yöntemleri gibi dersler yeterli olarak görülmektedir. Daha çok teorik olarak işlenen ve ders saatinin de yetersiz olduğu uzaktan eğitim, antropoloji, sosyal bilgilerin temelleri, sosyal psikoloji, eğitim bilimine giriş, felsefe, sosyal bilgilerde sözlü ve yazılı edebiyat incelemesi, sosyal bilgiler ders kitabı incelemeleri ve ekonomi gibi dersler ise yetersiz görülen dersler olarak belirlenmiştir. Uslu'nun (2013) yapmış olduğu çalışmanın da bu çalışma ile paralellik gösterdiği belirlenmiştir.

Ayrıca araştırmadan elde edilen cevapların oranına göre değerlendirme yaptığımızda, öğretmenlerin %47,5'i lisans eğitiminin özel alan yeterliklerini kazandırabildiğine katılırken, %52,5'i ise lisans eğitimi özel alan yeterliklerini kazandırabilme konusunda yetersiz görmektedir. Öğretmen adaylarının ise %60'ı lisans eğitiminin özel alan yeterliklerini kazandırabildiğine katılırken, %40'ı lisans eğitimi özel alan

yeterliklerini kazandırabilme konusunda yetersiz görmektedir. Bu sonuç lisans eğitiminde alınan derslerin özel alan yeterliklerini kazandırma konusunda öğretmen adaylarının öğretmenlere göre daha olumlu düşündüklerini göstermektedir. Yapılan görüşmelerin analizi sonrasında ortaya çıkan bu durumun, öğretmen adaylarının öğretmenlik tecrübesi yaşamamalarından ve bir öğretmen gibi eğitim–öğretim ortamındaki zorlu gerçeklerle henüz yüzleşmediklerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Öğretmenlerden “*öğrenciyken kendimi yeterli görüyordum ancak sınıfa girince yetersiz olduğumu hissettim*” şeklinde cevaplar alınması da bu düşüncüyü desteklemektedir.

5.7 Öneriler

Araştırmanın sonunda ortaya çıkan bu sonuçlardan sonra lisans eğitiminin özel alan yeterliklerini daha etkili bir şekilde kazandırabilmesi için öğretmen ve öğretmen adaylarının da görüşleri dikkate alınarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Sosyal bilgiler eğitimi lisans programının sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterliklerini tam olarak karşılayabilmesi için yetersiz olarak görülen dersler güncellenebilir ya da alternatif seçmeli dersler programa konulabilir. Bu sayede yeterlik kazandırma işlevi artmış olur.
- Öğretmen ve öğretmen adayları özel alan yeterliklerini kazanma konusunda en çok uygulama ağırlıklı derslerin yararlı olduğunu ifade etmişler ve uygulamalı derslerin artması yönünde görüş bildirmişlerdir. Buradan hareketle sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programındaki derslerin uygulamaya dönük olması, kredilerinin ve çeşitlerinin artmasına yönelik güncelleme çalışmaları yapılabilir.
- Alınan görüşler doğrultusunda okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması dersleri her dönem olacak şekilde programda güncelleme yapılması göz önünde bulundurulabilir.
- Eğitim fakülteleri ve ilköğretim okulları arasındaki ilişki geliştirilebilir. Daha çok ilişki kurabilecekleri etkinlikler, ortamlar ve programlar düzenlenebilir. Bu da YÖK ve MEB arasında yapılacak protokollerle sağlanabilir.

- Öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşlerinden hareketle ve sosyal bilgiler dersinin e- öğrenmeye uygun bir ders olması sebebiyle lisans eğitiminde derslikler sosyal bilgilere uygun araç gereçlerle ve teknolojik materyallerle donatılabilir.
- Sosyal Bilgiler lisans eğitiminde öğretim üyelerinin uzmanlık alanı olan derslere girmeleri konusunda düzenleme yapılabilir. Eğer alan uzmanı yetersiz ise bu ihtiyacın giderilmesine yönelik çalışma yapılabilir.
- Alan bilgisi dersleri sınıf içinde yeni yaklaşım ve yöntemlerle uygulanabilecek şekilde güncellenebilir.
- Lisans eğitiminde fakülte ya da üniversite himayesinde öğretmen adaylarının mesleki gelişiminin artırılmasına yönelik çeşitli panel, seminer ya da çalıştay gibi faaliyetler gerçekleştirilebilir.
- Eğitim sistemi gelişmiş ülkelerle öğrenci değişimi uygulamalarının miktarı artırılabilir. Başka ülkelerdeki iyi ya da kötü uygulamaların farkına varılarak düzenlemeler yapılabilir. Öğretmen adaylarının, gelişmiş Avrupa ülkeleriyle yapılan öğrenci değişimi uygulamalarına katılımları teşvik edilerek onların özel alan yeterliklerini geliştirebilmelerine fırsatlar sunulması göz önünde bulundurulabilir.
- Öğretmenlerin mesleki gelişimi teşvik edilmeli ve mesleki olarak kendisini geliştirmek isteyen öğretmenlere gerek yasal izinler gerekse ekonomik olarak kolaylıklar sağlanabilir.
- Araştırma sonuçları hem öğretmen hem de öğretmen adaylarının ölçme ve değerlendirme alanında kendilerini büyük ölçüde yetersiz gördüklerini göstermektedir. Dolayısıyla ölçme ve değerlendirme ile ilişkili derslerin sayısı ve saati artırılmalıdır. Ölçme ve değerlendirme konusunda kendisini eksik gören öğretmenler için çeşitli hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Abazaoğlu, İ., Yıldırım, O. ve Yıldızhan, Y. (2014). Türkiye'nin öğretmen profili. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1-20.
- Abazaoğlu, İ., Yıldırım, O. ve Yıldızhan, Y. (2016). Geçmişten günümüze Türk eğitim sisteminde öğretmen yetiştirme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, 144-158.
- Altunçekiç, A., Yaman, S. ve Koray, Ö. (2005). Öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeyleri ve problem çözme becerileri üzerine bir araştırma (Kastamonu ili örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 93-102.
- Akar, E. (2007). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine verdikleri değer ve mesleki yeterlilikleri: Uşak örnekleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Akdağ, G. (2011). *Fen ve teknoloji öğretmenlerinin ölçme- değerlendirmeye ilişkin yeterlilik alguları ve görüşleri: Adıyaman ili örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman.
- Akdağ, M. (2016). Bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1215-1231.
- Aktan, S. (2006). *Sosyal bilgilerin bir öğretim alanı olarak gelişimi ve cumhuriyet dönemi program tasarımlarına olan yansımalar* (Yayımlanmamış doktora tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Akyüz, Y. (2001). *Başlangıçtan 2001'e Türk eğitim tarihi*. Genişletilmiş sekizinci basım. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
- Akyüz, Y. (2003, Mayıs). *Eğitim tarihimizde günümüze kadar öğretmen yetiştirilmesi ve sağlanması ilkeleri, uygulamaları*. Eğitimde Yansımalar VII. Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi.
- Akyüz, Y. (2006). Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin 160. yılında Dârülmualimîn'in ilk yıllarına toplu ve yeni bir bakış. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulamaları Merkezi Dergisi*, 20, 17-58.
- Akyüz, Y. (2010). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Alkan, C. (2004). Meslek ve öğretmenlik mesleği. *Öğretmenlik Mesleğine Giriş* içinde (s.191-219). V. Sönmez. (Yay. haz.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Altunya, N. (2006). *Gazi eğitim enstitüsü*. Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi Basımevi.
- Aslanargun, E. ve Atmaca, T. (2017). Öğretmenlerin mesleki gelişim ihtiyaç ve beklentilerinin belirlenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 5(2), 50-64.
- Ata, B. (2007, Mart). *Yeni sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının ilköğretim 2005 sosyal bilgiler dersi (6. ve 7. sınıflar) öğretim programı açısından değerlendirilmesi*. I. Uluslararası Bilim Çalıştayında Sunulmuş Bildiriler içinde (s. 8-9). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale. Erişim adresi: <http://acikarsiv.gazi.edu.tr/index.php?menu=2&secim=10&YayinBIK=74>
- Atanur Başkan, G. ve Aydın, A. (2006). Türkiye'deki öğretmen yetiştirme sistemine karşılaştırmalı bir bakış. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 35-42.
- Ataunal, A. (2003). *Niçin ve nasıl bir öğretmen*. Ankara: Milli Eğitim Vakfı Yayınları.

- Atik Kara, D. ve Sağlam, M. (2014). Öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin öğrenme-öğretme sürecine yönelik yeterlikleri kazandırması yönünden değerlendirilmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 28-86.
- Avcı, Y.E. ve Cinoğlu, M. (2012). Sınıf öğretmenlerinin özel alan yeterliklerine ilişkin görüşleri: Kilis ili örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012(11), 108-128.
- Barr, R., Barth, J. L. and Shermish, S. S. (1978). *The Nature of Social Studies*. CA: ETC Publications.
- Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Yayınları.
- Baskan, G. A. (2001). Öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 16-25.
- Baskan, G. A., Aydın, A., ve Madden, T. (2006). Türkiye'deki öğretmen yetiştirme sistemine karşılaştırmalı bir bakış. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 35-42. Erişim adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/cusosbil/article/view/5000001087>
- Başaran, E. İ. (1994). *Eğitime giriş*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Büyükkaragöz, S. S., Muşta, M. C., Yılmaz, H. H. ve Pilten, Ö. (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş (Eğitimin temelleri)*. Konya: Mikro Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Türkiye'de eğitim bilimleri tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bingöl Meşe, E. T. (2010). *Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin özel alan yeterlikleri açısından kendilerini değerlendirmeleri: İzmir ili örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bozkurt, N. (2015). Tarih öğretmeni adaylarının özel alan yeterlik algılarının değerlendirilmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 66-86.
- Çaycı, B. (2011). Sınıf öğretmenliği lisans programındaki alan eğitimi derslerinin öğretmen yeterliği üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 1-12.
- Ceylan, M. ve Özdemir, S. (2016). Türkiye ve İngiltere'deki öğretmenlerin sürekli mesleki gelişime ilişkin görüşlerinin ve katılım durumlarının incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 397-417.
- Coşkun, E., Özer, B. ve Tiryaki, N. E. (2010). Türkçe öğretmen adaylarının özel alan yeterlik algılarının değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 123-136.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi: Öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 969-990.
- Çokluk, Ö., Oğuz, E. ve Yılmaz, K. (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim*, 4(1), 95-107.
- Demirel, Ö. (1999). *Planlamadan değerlendirmeye öğretim sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirtaş, B. (2008). Atatürk döneminde eğitim alanında yaşanan gelişmeler. *Gazi Akademik Bakış*, 2, 155-176. Erişim adresi: http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/bahattin_demirtas_ataturk_donemi_egitim_alani_gelismeler.pdf
- Demircioğlu, İ. H. (2003). Öğretim stratejileri. C. Öztürk ve D. Dilek. (Yay. haz.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.136-168). Ankara: Pegem A Yayınları.

- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (1998). *The landscape of qualitative research: Theories and issues*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications
- Devlet Planlama Teşkilâtı. (2000). Sekizinci beş yıllık kalkınma planı. *Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu* (Yayın No. 550). Erişim adresi: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/08_Yuksekogretim.pdf
- Doğanay, A. (2003). *Sosyal bilgiler ve sosyal bilgiler öğretimi*. C. Öztürk, D. Dilek, (Yay. haz.). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (15-46). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doruk, M. ve Kaplan, A. (2017). İlköğretim matematik öğretmeni adaylarının analiz alanında yaptıkları ispatların özellikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 467-498.
- Dönmez, C. (2003). Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler* içinde. Şahin, C. (Yay. haz.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Dönmez, C. ve Uslu, S. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1). 42-63.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş. (Nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Elsayed, M. M. (1997). *Yirmibirinci yüzyılda öğretmenin rolü konusunda geleceğe yönelik bir bakış açısı*. Uluslararası Dünya Öğretmen Eğitimi Konferansı, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Erdem, C. (2012). Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının okuma stratejilerini kullanma düzeyleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(4), 162-186.
- Ergun, M. (2013). Fen ve teknoloji özel alan yeterliklerinin öğretmen yetiştirme programlarında kazandırılmalarına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 43(200). 49-67.
- Ergül, C., Baydık, B. ve Demir, Ş. (2013). Özel eğitim öğretmen adaylarının ve öğretmenlerinin zihin engelliler öğretmenliği lisans programı yeterliklerine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB)*, 13(1). 499-522.
- Erden, M. (1996). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım Yayınları.
- Erden, M. (2004). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Eşme, İ. (2003) Öğretmen yetiştirmede 130 yıllık bir sürecin öyküsü: Yüksek öğretmen okulları. *Millî Eğitim Dergisi*, 160.
- Gelbal, S. ve Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 135-145.
- Gelen, İ. ve Özer, B. (2008). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine sahip olma düzeyleri hakkında öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 39-55.
- Gencel, İ. E. (2006). *Öğrenme stilleri, deneysel öğrenme kuramına dayalı eğitim, tutum ve sosyal bilgiler program hedeflerine erişim düzeyi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Gençtürk, E. ve Sarpkaya, G. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterlikleri. M. Safran. (Yay. haz.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.47-64). Ankara: Pegem Akademi.

- Glesne, C. ve Peshkin, A. (1992). *Becoming qualitative researchers an introduction*. London: Longman Group Ltd.
- Gül, İ. ve Aslan, D. (2016). Okul, aile ve toplum ilişkilerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 203-218.
- Gümüş, M. ve Aykaç, N. (2012). Hayat bilgisi dersi öğretim programının değerlendirme ögesinin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(40), 59-68.
- Günden, S. (1995). Sosyal bilgiler öğretimine genel bir bakış. M. Çileli. (Yay. haz.). *İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları* içinde (s. 22-33). Ankara: TED Yayınları.
- Hacıoğlu, F. ve Alkan, C. (1997). *Öğretmenlik uygulamaları*. Ankara: Alkım Yayınları
- Işık, A., Baş, F. ve Çiltaş, A. (2010). Öğretmen yetiştirme ve öğretmenlik mesleği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 53-62.
- İnan, S. (Ed.). (2014). Sosyal bilgiler eğitimi: Nedir, ne zaman ve neden. *Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş kavramlar, Yaklaşımlar ve Etkinlikler* içinde (s.1-21).
- İskender, H., Bektaş, R. ve Yiğit, F. (2015). Türkçe öğretmenlerinin özel alan yeterliklerine yönelik görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 305-327.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye’de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Kahramanoğlu, R. ve Ay, Y. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının özel alan yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(2), 285-301.
- Kahyaoğlu, M. ve Yangın, S. (2007). İlköğretim öğretmen adaylarının mesleki özyeterliklerine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 73-84.
- Kangalgil, M. (2014). Beden eğitimi öğretmenlerinin özel alan yeterliklerine katılma ve sahip oluş derecelerinin incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 25(2). 94-103.
- Karaca, E. (2004). *Öğretmen adaylarının planlama ve öğretim süreci yeterliklerine ilişkin algıları*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi, Malatya: 6-9.
- Karaca, E. (2008). Eğitimde kalite arayışları ve eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 61-80.
- Karacaoğlu, Ö.D. (2008). Öğretmenlerin yeterlilik algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 70-97.
- Karademir, N. (2013). Coğrafya öğretmen adaylarının alan bilgisi yeterlikleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29). 79-96.
- Karagözoğlu, G. (2003, Mayıs). *Eğitim sistemimizde öğretmen yetiştirme politikamıza genel bir bakış, eğitimde yansımalar*. VII. Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi.
- Karagözoğlu, G., Arıcı H., Bülbül, S. ve Çoker, N. (1995). *Türkiye’de öğretmen eğitim politikaları ve modelleri*. Avrupa Konseyi Ülkeleri Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Modelleri Toplantısı, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Karal, E. Z. (1988). *Osmanlı tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kararmaz, S. ve Aslan, A. (2014). İlköğretim İngilizce öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği özel alan yeterliklerine ilişkin algılarının belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(20). 203-232.

- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet döneminde dal öğretmenleri yetiştirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35, 1-14.
- Kavcar, C. (2003, Mayıs). *Alan öğretmenleri yetiştirme*. VII. Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi.
- Kaya, Y. K. (1984). *İnsan yetiştirme düzenimiz politika eğitim kalkınma*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Okulu Basımevi.
- Kaymakçı, S. (2009). Yeni sosyal bilgiler programı neler getirdi? *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi [Prof. Dr. Reşat Genç'e Armağan Özel Sayısı]*, 1530-1545.
- Kaymakçı, S. ve Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3, 38-64.
- Keskin, Y. (2013). Sosyal bilgilerin felsefi temelleri. R. Turan. ve K. Ulusoy. (Yay. haz.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri içinde (s.37-71)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kesten, A. ve Özdemir, N. (2010). Sosyal bilgiler öğretim programının ölçme-değerlendirme boyutunun öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi: Samsun ili örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 223-236.
- Kılıçoğlu, G. (2009). Sosyal bilgilerin tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi. M. Safran. (Yay. haz.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde (s.3-16)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kök, M., Ayık, A. ve Çiftçi, M. (2011). Öğretmenlik mesleği özel alan yeterliklerine ilişkin bir inceleme (Okul Öncesi Öğretmenliği Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 169-183.
- Küçükahmet, L. (2007). Öğretim yılında uygulanmaya başlanan öğretme yetiştirme lisans programların değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 203-218.
- Küçüköğlü, A. (2006). Türk öğretmen yetiştirme sisteminde eğitim enstitüleri (bir model olarak Kazım Karabekir eğitim enstitüsü). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 377-392.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2011). Türkçe eğitimi lisans programının Türkçe öğretmeni özel alan yeterlikleri açısından incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 1(2), 40-51.
- McCracken, G. (1988). *The long interview*. Londra: Sage Publications.
- MEB. (1982). *XI. Milli eğitim şurası*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1995). *Türkiye'de öğretmen yetiştirme*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- MEB. (1998). İlköğretim okulu sosyal bilgiler dersi öğretim programı. *Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, 2487, 531-568.
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4-5. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu* [Eğitim amacıyla hazırlanan taslak baskıdır]. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2008). *Öğretmenlik yeterlikleri, öğretmenlik mesleği genel ve özel alan yeterlikleri*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Genel Müdürlüğü.
- Mentiş Taş, A. (2004). Sosyal bilgiler öğretmenliği eğitimi program standartlarının belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 28-54.

- Merey, Z., Karatekin, K. ve Kuş, Z. (2012). İlköğretimde vatandaşlık eğitimi: Karşılaştırmalı kuramsal bir çalışma. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 796-821.
- Millî Eğitim Temel Kanunu. (1973, 14 Haziran). *Resmî Gazete (Sayı: 14574)*. Erişim adresi:
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf>
- NCSS. (1994). *National Council for the Social Studies*. Expectations of excellence: curriculum standards for the social studies. Washington, DC: NCSS.
- Numanoğlu, G. ve Bayır Ş. (2009). Bilgisayar Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine İlişkin Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 10(1), 197-212.
- Özden, Y., (1999). *Eğitimde yeni değerler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özer, B. ve Gelen, İ., (2008). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine sahip olma düzeyleri hakkında öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 39-55.
- Özkan, B. ve Şahbaz, N. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının alan derslerinin işlevselliğine yönelik görüşleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 1(1), 32-43.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (Ed.). (2003). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 33-47). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C. (Ed.). (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir yaklaşım. *Sosyal Bilgiler Öğretim* içinde (s.2-31). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2010). 21. Yüzyılın eşiğinde Türkiye’de öğretmen yetiştirme. O. Oğuz., A. Oktay ve H. Ayhan (Yay. haz.). *21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi* içinde (s. 179-224). İstanbul: Serdar Yayıncılık.
- Öztürk, C. (Ed.). (2012). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* içinde (s. 1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Özyurt, Y. ve Eren, A. (2014). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ve kopya çekmeye yönelik tutumlarının görünümü. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1). 78-101.
- Safran, M. (2015). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay. ve A. Öcal. (Yay. haz.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 1-18). Ankara: Pegem Akademi.
- Sever, R. (Ed.). (2015). Sosyal bilgilerin tarihçesi ve temel eğitimdeki yeri. *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.25-46). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1999). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Sönmez, V. (2005). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, S. (2007). Türk öğretmen yetiştirme (öğretmen okulları) felsefesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(14), 230-239.
- Sözer, E. (1998). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

- Şahin, T. Y. (1997). İlköğretimde sosyal bilgiler derslerinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Çağdaş Eğitim*, 231, 41-43.
- Şahin, A. E. (2004). Öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(5), 58.
- Şengül, K. ve Alkaya, E. (2016). Türkçe öğretmenlerinin özel alan yeterlikleri: Bir durum belirleme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 49(2), 87-108.
- Şimşek, A., Aydınözü, D. ve İbret, Ü. (2009). Yeni ilköğretim sosyal bilgiler programı hakkında müfettiş tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 513-524.
- Şimşek, H. (2010). Eğitim Sisteminde Öğretmenin Rolü ve Öğretmenlik Mesleği. H.B. Memduhoğlu ve K. Yılmaz (Yay. haz.) *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (s. 251-275). Ankara: Pegem Akademi.
- Şişman, M. (2001). *Öğretmenliğe giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tanrıöğen, A. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminin tanımı, önemi ve özellikleri. A. Tanrıöğen (Yay. haz.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 11-23). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Tonga, D. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(4), 780-803.
- Topkaya, E.Z. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (Yıldırım, A. ve H. Şimşek), *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 2(2), 113-114.
- Topkaya, Y. ve Yılar, M.B. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri hakkındaki görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 593-596.
- Tuncer, U. (1998, Ekim). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan içerik ve öğrenme sorunları*. 4. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Tutkun, Ö.F ve Aksoyalp, Y. (2010). 21. Yüzyılda öğretmen yetiştirme eğitim programının boyutları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 362-370.
- Türer, A. (2009). Türkiye’de öğretmen yetiştirme ve sorunlar-I. Erişim adresi: <http://public2.cumhuriyet.edu.tr>
- Unat, F. R. (1964). *Türkiye eğitim sistemi gelişimine toplu bir bakış*. Ankara: MEB Yayınları.
- Uslu, S. (2013). Sosyal bilgiler eğitimi lisans programının sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri açısından incelenmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 126-139.
- Uslu, S. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerine ilişkin öz-yeterlik inançlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Uştu, H., Mentiş Taş, A. ve Sever, B. (2016). Öğretmenlerin mesleki gelişime yönelik algılarına ilişkin nitel bir araştırma. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 82-106.
- Üstüner, M., Cömert, M., Demirtaş, H. ve Özer N. (2009). Ortaöğretim öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 1-16.

- Yalçinkaya, E. ve Uslu, S. (2015). Sosyal bilgilerin tarihçesi ve temel eğitimdeki yeri. R. Sever (Yay. haz.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.25-46). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yeşil, R. (2006). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf içi öğretim yeterlikleri (Kırşehir örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 61-78.
- Yeşil, R. (2009). Sosyal bilgiler aday öğretmenlerinin sınıf içi öğretim yeterlikleri (Kırşehir örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 327-352.
- Yıllar, M. B. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde işbirlikli öğrenme yöntemlerinin öğrencilerin akademik başarılarına, demokratik tutumlarına ve sosyal becerilerine etkileri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yılmaz, H. (2004). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Konya: Çizgi Kitapevi Yayınları.
- Yılmaz, K. (2009). Lisans düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri: öğretmen adaylarının görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 31-53.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2010). Nitel araştırmalarda niteliği artırma. *İlköğretim Online*, 9(1), 81.
- YÖK. (1998). *Eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesi*. Ankara. Erişim Adresi: http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/Egitim_fakultesi_ogretmen_yetiştirme_lisans_programlari_mart_98.pdf/5e166018-b806-48d5-ae13-6afd5dac511c
- YÖK. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı*. Ankara. Erişim Adresi: https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Sosyal_Bilgileri_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf
- Zengin, M. (2013). Öğrencilerin din kültürü ve ahlak bilgisi dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25). 271-301.
- Weber, R. P. (1989). *Basic content analysis*. Sage, London.

EKLER

Ek 1: Odak grup görüşme formu (Öğretmen adayı)

Kerim CÜCE

5443744129 kerimcuce@outlook.com

13.04.2018

Merhaba,

Arkadaşlar öncelikle vereceğiniz katkı için şimdiden çok teşekkür ederim. Bu çalışmadaki amacımız; “Sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterliklerini etkileyen faktörler nelerdir?” sorusuna cevap bulmak ve sosyal bilgiler lisans eğitimi ve istenilen yeterlilikler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır.

Öncelikle bu görüşme formu ile araştırma hakkında genel bir fikriniz olması hedeflenmiştir. Bu bağlamda YÖK 2005 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ders tablosu, sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlilikleri ve görüşme soruları formun sonuna eklenmiştir. Görüşmeye bu formun incelenmesi sonrasında başlayacağımız için çok daha güvenilir ve geçerli sonuçlar elde edeceğimizi düşünüyorum. Ayrıca görüşme esnasında onay verdiğiniz takdir de ses kaydı yapılacaktır. Çalışmada isminiz kullanılmayacaktır. Bu sayede sorulara içtenlikle ve ayrıntılı cevaplar vereceğinizi umuyorum.

Vereceğiniz emek için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kerim CÜCE

5443744129

Ek 2: Görüşme formu (Öğretmen)

Kerim CÜCE

5443744129 | kerimcuce@outlook.com

13.04.2018

Sayın,

Hocalarım öncelikle vereceğiniz katkı için şimdiden çok teşekkür ederim. Bu çalışmadaki amacımız; “Sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterliklerini etkileyen faktörler nelerdir?” sorusuna cevap bulmak ve sosyal bilgiler lisans eğitimi ve istenilen yeterlilikler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır.

Öncelikle bu görüşme formu ile araştırma hakkında genel bir fikriniz olması hedeflenmiştir. Bu form ile YÖK 2005 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ders tablosu, sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlilikleri ve görüşme soruları sunulmuştur. Görüşmeye bu formun incelenmesi sonrasında başlayacağımız için çok daha güvenilir ve geçerli sonuçlar elde edeceğimizi düşünüyorum. Ayrıca görüşme esnasında onay verdiğiniz takdirde ses kaydı yapılacaktır. Çalışmada isminiz kullanılmayacaktır. Bu sayede sorulara içtenlikle ve ayrıntılı cevaplar vereceğinizi umuyorum.

Vereceğiniz emek için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kerim CÜCE

5443744129

Ek 3: 2005 Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans dersleri

I. YARIYIL				II. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	Sosyal Bilgilerin Temelleri	2	0	2	A	Genel Fiziki Coğrafya	4	0	4
A	Sosyal Psikoloji	2	0	2	A	Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı	2	0	2
A	Arkeoloji	2	0	2	A	Felsefe	2	0	2
A	Sosyoloji	2	0	2	A	Ekonomi	2	0	2
GK	Türkçe I: Yazılı Anlatım	2	0	2	GK	Türkçe II: Sözlü Anlatım	2	0	2
GK	Bilgisayar I	2	2	3	GK	Bilgisayar II	2	2	3
GK	Yabancı Dil I	3	0	3	GK	Yabancı Dil II	3	0	3
GK	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I	2	0	2	GK	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II	2	0	2
MB	Eğitim Bilimine Giriş	3	0	3					
TOPLAM		20	2	21	TOPLAM		19	2	20
III. YARIYIL				IV. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	Türkiye Fiziki Coğrafyası	2	0	2	A	Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya	4	0	4
A	İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü	2	0	2	A	Antropoloji	2	0	2
A	Siyaset Bilimine Giriş	2	0	2	A	Ortaçağ Tarihi	4	0	4
A	Temel Hukuk	2	0	2	A	Bilim, Teknoloji ve Sosyal Değişme	2	0	2
A	Sanat ve Estetik*	2	0	2	A	Valarlık Bilgisi	2	0	2
A	Seçmeli I	2	0	2	A	Seçmeli II	2	0	2
GK	Bilimsel Araştırma Yöntemleri	2	0	2	GK	Türk Eğitim Tarihi*	2	0	2
GK	Seçmeli I	2	0	2	MB	Öğretim İlke ve Yöntemleri	3	0	3
MB	Eğitim Psikolojisi	3	0	3	MB	Seçmeli I	2	0	2
TOPLAM		19	0	19	TOPLAM		23	0	23
V. YARIYIL				VI. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı I	2	0	2	A	Osmanlı Tarihi ve Uygarlığı II	2	0	2
A	Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası	2	0	2	A	Sosyal Bilgiler Sözlü ve Yazılı Edebiyat İncelemesi	2	0	2
A	Yeni ve Yakınçağ Tarihi	2	0	2	A	İnsan İlişkileri ve İletişim	2	0	2
A	İnsan Hakları ve Demokrasi	2	0	2	A	Çağdaş Dünya Tarihi	2	0	2
A	Ülkeler Coğrafyası	2	0	2	A	Siyasi Coğrafya	2	0	2
GK	Toplum Hizmet Uygulamaları	1	2	2	GK	Seçmeli III	2	0	2
GK	Seçmeli II	2	0	2	MB	Ölçme ve Değerlendirme	3	0	3
MB	Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarım	2	2	3	MB	Özel Öğretim Yöntemleri I	2	2	3
MB	Sınıf Yönetimi	2	0	2	MB	Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	2	0	2
TOPLAM		17	4	19	TOPLAM		19	2	20
VII. YARIYIL				VIII. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I	2	0	2	A	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II	2	0	2
A	Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemeleri	2	2	3	A	Sosyal Proje Geliştirme	1	2	2
A	Günümüz Dünya Sorunları	2	0	2	A	Drama*	2	2	3
A	Özel Öğretim Yöntemleri II	2	2	3	MB	Rehberlik	3	0	3
MB	Program Geliştirme*	2	0	2	MB	Öğretmenlik Uygulaması	2	6	5
MB	Özel Eğitim*	2	0	2	MB	Seçmeli II	2	0	2
MB	Okul Deneyimi	1	4	3					
TOPLAM		13	8	17	TOPLAM		12	10	17

Ek 4: Sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri

Sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlilikleri 5 alanda belirlenmiştir. Bunlar;

Öğretim Sürecini Planlama ve Düzenleme

(Öğretim sürecini planlama, ortamlar düzenleme, materyal hazırlama ve kaynaklardan yararlanmayı kapsar.)

Öğrenme-Öğretme Süreci

(Türk tarihi ve kültürü, insan, yer ve çevre etkileşimini, ekonomik faaliyetler, vatandaşlık bilincini, temel hak ve sorumluluklar Atatürk ilke ve inkılapları, bireysel farklılıkları kapsar.)

İzleme ve Değerlendirme

(Öğrencilerin öğretim sürecindeki gelişimlerini izleme ve değerlendirme uygulamalarını kapsar.)

Okul, Aile ve Toplumla İş Birliği Yapma

(Öğretim sürecini desteklemek amacıyla ailelerle işbirliği, toplumsal liderlik, okulun kültür ve öğrenme merkezi olması, okuldaki tören ve organizasyonlara katılma gibi konuları kapsar.)

Mesleki Gelişimi Sağlama

(Öğretmenin mesleki gelişimini sağlamaya yönelik uygulamaları kapsar.)

Ek 5: Öğretmen adayı görüşme soruları

1. Sosyal bilgiler öğretmen adayı olarak öğretim sürecini planlama ve öğretim ortamını düzenleme konusunda kendinizi ne kadar yeterli buluyorsunuz? Açıklayabilir misiniz?
2. Öğrenme-öğretme sürecinde alan bilginizi ve alan bilginizle ilgili olan “Türk tarihi ve kültürü, insan, yer ve çevre etkileşimini, ekonomik faaliyetler, vatandaşlık bilincini, temel hak ve sorumluluklar Atatürk ilke ve inkılapları, bireysel farklılıklar” gibi konuları çeşitli etkinlikler tasarlayarak kullanma konusunda kendinizi ne kadar yeterli buluyorsunuz?
3. Ölçme ve değerlendirme yapabilmek için kendinizi ne kadar yeterli buluyorsunuz?
4. Almakta olduğunuz eğitim “okul, aile ve toplumla işbirliği yapma” konusunda ne kadar etkili olmaktadır?
5. İş hayatına başlamadan önce mesleki gelişiminizi sağlamak için yaptığınız herhangi bir faaliyet ya da faaliyetler var mı?
6. Genel olarak, sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterliklerini kazandırabilmesi açısından size en fazla katkı sağlayan dersler ile en az katkı sağlayan ya da hiç katkı sağlamayan derslerin hangileri olduğunu söyleyebilirsiniz?
7. Lisansta alınan eğitimin söz konusu yeterlikleri kazandırmada daha etkili olması için yapılması gereken herhangi bir öneri ya da önerileriniz var mı?

Ek 6: Öğretmen görüşme soruları

1. Sosyal bilgiler öğretmeni olarak öğretim sürecini planlama ve öğretim ortamını düzenleme konusunda kendinizi ne kadar yeterli buluyorsunuz? Açıklayabilir misiniz?
2. Öğrenme-öğretme sürecinde alan bilginizi ve alan bilginizle ilgili olan “Türk tarihi ve kültürü, insan, yer ve çevre etkileşimini, ekonomik faaliyetler, vatandaşlık bilincini, temel hak ve sorumluluklar Atatürk ilke ve inkılapları, bireysel farklılıklar” gibi konuları çeşitli etkinlikler tasarlayarak kullanma konusunda kendinizi ne kadar yeterli buluyorsunuz?
3. Ölçme ve değerlendirme yapabilmek için kendinizi ne kadar yeterli görüyorsunuz?
4. Aldığımız lisans eğitimi “okul, aile ve toplumla işbirliği yapma” konusunda ne kadar etkili oldu?
5. Mesleki gelişiminizi sağlamak için yaptığımız herhangi bir faaliyet ya da faaliyetler var mı?
6. Genel olarak, sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterliklerini kazandırabilmesi açısından size en fazla katkı sağlayan dersler ile en az katkı sağlayan ya da hiç katkı sağlamayan derslerin hangileri olduğunu söyleyebilirsiniz?
7. Lisansta alınan eğitimin söz konusu yeterlikleri kazandırmada daha etkili olması için yapılması gereken herhangi bir öneri ya da önerileriniz var mı?